

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Ondřej Haberle

Prvý dodatek americké ústavy a vývoj jeho interpretace

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Radim Seltenreich

Katedra právních dějin

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. dubna 2013

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 8. 4. 2013

Ondřej Haberle

Poděkování:

Děkuji svému vedoucímu doc. JUDr. Radimu Seltenreichovi za konzultace a užitečné rady při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	2
1. Historické kořeny prvního dodatku	5
1.1 Kořeny náboženské svobody	5
1.1.1 Náboženská svoboda v raně novověké Anglii	5
1.1.2 Náboženská svoboda v koloniální Americe	7
1.2 Kořeny ostatních práv a svobod prvního dodatku	9
1.2.1 Ostatní práva a svobody prvního dodatku v raně novověké Anglii	9
1.2.2 Ostatní práva a svobody prvního dodatku v koloniální Americe	11
2. První dodatek	15
2.1 Přijetí prvního dodatku	15
2.2 Historický výklad prvního dodatku	18
2.3 Teleologický výklad prvního dodatku	22
2.4 Působnost prvního dodatku	25
2.5 První dodatek a Nejvyšší soud	28
3. Vývoj interpretace náboženské svobody v USA	35
3.1 Zákaz zavádění náboženství	35
3.2 Svobodné vyznávání náboženství	41
4. Vývoj interpretace svobody projevu v USA	48
4.1 Projev a národní bezpečnost	48
4.2 Urážky a provokace	55
4.3 Symbolický projev	59
4.4 Nactiutrhání	63
4.5 Obscenní projev	66
4.6 Komerční projev	70
5. Vývoj interpretace svobody tisku v USA	73
6. Vývoj interpretace práva shromažďovacího a petičního v USA	78
Závěr	82
Seznam zkratk	86
Seznam použité literatury a pramenů	87
Abstrakt	Chyba! Záložka není definována.
Summary in English	Chyba! Záložka není definována.
Klíčová slova	Chyba! Záložka není definována.

Úvod

Problematika prvního dodatku americké ústavy se ocitá v průsečíku mých dlouhodobých zájmů. Kromě práva se zajímám o obecné světové dějiny, což se odrazilo i na mém univerzitním studiu. Podání přihlášky na některý z historických oborů sice zmařila pragmatická úvaha, což jsem si alespoň částečně kompenzoval na Vysoké škole ekonomické, kde jsem vystudoval vedlejší specializaci „Novodobé hospodářské dějiny“. Věnuji se i dalším humanitním oborům – ekonomii, sociologii, filozofii, lingvistice a literatuře. Ze studia na právnické fakultě pokládám vedle právních dějin za nejzajímavější a nejpřínosnější obory obecnou teorii práva (zejména problematiku interpretace zákona a textu obecně, zdroje legitimacy práva a jeho roli v moderní společnosti) a právo ústavní (zejména ústavní komparaci jakožto vyjádření právních možností základního uspořádání společnosti, dále pak podstatu a smysl subjektivních práv první a druhé generace). Tyto aspekty mého dosavadního studia mě přirozeně vedou ke snaze hlouběji pochopit mechanismy moderní demokratické politiky, zejména v komparaci s totalitními politickými systémy. S politikou totalitních režimů je neodmyslitelně spjat i jejich propagandistický aspekt, snaha deformovat přirozený jazyk a přetvářet jej v pouhý diskursivní lingvistický systém, omezující politický a veřejný život. Svobodu projevu tak vnímám jako zásadní fenomén nezbytný pro fungování demokratické společnosti.

Všechny tyto moje výše uvedené zájmy v menší či větší míře pokrývá tematika prvního dodatku americké ústavy. Problematiku prvního dodatku lze uchopit mnoha různými způsoby, jak dokazuje nepřehledné množství publikovaných prací. Lze tak provést komparaci prvního dodatku s ústavním právem jiných států, kriticky analyzovat první dodatek z pravých či levých pozic, popsat obecnou teorii a podstatu jednotlivých práv a sledovat ji v kontrastu s platným právem aj. Rozdílnost těchto přístupů by se jistě odrazila i v odlišné struktuře a celkové koncepci diplomové práce. Jelikož tuto práci píše na katedře právních dějin, snažím se o pozitivistický, hodnotově neutrální přístup a v práci postupuji chronologicky. Úvodní kapitola tedy hledá historické kořeny pozitivních práv prvního dodatku a přibližuje tak situaci práv budoucího prvního dodatku v raně novověké Anglii a jejích koloniích v severní Americe. Druhá část práce sleduje okolnosti a důvody pro přijetí prvního dodatku, jež jsou klíčové pro další právní vývoj,

neboť zejména v prvotních případech poskytovaly pro Nejvyšší soud takřka jediné vodítko při aplikaci prvního dodatku. Podrobněji se tak koncentruje na historickou a teleologickou¹ metodu výkladu práv prvního dodatku, dále se zaměřuje na nástin vývoje americké právní filozofie, popřípadě dalších faktorů ovlivňujících Nejvyšší soud Spojených států jakožto subjekt provádějící právně závazný výklad Ústavy, v podstatě tedy tvořícího platné ústavní právo prvního dodatku (first amendment law). Třetí část pak poskytuje přehled vývoje interpretace všech jednotlivých práv prvního dodatku. Vzhledem k obsáhlé materii týkající se svobody projevu se zabývám pouze oblastmi, které pokládám za nejdůležitější a na nichž lze nejlépe demonstrovat vývoj základních principů svobody projevu. Závěrem a cílem práce by mělo být shrnutí základních rysů vývoje práv prvního dodatku a celkové zhodnocení současného právního stavu v návaznosti na jejich historický vývoj.

Jelikož je prvý dodatek v účinnosti více než 220 let a jeho materie tvoří podstatnou část amerického ústavního práva, celé téma je nesmírně obsáhlé a zasahuje více či méně do nespočtu společenských jevů. Z tohoto důvodu nelze na omezeném prostoru vysokoškolské diplomové práce podat vyčerpávající přehled práva prvního dodatku a nutně to tedy znamená vynechat některé jeho aspekty. V mé práci tak bohužel nemohu plně popsat angloamerickou filozofii a další mimoprávní skutečnosti dotvářející plastický obraz svobody projevu a náboženství (nezbytné historické minimum uvádím v kapitolách o přijetí prvního dodatku, o Nejvyšším soudu USA a v poznámkovém aparátu), hlouběji pojednat o teorii a původu těchto práv, ani přiblížit všechny oblasti, v nichž se aplikují. Při zpracování diplomové práce jsem vzhledem k charakteru právního systému common law upřednostňoval primární prameny (rozhodnutí Nejvyššího soudu USA). Překlad pramenů jsem až na několik málo výjimek² prováděl sám a snažil se co nejvíce využívat termíny známé z českého právního řádu, ač vzhledem k rozdílnostem právních systémů nejsou a ani nemohou být

---

¹ Jazykový výklad prvního dodatku je v podstatě nemožný, neboť práva prvního dodatku nejsou krom názvů uvedených v Listině práv nijak specifikována. Logický výklad nepřichází v úvahu ze stejného důvodu. Výklad komparativní by jistě možný byl, nicméně jeho použití by zdaleka přesahovalo původní rámec práce.

² Zejména nejdůležitější prameny ústavního práva (například Ústava Spojených států, Pensylvánská ústava 1776 aj.), jejichž český překlad je již ustálený a nové názvosloví by krom zmatení čtenáře nepřineslo žádný efekt. V těchto případech jsem si dovolil použít překlad z učebnice *Dějiny angloamerického práva* od autorů R. Seltenreicha a J. Kuklíka.

plně vystihující³. Sekundární literaturu v drtivé většině tvoří práce vydané ve Spojených státech, neboť tematika angloamerického práva obecně byla v našich podmínkách dlouhou dobu opomíjena. Do současnosti nevyšla v češtině ani jedna monografie o prvním dodatku (a to včetně překladu některé z amerických prací), což může představovat hlavní přínos této diplomové práce. Potenciální přínos a aktuálnost mojí diplomové práce jsou determinovány i specifickým rysem common law – „v angloamerickém právním systému je platné právo dodnes velmi úzce propojeno s právní historií, takže prakticky nelze odlišit, kde jedno počíná a druhé končí.“⁴⁵ Tuto práci tak lze chápat i jako reflexi současného právního stavu nejdůležitějších osobních práv ve Spojených státech, doplněnou nezbytným teoretickým a historickým základem, jež může ozřejmit teoretickou legitimizaci těchto subjektivních práv a poukázat na konkrétní zdroje nebezpečí pro ně, což může být inspirativní i v našem středoevropském kulturním prostoru, pro který Spojené státy symbolizují (anebo alespoň dlouhou dobu symbolizovaly) vzor moderního demokratického a svobodného státu⁶.

---

³ Praktické obtíže lze demonstrovat na anglickém výrazu “Founding Fathers” nebo “Framers” (v angličtině vystihujícího důležitost a váženost generace amerických politiků v době získání nezávislosti), jež se obvykle do češtiny překládá jako “Otcové zakladatelé”. Podle mého názoru lze v této práci tento termín nahradit pojmem “ústavodárci”, který odpovídá kontinentálnímu názvosloví a je v právním kontextu výstižnější. Další příklad výrazného odchýlení od doslovného překladu mohou poskytovat výrazy „direct burden“ a „indirect burden“, jež v souladu s ustálenou českou terminologií mezinárodních smluv překládám jako „přímá diskriminace“ resp. „nepřímá diskriminace“. Na další podobné případy bude dále upozorňovat v přímo v textu, kde u sporných termínů uvádím pro lepší orientaci i anglický výraz.

⁴ SELTENREICH, Radim; KUKLÍK, Jan. *Dějiny angloamerického práva*. 2.vyd. Praha: Leges. str. 18.

⁵ Z pramenů práva použitých při přípravě této práce drží pomyslný rekord zákon o zradě přijatý roku 1351 (the Act of Treason of 1351), který je tak v platnosti již 662 let (viz kapitola 1.2.1).

⁶ Že v tomto případě nemusí jít jen o můj subjektivní dojem, může doložit například rozbor práva prvního dodatku vypracovaný Ministerstvem vnitra ČR, v současnosti využívaný pro potřeby domácí bezpečnostní politiky. Viz Extrémistické projevy a jejich současné místo podle Ústavy USA.

In: [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx>.

1. Historické kořeny prvního dodatku

1.1 Kořeny náboženské svobody

1.1.1 Náboženská svoboda v raně novověké Anglii

Výchozí bod při zkoumání náboženské svobody a vztahu církve a státu optikou prvního dodatku americké ústavy představuje anglická reformace ve 30. letech 16. století, neboť právě ta symbolizuje zásadní událost, jež radikálně ukončuje kontinuální vývoj charakterizovaný dominancí katolické církve. Anglickou reformaci, přestože prvotně motivovanou nesouhlasem papeže s rozvodem anglického krále Jindřicha VIII., lze chápat jako součást soudobého evropského trendu vzestupu protestantismu a zpochybňování autority papeže. Právní stránku reformace tvořilo několik zákonů⁷, jež papeže zbavily pravomocí náležících hlavě církve v Anglii a vytvořily tak novou anglikánskou církev v čele s anglickým králem, který měl právo jmenovat církevní hodnostáře a disponovat s církevním majetkem. Takové intenzivní provázání státu a církve představovalo historicky nejméně příznivou⁸ situaci pro individuální náboženskou svobodu, zvláště pro katolíky a příslušníky neanglikánských protestantských vyznání⁹. „Poddaní museli přísahat králi coby hlavě církve věrnost a ti, kdo nechodili do kostela, byli trestáni. Jiné než anglikánské bohoslužby byly zakázány a účast na nich mohla vést k pokutám nebo dokonce uvěznění.“¹⁰ K perzekuci náboženských nonkonformistů užíval anglický panovník speciálně k tomuto účelu vytvořený soud, tzv. Vysokou komisi (the High Commission), který nebyl striktně vázán common law, mohl využívat zvláštní procesní postupy a měl právo atrakce případů obecných soudů. „Úkolem Vysoké komise bylo stíhat především jednání směřující proti nově vytvořené anglikánské církvi, a to jak ústní projevy, tak i ty vydané

---

⁷ Z nichž nejvýznamnější jsou zákon o omezení odvolání 1533 (Act in Restraint of Appeals) a zákon o svrchovanosti 1534 (Act of Supremacy).

⁸ S výjimkou krátkých období vlády Marie I. v letech 1553-1558, kdy byla obnovena autorita papeže, a období republiky v letech 1649-1660, kdy byly tolerovány určité neanglikánské protestantské směry.

⁹ Tyto protestantské směry vznikaly na protest proti různým teologickým či organizačním praktikám anglikánské církve. Šlo hlavně o puritány (radikální protestanty blízké kalvinismu), kteří se podle postoje k organizaci církve ještě dělili na presbyteriány, požadující volbu biskupů přímo věřícími, a kongregacionalisty, odmítající jakoukoli formální církevní organizaci.

¹⁰ SANDBERG, Rusell. *Law and Religion*. 1.vyd. Cambridge: Cambridge University Press. 2011. str. 26.

tiskem.¹¹ Dlouhodobé nepřátelství mezi příslušníky jednotlivých náboženských skupin nepochybně motivovalo i radikální ústavní změny (či pokusy o ně) jako např. tzv. spiknutí střelného prachu (Gunpowder Plot)¹², tři občanské války krále a parlamentu v letech 1642-1651, popravu krále a krátkodobé ustavení anglické republiky.

Potlačování náboženské svobody začalo postupně ustávat teprve na konci 17. století, v souvislosti s tzv. Slavnou revolucí (Glorious Revolution) roku 1688. Tehdy byl katolický král Jakub II. svržen a nahrazen protestantským panovníkem Vilémem Oranžským. Ten tzv. tolerančním zákonem (Tolerance Act 1689) povolil i dalším protestantským vyznáním konat za určitých podmínek bohoslužby, nicméně požadavek věrnosti králi a zákaz zastávání veřejných úřadů přetrvaly. Diskriminace katolíků nadále pokračovala v neztenčené míře. Dle Listiny práv (The Bill of Rights 1689), kterou Vilém zaručil základní práva anglickému parlamentu a jednotlivcům, nemohl být anglický král katolického vyznání a při korunovaci musel prohlásit, že bude v království udržovat protestantské náboženství. Katolické bohoslužby byly povoleny až roku 1791 a katolíci se mohli stát členy parlamentu až roku 1829.

Ve srovnání se Spojenými státy šla Anglie, respektive Velká Británie, v oblasti náboženské svobody zcela odlišnou cestou. Oddělení státu od církve není ve Velké Británii provedeno dodnes, panovník je stále hlavou anglikánské církve. Zatímco Spojené státy zaručily svobodu náboženství na ústavní úrovni na konci 18. století jako pozitivní subjektivní právo, britská právní teorie považovala svobodný výkon náboženství za negativně vymezenou svobodu, tedy sféru mimo dosah veřejné moci. Vývoj v oblasti náboženské svobody tak šel cestou postupného odbourávání právních překážek pro svobodné vyznávání náboženství.¹³

---

¹¹ SELTENREICH, Radim; KUKLÍK, Jan. *Dějiny angloamerického práva*. 2.vyd. Praha: Leges. 2011. str. 202.

¹² Pokus katolíků o zničení anglického parlamentu výbušninami roku 1605.

¹³ Pozitivní právo na náboženskou svobodu (svoboda vyznání a svoboda výkonu náboženského vyznání) bylo ve Velké Británii zaručeno až roku 1998 v souvislosti s implementací evropských standardů (The Human Right Act of 1998).

1.1.2 Náboženská svoboda v koloniální Americe

Specifické rysy anglické kolonizace, zejména absence centralizovaného řízení a tím víceméně živelný rozvoj osídlení amerického kontinentu, se odrazily také v odlišném právním vývoji jednotlivých kolonií.

Právní kulturu severního pobřeží (oblast tzv. Nové Anglie¹⁴), osidlovaného hlavně puritány a jinými disidentními protestantskými skupinami, lze charakterizovat jako silně ovlivněnou moralisticko-náboženskými představami o účelu a legitimitě státu. První ústavněprávní dokumenty¹⁵ byly vesměs koncipovány jako „formální dohody mezi členy společenství, jejichž svědkem či ručitelem je samotný Bůh.“¹⁶ Příslušníci různých disidentních protestantských skupin se ostře stavěli proti anglikánské církvi, přirovnávali ji ke katolické církvi v období před reformací a kritizovali její náboženskou nesnášenlivost, rozsáhlou korupci a hierarchizaci. Kolonizaci chápali jako pokus o „vybudování ‚města na pahorku‘¹⁷, které by sloužilo jako vzor ‚upadlému světu‘.“¹⁸ Přirozeně se tak snažili získat co největší nezávislost na mateřské zemi a prosadit svoje náboženské představy do praktického fungování kolonie. Existence velkého počtu nejrůznějších protestantských směrů sice bránila šíření náboženského útlaku, přesto však dominantní náboženská skupina často prosazovala své zájmy skrze státní aparát. „Státy Nové Anglie, hlavně Massachusetts, udržovaly převahu kongregacionalistů¹⁹ decentralizací. Každé město muselo platit náklady na duchovního z místních daní, a protože většina obyvatel byli kongregacionalisté, pastorem byl také téměř vždy kongregacionalista. (...) Massachusetts a New Hampshire zaručily tento systém svými ústavami a v době přijetí prvního dodatku poskytovaly všechny státy Nové Anglie (s výjimkou Rhode Islandu) finanční podpory pro duchovní

---

¹⁴ Šest původních severoamerických kolonií: Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode Island a Connecticut.

¹⁵ Například slavná tzv. Mayflowerová kompaktáta roku 1620.

¹⁶ SELTENREICH, Radim; KUKLÍK, Jan. *Dějiny angloamerického práva*. 2.vyd. Praha: Leges. 2011. str. 359.

¹⁷ „Město na pahorku“ (The City Upon the Hill) – biblická metafora pro pokus vybudovat dokonalou společnost, která se stane vzorem pro ostatní křesťanský svět, použita v roce 1629 puritánem Johnem Winthropem v kázání nazvaném Vzorek křesťanské lásky (A Model of Christian Charity).

¹⁸ SELTENREICH, Radim; KUKLÍK, Jan. *Dějiny angloamerického práva*. 2.vyd. Praha: Leges. 2011. str. 362.

¹⁹ Dobrovolné sdružení různých protestantských církví, v němž převažovali puritáni.

vybrané jednotlivými komunitami.²⁰ Minoritní náboženské skupiny (hlavně kvakeři, baptisté či anglikáni) se pochopitelně cítily diskriminovány a obracely se na Anglii, která jim pomáhala prosadit některé úlevy, zejména vynětí z povinnosti platit duchovního jiného vyznání či právo na vlastního duchovního. Dominance kongregacionalistů, a nikoli anglikánské církve, byla také hlavním motivem baptistických duchovních z Nové Anglie pro pozdější prosazování pozitivních náboženských práv do federální americké Ústavy. Pokusy Koruny prosadit prostřednictvím guvernérů anglikánství coby dominantní náboženství i v severních koloniích skončily bez větší odezvy.

Od právní kultury severních kolonií se podstatně lišily kolonie ve střední a jižní části pobřeží, a to konkrétně hlavně tehdy největší kolonie Virginie. Ta již od roku 1624 spadala pod přímou autoritu anglického krále, takže se politickým systémem nejvíce podobala mateřské zemi a stejně jako v Anglii zde bylo státním náboženstvím anglikánství. Jak v Nové Anglii, tak ve Virginii sice bylo náboženství úzce provázáno se státním aparátem, avšak „v Nové Anglii za tím stál teologický záměr podřídit stát službě pravému náboženství, zatímco hlavním podnětem pro zavedení náboženství ve Virginii byly politické a ekonomické motivy: církev sloužila jako prostředek k udržení sociálního smíru.“²¹ Virginie byla díky svému politickému systému a nábožensky homogennímu obyvatelstvu považována za nejméně tolerantní kolonii.

Situace v ostatních jižních a středoatlantických koloniích byla z hlediska náboženské svobody značně odlišná a ve velké míře závisela na tom, zda a jak v nich dominovali příslušníci jednotlivých náboženských skupin. Zatímco většinová kvakerská populace Delaware a Pensylvánie udržovala svoje kolonie jako střediska náboženské svobody, které lákaly početné emigranty z kontinentální Evropy, naproti tomu například Maryland (založený lordem katolického vyznání), v roce 1649 sice přijal vůbec první zákon (Maryland Toleration Act) zaručující svobodný výkon náboženství (stejnými slovy, které se posléze objevily v prvním dodatku - „free exercise of religion“), nicméně po roce 1689 se změnil v netolerantní kolonii, pronásledující původně privilegované katolíky.

---

²⁰ FINKELMAN, Paul. *Religion and American Law: An Encyclopedia*. 1. vyd. New York: Garland Publishing, Inc., 2000, str. 165.

²¹ FINKELMAN, Paul. *Religion and American Law: An Encyclopedia*. 1. vyd. New York: Garland Publishing, Inc., 2000, str. 195.

Vůbec prvním ústavním dokumentem zaručujícím svobodu náboženství se v roce 1663 stala charta převážně baptistické kolonie Rhode Island (Rhode Island Charter), zaručující obyvatelům Rhode Islandu „svobodný výkon a užívání občanských a náboženských práv“ a „svobodu svědomí“ (liberty of conscience). Příklad Rhode Islandu postupně následovaly další kolonie (např. Newyorská charta svobod přijatá roku 1683 obsahovala garanci náboženské tolerance). Významný přínos pro náboženskou svobodu a inspiraci k prvnímu dodatku pak představuje ústava státu Virginie (Virginia Constitution of 1776), doplněná také listinou práv (Virginia Declaration of Rights) a zákonem o náboženské svobodě (The Virginia Statute for Religious Freedom of 1786), kde jeho autor T. Jefferson nastiňuje svoji vizi vztahu náboženství a státu: „všem lidem bude naopak dána svoboda, aby vyznávali a ospravedlňovali své názory ve věci náboženství, aniž by to jakkoli umenšovalo, zvětšovalo či jinak ovlivňovalo jejich občanské postavení.“²²

Bouřlivé události americké revoluce postupně donucují všechny jednotlivé státy k přijetí ústavních listin zajišťujících jejich bezpečnost a stabilitu. Po počátečních víceméně provizorních dokumentech došlo k přijetí plnohodnotných textů obsahujících i garanci individuálních práv, a tak do roku 1789 měly všechny státy (s výjimkou Connecticutu) ústavně zaručenou individuální náboženskou svobodu. Náboženská svoboda však byla vesměs chápána jako všeobecné lidské právo, nikoli politické, a tak mnohé státy vázaly možnost výkonu veřejného úřadu na určité náboženské přesvědčení. Většina z nich také poskytovala veřejnou podporu jedné, několika nebo dokonce všem významným církvím.

1.2 Kořeny ostatních práv a svobod prvního dodatku

1.2.1 Ostatní práva a svobody prvního dodatku v raně novověké Anglii

Právní regulace svobody projevu v Anglii se dostala do popředí státního zájmu v pozdním středověku a vrcholila v období dramatických ústavních změn šestnáctého a sedmnáctého století. Anglická Koruna používala k omezení svobody slova v podstatě tři hlavní právní nástroje: licence (předběžnou cenzuru) tisku, doktrínu odvozené

---

²² The Virginia Statute for Religious Freedom of 1786. Dostupné z SELTENREICH, Radim; KUKLÍK, Jan. *Dějiny angloamerického práva*. 2.vyd. Praha: Leges. str. 505.

velezrady (constructive treason)²³ a doktrínu pobuřujícího hanopisu (seditious libel doctrine)²⁴.

Licencování spočívalo v předběžném souhlasu královského úředníka s obsahem tisku. Bez tohoto souhlasu bylo vydávání jakýchkoli tištěných publikací zakázáno pod trestem vězení. Jednalo se tak v podstatě o institut v našich podmínkách zvaný jako cenzura²⁵. Cenzura byla uplatňována přibližně od roku 1476 (kdy vynález knihtisku dorazil do Anglie) do roku 1694 (kdy byl celý systém cenzury zrušen pro neefektivnost a rozšířenou korupci).

Právní základy doktríny odvozené velezrady byly položeny obecnou definicí velezrady v common law, zpřesněnou roku 1351 zákonem o zradě (the Treason Act of 1351)²⁶. Zákon o zradě, původně přijatý k omezení příliš široké definice velezrady vytvořené common law, začal být v 17. století znovu vykládán tak extenzivně, že její soudci aplikovali nejen na konkrétní skutky spočívající v jednání směřujícího k vraždě či zajetí krále nebo válce proti němu, ale i na pouhé vytištění materiálů, které měly postavení krále jakkoli zpochybňovat²⁷. „Tato doktrína byla opuštěna po roce 1720, protože poroty se zdráhaly odsoudit viníka, trest smrti byl v některých případech považován za příliš drastický a soudní procesy byly příliš zdlouhavé.“²⁸

Doktrína pobuřujícího hanopisu byla do common law adaptována v roce 1275 a zakazovala šíření falešných zpráv, které by vyvolávaly spory mezi králem a jeho lidem. Roku 1606 Soud hvězdné komory (The Star Chamber)²⁹ definoval hanobení státu jako pouhé podryvání autority veřejné moci s tím, že i pravdivé konstatování může

---

²³ Common law rozlišovalo mezi high treason a petty treason. První případ postihoval zradu státu (panovníka), druhý případ představoval vraždu s přitěžujícími okolnostmi spočívajících v porušení svazku nadřízenosti a podřízenosti (v chápání středověké společnosti to byla například vražda manžela jeho manželkou nebo vražda pána jeho sluhou). Doktrína odvozené velezrady odkazuje na případ první, tedy na high treason.

²⁴ Common law doktrína „pobuřujícího hanopisu“ v podstatě svým obsahem odpovídá kontinentálním zákonům proti hanobení státu.

²⁵ V originále „prior restraint“, doslova lze přeložit jako předběžné odmítnutí.

²⁶ Jenž je stále v platnosti.

²⁷ Například jeden tiskař byl pověšen a rozčtvrcen za vytištění knih, které obhajovaly koncept odpovědnosti panovníka lidu.

²⁸ STONE, G; SEIDMAN, L et al. *The First Amendment*. 1. vyd. New York: Aspen Publishers. 2008. str. 4.

²⁹ Podobně jako Vysoká komise byl Soud hvězdné komory (pojmenovaný podle maleb na stropu místnosti, kde obvykle zasedal) zvláštní soudní dvůr projednávající zločiny proti království. Soud byl odpovědný pouze panovníkovi a nebyl vázán common law, čímž sloužil jako nástroj represe proti odpůrcům krále.

být kvalifikováno jako hanobení státu³⁰. Touto vágní definicí se právě doktrína pobuřujícího hanopisu stala nejučinnějším a zároveň nejužívanějším nástrojem státu k omezení svobody projevu.

Právních záruk svobody slova bylo v kontrastu s rozsáhlostí represe velmi málo. Explicitní záruku svobody projevu neobsahovaly ani důležité ústavní dokumenty jako Magna Charta 1215 nebo Listina práv roku 1689 (ta obsahovala pouze garanci svobody parlamentních debat). Dokonce ani tehdejší přední angličtí teoretici individuálních práv nedospěli k rozsáhlejšímu pojetí svobody projevu. „John Milton ji požadoval pouze pro vážené občany diskutující o vážných tématech a (...) W. Blackstone ji definoval jako pouhé zrušení předběžné cenzury.“³¹

Také právo pokojně se shromažďovat bylo značně opomíjené a nebylo zmíněno ani v Magna Chartě, ani v Listině práv 1689. Shromáždění za účelem odporování Koruně bylo běžně trestáno, stejně tak shromáždění za účelem nezákonných (tj. neanglikánských) bohoslužeb. Jedním z nejvýznamnějších porušení shromáždovacího práva byl proces s kvakery v čele s W. Pennem za veřejnou bohoslužbu v Londýně v roce 1670, který skončil odsouzením nejen samotného W. Penna, ale také původní poroty, která nejprve vynesla osvobozující rozsudek. Neblahé zkušenosti z tohoto procesu si posléze W. Penn přenesl i do Ameriky, kde založil kolonii Pensylvánie.

Právo podávat petice žádající nápravu křivd bylo naopak pokládáno za jedno z hlavních práv anglického (později britského) občana- „právo nepochybné jako žádné jiné. Právo zahrnovalo podávání petic oběma komorám parlamentu i přímo králi.“³² Bylo garantováno ve všech zásadních ústavních dokumentech počínaje Magna Chartou 1215. Jeho účelem bylo uvědomit krále či poslance o náladě či reálné situaci obyvatel.

1.2.2 Ostatní práva a svobody prvního dodatku v koloniální Americe

Svoboda projevu nebyla pro americké kolonisty zdaleka tak zásadní jako svoboda náboženská. Chápání svobody projevu bylo omezené a v podstatě odpovídalo představám anglických současníků. Guvernéři, stojící v čele správního modelu kolonií

---

³⁰ Toto rozhodnutí je často parafrázováno jako „Čím jasnější pravda, tím větší hanobení“ (The greater the truth, the greater the libel).

³¹ STEVENS, John D. *Shaping the First Amendment: The Development of Free Expression*. 1. vyd. Beverly Hills: Sage Publications, 1982, str. 28.

³² REID, John Phillip. *Constitutional history of the American Revolution*. 1. vyd. Madison, Wis.: University of Wisconsin Press, 1986, str. 22.

a reprezentující zájmy Koruny, disponovali prakticky stejnými právními prostředky k omezení svobody slova, jež používal k omezení kritiky anglický panovník (cenzura, doktrína pobuřujícího hanopisu). Represivní zásahy guvernérů stejně jako místních shromáždění, vysoká negramotnost obyvatel a soustředění místních shromáždění spíše na hospodářské problémy vytvořily prostředí, které účinně bránilo šíření nových myšlenek.

Zvláštní ostražitost panovala vůči tisku. „Dokonce i v Pensylvánii, považovanou za nejtolerantnější kolonii, byl tisk přísně regulován. V roce 1683 za osobního předsednictví Williama Penna schválilo koloniální shromáždění nařízení, že nesmí být vytištěny ani koloniální zákony.“³³ Změna této situace nastala v roce 1735, kdy před soudem stanul tiskař John P. Zenger, aby se zodpovídal z vytištění materiálů kritizujících tehdejšího guvernéra New Yorku Williama Cosbyho, což představovalo klasický případ pobuřujícího hanopisu. Přestože Zenger sám jednal na popud Cosbyho kritiků a sám nejspíše nenapsal ani slovo, podle tehdejšího práva měla porota rozhodnout pouze o tom, zda to byl on, kdo vytiskl inkriminované materiály. Zengerův advokát však přesvědčil porotu, že právní obranou vůči obvinění by měl být důkaz pravdivosti vydaných tvrzení, a ta Zengera skutečně zprostila obžaloby. „Zengerův případ paradoxně nebyl nikdy užit jako precedens, neboť se již nikdy podobný případ nedostal před soud.“³⁴ *Zenger* tak sice fakticky uvolnil regulaci tisku v amerických koloniích, nestalo se to však kvůli teoretickému překonání doktríny pobuřujícího hanopisu, ale jen tím, že se guvernéři nadále obávali tisk trestně stíhat a v případě soudního sporu riskovat veřejné zesměšnění.

První kolonií právně garantující svobodu shromažďovací a svobodu projevu se stal v roce 1649 Massachusetts. Nicméně stále zůstávalo jejich pojetí omezené, neboť chráněny byly jen politické projevy na veřejných místech. K výraznějšímu rozšiřování explicitních garancí svobody projevu dochází v době americké revoluce, kdy státy ve snaze kontrolovat nestabilní situaci přijímají v rychlém sledu nové a nové ústavní dokumenty. Jako vzor v oblasti svobody projevu opět sloužila ústava Virginie přijatá

---

³³ DOWNS, Robert B. *Freedom of Speech and Press: Development of a Concept*. In: [online]. [cit. 2013-03-05]. str.10. Dostupné z: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/6528/librarytrends19i1c_opt.pdf?sequence=1

³⁴ STEVENS, John D. *Shaping the First Amendment: The Development of Free Expression*. 1. vyd. Beverly Hills: Sage Publications, 1982, str. 31.

roku 1776: „Svoboda tisku je jednou z hlavních záštít svobody jako takové a nesmí být omezována. Tak činí jen despotické vlády.“³⁵ Přesto však v žádném z textů nebyla teoreticky zpochybněna existence nejúčinnějšího prostředku k omezení svobody slova – doktríny pobuřujícího hanopisu. Celkový vývoj svobody projevu se dá shrnout tak, že „v Americe před americkou revolucí či dokonce před přijetím prvního dodatku je obtížné najít jakoukoli liberální teorii svobody slova.“³⁶

Zákazem shromažďování často zabraňovaly britské jednotky nepokojům a demonstracím proti nepopulárním opatřením anglického parlamentu a Koruny. Američané však pokojné shromažďování pokládali za své přirozené právo, neboť v nich mimo jiného silně rezonovaly zkušenosti z Londýnského procesu s W. Pennem. Na konci koloniálního období nicméně chápání jeho účelu začíná splývat³⁷ s právem petičním, jak vyplývá např. z Prohlášení a usnesení Kontinentálního kongresu roku 1774: „Obyvatelé anglických kolonií v Severní Americe (...) mají nárok pokojně se shromažďovat, aby zvážili své stížnosti, a podávat králi petice.“³⁸ Takto bylo toto právo pojato i v první ústavní záruce svobody shromažďování, v pensylvánské Listině práv v roce 1776: „lidé mají právo společně se sdružovat, dohadovat se na věcech obecného blaha, instruovat své zástupce a žádat zákonodárce o nápravu křivd proslovem, peticí nebo stížností.“³⁹

Právo žádat státní orgány o nápravu křivd bylo stejně jako právo shromažďovací velmi často v koloniích potlačováno. K velké nelibosti Američanů britský parlament odmítal přijímat stížnosti týkající se zákonů uvalujících na kolonie nové daně (např. proti cukernímu zákonu z roku 1733 nebo zákonu o kolkovném z roku 1765) s argumentací, že k přiznání možnosti uplatnění tohoto práva se musí američtí politici formálně podříditi autoritě parlamentu⁴⁰. Odmítnutí petičního práva však neznamenalo

---

³⁵ The Virginia Declaration of Rights 1776 Dostupné z SELTENREICH, Radim; KUKLÍK, Jan. *Dějiny angloamerického práva*. 2.vyd. Praha: Leges. str. 505.

³⁶ DOWNS, Robert B. Freedom of Speech and Press: Development of a Concept. In: [online]. [cit. 2013-03-05]. Str. 12 Dostupné z: https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/6528/librarytrendsv19i1c_opt.pdf?sequence=1

³⁷ Nejvyšší soud obě práva spojí v jediné právo sdružovací. Viz kapitola 6.

³⁸ Declaration and Resolves of the First Continental Congress 1774. In: [online]. [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: http://avalon.law.yale.edu/18th_century/resolves.asp

³⁹ Pennsylvania Constitution of 1776, Declaration of Rights

⁴⁰ Čímž narážel na tehdejší teorii amerických politiků založenou na tom, že kolonie podléhají pouze autoritě krále a nikoli parlamentu.

závažný problém, neboť „kolonisté uplatňovali toto právo k jedinému účelu – vysvětlit, bránit a zajistit ostatní práva. Jakmile se tato ostatní práva stávala čím dál více ohrožena, význam petičního práva se zmenšoval.“⁴¹ Kontinentální kongres roku 1775 tak petiční právo již ve svých požadavcích vůči Koruně nezmiňuje.

---

⁴¹ REID, John Phillip. *Constitutional history of the American Revolution*. 1. vyd. Madison, Wis.: University of Wisconsin Press, 1986, str. 23.

2. Prvý dodatek

2.1 Přijetí prvního dodatku

Neúspěch prvního ústavního pokusu - tzv. Článků Konfederace a trvalé Unie - završit americkou revoluci vytvořením životaschopného ústavního modelu pro koexistenci všech bývalých britských kolonií v severní Americe vedl roku 1787 ke svolání Ústavodárného konventu, který měl tento závažný státoprávní problém vyřešit. Pouhá revize Článků konfederace však byla rychle opuštěna ve prospěch tzv. virginského plánu Jamese Madisona, který již předjímal vytvoření federálního systému vlády. Ústavodárné shromáždění se 17. září 1787 shodlo na návrhu zcela nové Ústavy. K platnosti Ústavy však bylo třeba ratifikace alespoň devíti z tehdejších třinácti amerických států. Právě politický boj o ratifikaci ústavní listiny rozdělil tehdejší americké politiky do dvou hlavních táborů – příznivců ratifikace Ústavy (federalistů) a jejich odpůrců (antifederalistů). Mezi nejvýznamnější zastánce silné Unie patřili první prezident George Washington, Alexander Hamilton či John Adams. Opačnou vizi zastávali tzv. antifederalisté, pro něž se postupně ujal název republikáni. Nutno podotknout, že tehdejší politické strany měly málo společného s moderními masovými politickými stranami organizovanými na vzájemně odlišných ideologických stanoviscích. Daleko spíše docházelo ke spontánnímu utváření těchto dvou táborů, nezřídka motivovanému osobními sympatiemi či soukromými zájmy (později se bude mezi republikány počítat i Thomas Jefferson, autor Prohlášení nezávislosti, a překvapivě i James Madison, autor Listů federalistů), nicméně voličská základna se samozřejmě lišila. „Federalisté se obvykle sdružovali ve městech nebo blízko nich a byli spíše kosmopolitní, městští a vzdělaní. Antifederalisté byli častěji drobní farmáři a hraničáři, jimž nekynul z podpory mezistátního obchodu žádný zisk a zákazem vydávání bankovek a pozastavovacích zákonů, chránících majetek před zabavením pro neplacení dluhů, mohli mnoho ztratit.“⁴² „V některých klíčových otázkách, jako byla

---

⁴² TINDALL, George; SHI, David. *Dějiny USA*. Praha: Lidové noviny. 1994. str. 132.

potřeba účinného výběru daní, armády, lepší kontroly zahraničního obchodu a dodržování zahraničních smluv, však panoval drtivý konsenzus.⁴³

Hlavní argument proti nové ústavní listině poukazoval na absenci listiny práv, která v té době tvořila běžnou součást ústav jednotlivých států. Názor federalistů stál na předpokladu, že garance individuálních práv není nutná díky přesnému vymezení pravomocí federálních orgánů, které tím neměly žádnou legální možnost narušovat sféru individuálních práv. Hamilton ve *Federalistovi* č. 84 přímo píše: „Ústava by neměla být tak absurdní, aby obsahovala ochranu vůči zneužití pravomocí, které vůbec nebyly přiznány.“⁴⁴ Federalisté považovali Listinu práv nejen za zbytečnou, ale také za nebezpečnou pro další fungování Ústavy, neboť deklarace nemožnosti regulovat určité oblasti by Federaci implicitně přiznávala pravomoci ve sférách Listinou práv nezmiňovaných.

Antifederalisté se obávali hlavně obecně vymezené pravomoci Kongresu vydávat zákony nutné a potřebné k provedení přesně vymezených pravomocí (*necessary and proper clause*). Podle antifederalistů tak „ústava Spojených států dává Kongresu moc přijmout zákony porušující určité občanské svobody. Pravomoc uvalit federální daně (...) mohla být užita ke zničení svobody tisku a mohla být vymáhána prohlídkami bytů a obchodních prostor (tiskařů - pozn. aut.) k zajištění důkazů pro účely trestního stíhání.“⁴⁵ Nedůvěru budilo i uvedení pouze některých z právních záruk zneužití moci (zákazy retroaktivních zákonů, tzv. „*bill of attainder*“⁴⁶, neodůvodněné suspenze *habeas corpus* a udělování šlechtických titulů), přičemž ostatní záruky zůstaly opomenuty. To v přímé odpovědi na Madisonova *Federalistu* č. 84 doposud neznámý antifederalista pod pseudonymem Brutus reflektuje takto: „Přiznává někde Ústava pravomoc pozastavit *habeas corpus*, přijímat retroaktivní zákony, vydat *bill of attainder* či udělovat šlechtické tituly? Jistě tak nečiní výslovně. Jediná přijatelná odpověď je ta, že tyto pravomoci přiznává implicitně. Stejně tak je možno říci, že všechny pravomoci,

---

⁴³ KAGAN, Robert. *Nebezpečný národ; zahraniční politika USA 1700-1900*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny. 2008. str. 75.

⁴⁴ HAMILTON, Alexander, James MADISON, John JAY a Terence BALL. *The Federalist*. New York: Cambridge University Press, 2003, s. 420

⁴⁵ LEVY, Leonard W. *Origins of the Bill of Rights*. 1. vyd. Harrisonburg: R. R. Donnelley, 1999, str. 104.

⁴⁶ Usnesení parlamentu postrádající obecnost, obvykle deklarující osobu či skupinu osob vinnou z konkrétního trestného činu a udělující jí trest, čímž bylo obcházeno právo na spravedlivý proces před soudem.

před jejichž zneužitím nás má ochraňovat listina práv, jsou obsaženy anebo odvozeny z obecné pravomoci (Kongresu vydávat zákony nutné a potřebné k provedení přesně vymezených pravomocí - pozn. aut.).⁴⁷ Z tohoto důvodu antifederalisté přijetí Ústavy podmiňovali příslibem, že její nedílnou součástí bude garance všech důležitých individuálních práv, jinými slovy výslovné omezení pravomocí federální vlády s ohledem na ochranu subjektivních občanských práv a svobod.

Federalisté nakonec pragmaticky ustoupili, neboť této záruce individuálních práv nepřikládali zásadní právní význam. „I tady – podobně jako v případě samotné Ústavy – náležela vůdčí role Jamesi Madisonovi, jenž z požadavků států (...) sestavil roku 1789 návrh devatenácti dodatků, které zamýšlel včlenit přímo do textu ústavy. To je ovšem odmítnuto ve prospěch samostatného přiřazení v podobě Listiny práv (The Bill of Rights) na konec ústavního textu.“⁴⁸ Ratifikace probíhala ústavní procedurou předjímanou v pátém článku Ústavy. Kongres v roce 1791 všech 12 dodatků přijal, nicméně na úrovni jednotlivých států se dva dodatky schválit nepodařilo⁴⁹. Po ratifikaci třemi čtvrtinami jednotlivých států (Georgia a Connecticut tak učinily až v roce 1939) tak bylo v prosinci roku 1791 přijato k původnímu ústavnímu textu deset dodatků, souhrnně nazývaných Listina práv (The Bill of Rights), jež pouhými 462 slovy zaručovala 15 různých individuálních práv.⁵⁰ Prvý z dodatků Listiny práv zní: „Kongres nesmí vydávat zákony zavádějící nějaké náboženství nebo zákony, které by zakazovaly svobodné vyznávání nějakého náboženství; právě tak nesmí vydávat zákony omezující

---

⁴⁷ To the Citizens of the State of New-York. 1787.

Dostupné z: <http://constitution.org/afp/brutus02.htm>

⁴⁸ SELTENREICH, Radim; KUKLÍK, Jan. *Dějiny angloamerického práva*. 2.vyd. Praha: Leges. 2011. str. 377.

⁴⁹ První z těchto neratifikovaných dodatků reguloval počet míst ve Sněmovně reprezentantů, druhý posouval účinnost případného zvýšení či snížení odměn členů Kongresu až na další volební období. Tento druhý, v původním termínu neschválený dodatek, byl jednotlivými státy skutečně roku 1992 přijat. Vzhledem k prodlevě 203 let mezi návrhem a konečným přijetím se však mezi Listinu práv nezahrnuje.

⁵⁰ Druhý dodatek garantuje právo občanů USA vlastnit zbraně. Zákaz ubytovávat vojáky v soukromých domech bez souhlasu vlastníka je chráněn dodatkem třetím. Čtvrtý dodatek chrání občany USA před neoprávněnými prohlídkami či zajištěním věcí, osob i majetku. Pátý, šestý a sedmý dodatek zaručují některá procesní práva, přičemž pátý navíc zaručuje ochranu majetku před vyvlastněním. Osmý dodatek obsahuje zákaz krutých či neobvyklých trestů a nadměrných pokut. Konečně dodatek devátý a desátý zakotvují nejdůležitější interpretační pravidla pro výklad Listiny práv – ta nemá bránit prosazování dalších práv, v Listině nezmiňovaných, a opět je zdůrazněno, že pravomoc Federace je přesně vymezena, a tak mají jednotlivé státy Unie zbytkovou pravomoc.

svobodu slova nebo tisku, právo lidu pokojně se shromažďovat a právo podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd.”

2.2 Historický výklad prvního dodatku

Hledání odpovědi na otázku, jak práva prvního dodatku interpretovali sami tehdejší ústavodárci (tedy hledání záměrů tvůrců Ústavy („Framers‘ intentions“)), zdaleka svým významem přesahuje oblast pouhé historie. Okolnosti a důvody přijetí prvního dodatku představovaly zejména v prvotních rozhodnutích Nejvyššího soudu takřka jediné vodítko při aplikaci prvního dodatku. I v současném ústavním právu je potřeba historického výkladu prvního dodatku aktuální, neboť v osmdesátých letech 20. století začaly nabývat na významu teoretické koncepce interpretace Ústavy zaměřující se na výklad Ústavy v souladu s jejím původním chápáním (originalism) a i někteří současní soudci Nejvyššího soudu tento způsob interpretace aktivně používají (např. Antonin Scalia). Pátrání po původním záměru je však značně ztíženo tím, že v důsledku nepřesností tehdejších záznamů a organizačních zmatků v legislativním procesu nemáme žádný věrohodný či úplný záznam debat při přijímání Listiny práv jak ve Sněmovně reprezentantů, tak v Senátu. Záměry tvůrců Ústavy tak lze dovozovat pouze z historické situace, politického programu a názorů jednotlivých zastánců či odpůrců Listiny práv, právního stavu jednotlivých států Unie a právního vývoje bezprostředně následujícího po přijetí prvních deseti dodatků.

Nejvíce komplikovaným a kontroverzním úkolem je dovodit záměr tvůrců při přijímání náboženských klauzulí, který do jisté míry splývá s hledáním jejich správného teleologického výkladu (viz kapitola 2.3). Postoje ústavodárců se diametrálně lišily: „Thomas Jefferson, vyjadřující principy osvícenského myšlení, věřil, že integrita světské vlády může být zachována pouze vztyčením „zdi oddělení“ mezi církví a státem. (...) James Madison sdílel tento názor, avšak vnímal tuto separaci jako prospěšnou též pro náboženské instituce. (...) Jsou zde také důkazy, že jedním z cílů klauzule zákazu zavádění náboženství bylo chránit existující státní církve před možnými zásahy církve případně zavedené federální vládou.“⁵¹ Je zřejmé, že všechny

---

⁵¹ CHOPER, Jesse H. *Securing religious liberty: principles for judicial interpretation of the religion clauses*. 1.vyd. Chicago: University of Chicago Press, 1995, str. 3-4.

tyto rozpory nelze jednotným výkladem odstranit, stejně jako nelze přesně a jednoznačně definovat společný záměr tvůrců, proto bude nejspíše vhodnější soustředit se na politický a historický aspekt klauzulí.

Antifederalisté, jež se o přijetí Listiny práv nejvíce zasazovali, oproti federalistům propagovali decentralizovanější systém, založený na vyvažování zájmů jednotlivých regionů, příslušníků různých náboženských vyznání, i ekonomických tříd. V jejich zájmu proto bylo přijetí náboženských klauzulí, které zaručovaly náboženskou pluralitu a povzbuzovaly tak emigraci do nového státu. Tomuto pojetí odpovídají i názory tehdejších tvůrců Ústavy na vztah republikánství a křesťanství, kteří v souladu se svým protestantským vyznáním chápali původní křesťanství jako stvrzení rovnosti lidí před Bohem, jež implikuje světský princip demokracie jako rovnosti lidí před zákonem. Na spojení státu a církve nahlíželi naopak jako na příčinu despotismu. Také tehdejší americké pojetí zavádění náboženství či státní církve se výrazně odlišovalo od evropských států, které mnohdy propagovaly velmi úzké spojení politiky a náboženství, jako například povinnou účast na bohoslužbách státem preferovaného náboženství nebo zákaz zastávání státních úřadů náboženskými nonkonformisty (viz příklad Anglie, kapitola 1.1.1). Naproti tomu zavedení náboženství ve všech šesti amerických koloniích znamenalo nikoli cílenou právní diskriminaci neaprobovaných náboženských směrů, ale pouze jejich nepřímou diskriminaci, zejména finanční. Typickým příkladem takto postiženého minoritního náboženského směru byli baptisté, kteří aktivně prosazovali klauzuli zákazu zavádění náboženství jak v severních koloniích (kde dominovali kongregacionalisté), tak v jižních (kde státní aparát využívala anglikánská církev). V amerických koloniích navíc nebyl obvyklý koncept pouze jedné státní církve (jako v Evropě), takže státy poskytovaly podporu několika nebo dokonce všem hlavním náboženským skupinám působícím na jejich území⁵². V roce 1791 tedy nejspíše federální klauzule zákazu zavádění náboženství „neznamenala jen zákaz federálního upřednostňování jednoho náboženství. (...) Klauzule zákazu zavádění náboženství znemožnila Spojeným státům činit to, co polovina ze čtrnácti států Unie dovolovala – poskytovat státní podporu náboženství na nediskriminačním základu.“⁵³ Klauzule

---

⁵² Nejednalo se samozřejmě o všechny církve či náboženství. Tři kolonie podporovaly všechna protestantská náboženství, čtyři další všechna křesťanská náboženství.

⁵³ LEVY, Leonard W. *Origins of the Bill of Rights*. 1. vyd. Harrisonburg: R. R. Donnelley, 1999, str. 102.

svobodného vyznávání náboženství tuto ochranu doplňovala a bránila tak státu vynucovat určité náboženské přesvědčení či účast na bohoslužbách. Požadavek práva na svobodné vyznávání náboženství bylo „součástí širší reakce proti dominantní, ale strnulé náboženské kultuře reprezentované kongregacionalisty v Nové Anglii a anglikánstvím na Jihu. (...) Amerika se nacházela v období velkého náboženského probuzení (revivalism).“⁵⁴ Klausule svobodného výkonu náboženství tedy nebyla jen odrazem soudobé osvícenecké filozofie přirozených práv (včetně deismu), ale i rozšíření a rozmachu různých směrů protestantismu, které požadovaly na většinových církvích jednotlivých států větší míru autonomie. Z předchozího výkladu lze vyvodit závěr, že původní záměr náboženských klauzulí se tedy spíše přibližuje striktnímu pojetí „zdi oddělení“ církve a státu.

Oproti velkorysému přístupu k náboženské svobodě byl původní rozsah chápání klauzule svobody projevu pravděpodobně značně omezený. Doktrína pobuřujícího hanopisu byla přijímána jako integrální součást common law a její narušitelé byli v období 1776-1789 běžně stíháni na úrovni jednotlivých států. Stevens v souladu s Levym tvrdí, že v době přijetí prvního dodatku se shodli tvůrci Ústavy na dvou bodech: „na potvrzení doktríny pobuřujícího hanopisu a chápání svobody vyjadřování jakožto absenci předběžné cenzury.“⁵⁵ „Například Mason (jeden z nejvýznamnějších propagátorů prvního dodatku - pozn. aut.) nelitoval pouze nepřijetí Listiny práv, ale také nemožnosti využít výhod common law, které by umožnilo stíhání ostrých kritiků federální vlády.“⁵⁶ Existují i opačné názory (např. Davis Richards) tvrdící, že tvůrci Ústavy přikládali jak svobodě náboženství, tak svobodě projevu stejnou důležitost, a tak Kongres původně nemohl regulovat svobodu slova, neboť základní hodnota tehdejšího republikanismu byla v rovnosti před zákonem a tedy i před státem: „Tato hodnota (svoboda projevu) je chráněna nezczitelným právem na svobodu svědomí, což je přirozené právo, které nemůže být postoupeno státu či jiné osobě, neboť pro

---

⁵⁴ FINKELMAN, Paul. *Religion and American Law: An Encyclopedia*. 1. vyd. New York: Garland Publishing, Inc., 2000, str. 196.

⁵⁵ STEVENS, John D. *Shaping the First Amendment: The Development of Free Expression*. 1. vyd. Beverly Hills: Sage Publications, 1982, str. 36.

⁵⁶ LEVY, Leonard W. *Origins of the Bill of Rights*. 1. vyd. Harrisonburg: R. R. Donnelley, 1999, str. 102.

republikánskou politickou teorii je klíčovou hodnotou osobní svoboda.⁵⁷ Jelikož má svědomí člověka dvě složky – náboženskou a nenáboženskou – neměl být dán důvod je oddělovat a chránit jinou intenzitou. Domnívám se, že správnější je názor o omezeném chápání svobody projevu, neboť již o několik let později byly přijaty represivní zákony o pobuřování a nepřátelských cizincích (The Alien and Sedition Acts of 1798). Tyto zákony, v podstatě inkorporující doktrínu pobuřujícího hanopisu do zákonné formy, nebyly chápány jako něco výjimečného, porušujícího soudobé standardy svobody projevu. Teprve špatná zkušenost s jejich aplikací vedla k liberálnějšímu výkladu svobody projevu (viz kapitola 4.1).

Klauzule svobody tisku tak v souladu s tehdejším chápáním svobody slova značila nepřijatelnost předběžných zásahů vůči jeho publikaci, neochraňovala však redaktory před následky otištění článků napadajících federální vládu. Samostatné postavení klauzule deklaruje důležitost, kterou tisk sehrál v americké revoluci, a navíc měla podle tehdejších ústavodárců zabraňovat federálnímu zdanění tisku.

Právo shromažďovací a právo petiční stálo oproti dalším svobodám prvního dodatku poněkud stranou zájmu předních ústavodárců, lze jej tedy odvodit zčásti z jazykového výkladu, zčásti z předcházejících událostí. Před ratifikací federální Listiny práv takřka všechny státy navrhovaly v souladu s tehdejším zněním pensylvánské Listiny práv použít u práva petičního a shromažďovacího slova „za účelem obecného blaha“ (common good). Odmítnutí vázat tato práva na účely „obecného blaha“ a četné reference navrhovatelů k londýnskému procesu s W. Pennem roku 1670 vedou k závěru, že záměrem tvůrců bylo kodifikovat právo daleko širší než pouhé shromažďování se za účelem podávání stížností (v moderní jurisprudenci souhrnně nazývaného jako právo sdružovací, viz kapitola 6). „Jelikož (první dodatek - pozn. aut.) nelimituje tato práva pouze na obecné blaho, implicitně dovoluje shromažďovat se i za účely, jež mohou být vůči tomuto ‚blahu‘ v opozici. (...) Také nelimituje shromažďovací právo pouze na účely podávání petic, což znamená, že ústavní vyjádření tohoto práva může nabýt mnoho podob a důvodů.“⁵⁸

---

⁵⁷ RICHARDS, David A. *Foundations of American constitutionalism*. 1. Vyd. New York: Oxford University Press, 1989, str. 177.

⁵⁸ INAZU, John. The Forgotten Freedom of Assembly, 84 *Tulane Law Review* (2010) str. 576.

2.3 Teleologický výklad prvního dodatku

Prvý dodatek chrání náboženskou svobodu dvěma způsoby. Federaci jednak zapovídá zavádět náboženství („establishment of religion clause“), jednak garantuje svobodné vyznávání náboženství („free exercise clause“). Obě ustanovení nepochybně slouží k zajištění náboženské svobody obecně. Klausule svobodného vyznávání náboženství ochraňuje náboženskou svobodu jednotlivců, jež má vnitřní a vnější dimenzi. „Vnitřní náboženská svoboda, čistě niterní víra, bývá často nazývána ‚absolutní‘ náboženskou svobodou. Zdá se, že stát nemá žádnou možnost narušit tuto vnitřní svobodu, tzv. forum internum, ani v případě, že by chtěl.“⁵⁹ Státní regulaci mohou podléhat pouze vnější, externí projevy náboženského přesvědčení. Úkolem Nejvyššího soudu je najít podmínky, za nichž může stát tyto vnější projevy náboženského přesvědčení omezit.

Komplikovanější situace nastává při teleologické interpretaci klauzule zákazu zavádění náboženství, zčásti z historických příčin (viz kapitola 1.1.2), zčásti z nedostatku jasného záměru samotných ústavodárců (viz kapitola 2.2). Americká ústavní teorie rozeznává dvě hlavní, vzájemně víceméně antagonické teorie vykládající zákaz zavádění náboženství. „Dle první z nich tato klauzule zakazuje přednostní zacházení s jakýmkoli konkrétním náboženstvím či sektou ze strany vlády Spojených států.“⁶⁰ Tento výklad tak neznamená, že by byla jakákoli právní úprava náboženství na federální úrovni zakázána, pouze zapovídá ustanovení národní církve nebo preferenci určité církve před jinými. Podle příznivců této teorie („accommodationists“ - lze přeložit jako „teorie přizpůsobení“ či „teorie spolupráce“) je třeba klauzuli zákazu zavádění náboženství číst současně s klauzulí svobodného vyznávání, obě společně pak představují prostředky posílení náboženské svobody. „Klauzule zakazující zavádění náboženství nebyla zamýšlena jako klín mezi náboženstvím a vládou, ale spíše zakazovala takové vztahy, které by představovaly reálnou hrozbu pro náboženskou svobodu.“⁶¹ Teorie spolupráce tedy přiznává náboženství pozitivní roli ve veřejném životě a podporuje tak například státní financování určitých církevních aktivit

⁵⁹ AHDAR, Rex J a I LEIGH. *Religious freedom in the liberal state*. New York: Oxford University Press, 2005, str. 100.

⁶⁰ CORWIN, Edward. *The Constitution and what it means today*. 14. vyd. Princeton: Princeton University Press. 1978. str. 286.

⁶¹ CHOPKO, Mark. The Challenge of Liberty for Religions in the USA. In: HILL, Mark. *Religious Liberty and Human Rights*. Cardiff: University of Wales Press, 2002, str. 6.

sekulárního charakteru. Oproti tomu druhá ústavní teorie klauzuli zákazu zavádění náboženství popisuje termínem „zeď oddělení“ („wall of separation“ – odtud název pro proponenty této teorie – separationists), jež byl poprvé použit prezidentem Jeffersonem v roce 1802. Separacionisté jsou pro přísné oddělení státu a náboženství, které má bránit dominantním náboženským organizacím zneužívat státní aparát (např. vyplácením finanční podpory) ke svým cílům. Zavrhují jakoukoli státní pomoc nejen některé konkrétní církvi, ale všem náboženským organizacím obecně.

S interpretací separacionistů se Nejvyšší soud jasně ztotožnil již v prvním rozsudku týkajícím se klauzule zákazu zavádění náboženství v roce 1947⁶², kde v odůvodnění citoval Jeffersonovu frázi „zdi oddělení“ a zákaz zavádění náboženství rozšířil i na státní úroveň. Vyvrcholením separacionistické interpretace se stalo rozhodnutí *Lemon*⁶³ v roce 1971, které zakazovalo „nepřiměřené provázání“ státu a církve (excessive entanglement). V posledních letech se interpretace mírně posunuje směrem ke stanoviskům teorie spolupráce.

Jak můžeme vysledovat z předchozích kapitol, Amerika konce 18. století bohužel nedospěla k ucelenějšímu obecně přijatému teoretickému odůvodnění, proč má společnost chránit i projev lživý nebo dokonce potenciálně nebezpečný pro stát či jednotlivce. V dnešní době existuje celá řada teoretických odůvodnění svobody projevu, v podstatě však můžeme tyto politicko-filozofické úvahy rozdělit do dvou kategorií. Základním hlediskem je to, zda se tyto teorie soustředí na zájmy soukromých osob či zájem demokratické společnosti jako celku.

První koncepce se zaměřuje na dopad svobody slova na soukromý život jednotlivých osob. Základní a nejširší teorií v této kategorii je tzv. teorie seberealizace (self-fulfilment theory). Dle teorie seberealizace brání omezení svobody slova jednotlivým osobám v přístupu k myšlenkám, které by jim mohly představit jiný životní styl či způsob chování. Tím je jejich životní styl založen pouze na přejímání vzorců chování většinové společnosti a nikoli na skutečně svobodné volbě, kterou by tato osoba měla v případě neomezeného přisunu alternativních názorů. Svoboda projevu tak má být založena na pouhé možnosti osobního duchovního obohacení jednotlivců. Určitou modifikaci této základní teorie pak představuje tzv. teorie trhu myšlenek (marketplace

---

⁶² *Everson v. Board of Education*, 330 U.S. 1 (1947)

⁶³ *Lemon v. Kurtzman*, 403 U.S. 602 (1971)

of ideas theory). Podle ní pouze svobodná soutěž názorů a vzájemná konkurence myšlenek může objektivně určit, jaká myšlenka je pro jednotlivé lidské osobnosti nejhodnotnější. Úkolem státu je tedy nastavit co nejmenší právní překážky pro veřejnou diskusi a šíření nových myšlenek. Cílem však není pouhá možnost obohacení jednotlivce (jako u teorie seberealizace), ale zjištění objektivní pravdy a tím zkvalitnění rozhodovacích procesů nejen jednotlivců, ale potažmo celé společnosti.

Druhý (veřejnoprávní) přístup (self-government theory) k legitimizaci svobody projevu se koncentruje na správné fungování demokracie jako vlády lidu. D. Farber⁶⁴ shrnuje hlavní argument takto: „Politický projev nemůže být potlačován, jelikož je nezbytný pro demokratickou vládu“. Pro fungování demokracie je fundamentální kritika politiky vlády a pro kritiku vlády jsou potřebné volně dostupné informace týkající se politických záležitostí. Názory, které pokládají některou z „veřejnoprávních“ koncepcí svobody projevu za teoretický základ svobody projevu, jsou mnohdy založeny na historickém výkladu prvního dodatku.

Pro svobodu projevu jako takovou představují širší platformu právě „soukromoprávní“ teorie. „Veřejnoprávní“ teorie svobody projevu je natolik provázána s konceptem demokracie, že nelegitimizuje názory, které jsou obecně pokládány za demokracii cizí či dokonce nepřátelské (např. rasismus či propagaci antidemokratických politických hnutí). Oproti tomu „soukromoprávní“ teorie i tyto projevy pokládají za prospěšné a tím hodné právní ochrany (přínejmenším z toho důvodu, že i demokracii škodlivé myšlenky mohou iniciovat debatu, která v jednotlivých osobách oživí vědomí správnosti prospěšných myšlenek a tím jim nepřímo slouží ku prospěchu). Nejvyšší soud USA se sice dosud k žádné z výše popsaných teorií zřetelně nepřihlásil, z jeho judikatury však lze dovodit, že veřejnoprávní teorie byly „nejpopulárnějším ospravedlněním pro výsadní pozici svobody projevu v americkém ústavním systému, což lze konkrétně pozorovat na široké ochraně pro svobodu politického projevu. Ve srovnání s tím však Nejvyšší soud častěji schvaluje restrikce na obchodní projev a reklamu, přičemž hardcore pornografie může teoreticky spadat zcela mimo sféru prvního dodatku.“⁶⁵ Významnou roli v judikatuře Nejvyššího soudu též hrála teorie trhu

---

⁶⁴ FARBER, Daniel. *The First Amendment*. 1. vyd. New York: The Foundation Press, Inc. 1998. str. 6.

⁶⁵ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2.vyd. : New York: Oxford University Press. 2007. str. 48.

myšlenek, artikulovaná v disentním stanovisku soudce Holmese v *Abrams*.⁶⁶ Širší teorie svobody projevu založené na osobním přínosu pro soukromý život člověka jsou sice populární u právních teoretiků, nicméně v praktickém rozhodování Nejvyššího soudu přílišný význam nemají.

Svoboda tisku, právo petiční a shromažďovací nejsou rozpracovány do ucelenějších teoretických koncepcí. Společným rysem těchto práv je to, že u nich postupně dochází k opuštění historického výkladu a přizpůsobení jejich obsahu moderní době. Podrobnosti diskutuji v začátcích příslušných kapitol.

2.4 Působnost prvního dodatku

Historické okolnosti přijetí Listiny práv, ani prostá dikce prvního dodatku („Kongres nesmí vydávat zákony“) zprvu nenasvědčovala závěru, že by práva a svobody v ní garantované mohly být vynucovány i proti zásahům jednotlivých států Unie. To potvrdil roku 1833 Nejvyšší soud v rozhodnutí *Barron v. Baltimore*⁶⁷. V tomto sporu se John Barron v souladu s pátým dodatkem domáhal náhrady škody na jeho majetku způsobené státem Maryland. Soud jeho nárok jednomyslně odmítl meritorně rozhodnout s argumentací, že Ústava upravuje politický systém federace, nikoli jednotlivých států. Jestliže jazykový výklad dodatku nepřipouští opačný závěr, je tedy zřejmé, že Nejvyšší soud nemá žádnou pravomoc rozhodovat v tomto sporu. Význam *Barron* tkvěl v jasně formulovaném precedentu, že Listina práv, potažmo její první dodatek, se může aplikovat pouze na federální úroveň moci, nikoli na jednotlivé státy Unie.

Tuto situaci měl změnit až čtrnáctý dodatek Ústavy, jenž byl přijat roku 1868. Jeho účelem bylo podpořit tzv. rekonstrukci Jihu: „Obyvatelé severních států vyžadovali, aby poválečný Jih nadále nemohl diskriminovat černochoy a Seveřany a aby bylo tohoto cíle dosaženo bez radikální změny federálního systému nebo značného posílení pravomocí federální vlády.“⁶⁸ Čtrnáctý dodatek tak nejen že přiznával občanství Spojených států všem obyvatelům v nich narozeným či naturalizovaným, což

---

⁶⁶ *Abrams v. United States*, 250 U.S. 616 (1919)

⁶⁷ *Barron v. Baltimore*, 32 U.S.243 (1833)

⁶⁸ NELSON, William E. *The Fourteenth Amendment: From Political Principle to Judicial Doctrine*. 1. vyd. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1988, str. 197.

se týkalo zejména bývalých otroků⁶⁹, ale také zapovídal jednotlivým státům zbavit jejich občany života, svobody nebo majetku bez řádného soudního procesu (due process of law). Právě klauzule řádného procesu (Due Process Clause) se později stane zásadním elementem ve vývoji interpretace Listiny práv. Interpretace klauzule due process rozdělila a dodnes rozděluje komentátory Ústavy na dva tábory. Jeden z nich tvrdí, že vágní formulace neodpovídá tomu, že by čtrnáctý dodatek byl přijat za účelem jakési „nacionalizace“ (tedy posunutí ochrany práv i na státní úroveň) Listiny práv. V době přijetí čtrnáctého dodatku jeho znění ještě neimplikovalo, že by klauzule due process přesahovala rámec působnosti federální sféry moci, neboť naprosto stejnou klauzuli obsahoval i pátý dodatek Ústavy („nikdo nesmí být zbaven života, svobody nebo majetku bez řádného soudního procesu“), jehož aplikace pouze na federální úroveň nebyla do té doby soudy zpochybněna. Druhý názorový směr oponuje tím, že klauzule due process jen zkráceně vyjadřuje záměr zákonodárců nejen posílit občanská práva, ale i chránit je vůči neoprávněným zásahům jednotlivých států⁷⁰. Nejspíše lze souhlasit s názorem, že „v současnosti na původním záměru již nezáleží, ‚potřeba doby‘ a nevyhnutelný nárůst ústavní materie zkrátka nepřipouští nic jiného, než aplikovat Listinu práv i na jednotlivé státy.“⁷¹

Názoru požadujícímu aplikaci čtrnáctého dodatku pouze na federální úrovni zprvu přisvědčil Nejvyšší soud roku 1873 v tzv. *jatečních případech* (Slaughterhouse cases)⁷². Rozsudek Nejvyššího soudu zde v podstatě nejen že navazoval na linii *Barron*, avšak také výslovně deklaroval, že čtrnáctý dodatek chrání práva a svobody spojené s federálním, nikoli státním občanstvím. Toto rozhodnutí, patrně motivované snahou nezvyšovat napětí mezi federální vládou a bývalými státy Konfederace v době rekonstrukce Jihu, fakticky odňalo federální vládě možnost vynucovat práva a svobody vyjádřené v Listině práv.

---

⁶⁹ Jejichž občanství bylo popřeno rozhodnutím *Dred Scott v. Sandford* (1857).

⁷⁰ Ústavní teorie tak hovoří o doktríně „substantive due process“, což vyjadřuje hmotněprávní interpretaci klauzule oproti jejímu omezenějšímu chápání, které tvrdí, že due process neznamená pro americké občany další subjektivní práva, ale pouze procesní záruky v řízení prováděném dle zákonů jednotlivých států Unie.

⁷¹ ABRAHAM, Henry; PERRY, Barbara. *Freedom and the Court* 7. vyd. New York: Oxford University Press. 1998. str. 34.

⁷² První případ soudní interpretace čtrnáctého dodatku, týkající se žalob neworleanských řezníků proti nucené monopolizaci jejich živností prováděnou státem Louisiana.

Právní názor vyjádřený v *jatečních případech* byl poté několikrát potvrzen a opozici vůči němu zastávali jen osamocení soudci ve svých disentních stanoviscích. Tento trend byl významně přerušen až roku 1925 rozhodnutím *Gitlow v. New York*⁷³. Nejvyšší soud zde poprvé v historii vyjádřil přesvědčení, že svoboda projevu chráněná prvním dodatkem patří mezi práva a svobody garantované klauzulí *due process* proti zásahům jednotlivých států. *Gitlow* tak uvolnil cestu dalším právům prvního dodatku k jejich posunu i na úroveň právních systémů jednotlivých států Unie: roku 1931 tak Nejvyšší soud judikoval, že čtrnáctý dodatek se vztahuje i na svobodu tisku⁷⁴, roku 1937 pak i na právo pokojně se shromažďovat⁷⁵.

Nesystematická expanze jednotlivých práv subsumovaných pod čtrnáctý dodatek donutila roku 1937 Nejvyšší soud vyjádřit obecnou doktrínu v rozhodnutí *Palko v. Connecticut*⁷⁶. V něm se před Nejvyšším soudem objevila kauza týkající se požadavku *ne bis in idem* (double jeopardy) vyjádřeného v pátém dodatku, které mělo být porušeno v trestním řízení probíhajícím podle práva státu Connecticut. Nejvyšší soud žalobu odmítl s tím, že pouze práva zakládající samotnou podstatu svobodného systému („of the very essence of a scheme of ordered liberty“) jsou chráněna i čtrnáctým dodatkem. Soud sice nespécifikoval, jaká konkrétní práva a svobody by to měla být, ale přiznal tuto roli všem doposavad uznaným právům prvního dodatku. Druhou stránkou rozhodnutí bylo to, že „fakt, že pouze některá práva jsou aplikovatelná i na jednotlivé státy prostřednictvím čtrnáctého dodatku, neznamená, že státy mohou porušovat ostatní práva osob v jejich jurisdikci.“⁷⁷ Nejvyšší soud v *Palko v.* podstatě odmítl inkorporovat pod čtrnáctý dodatek celou Listinu práv a přiklonil se k selektivní ad hoc inkorporaci jednotlivých práv a svobod.

Z hlediska prvního dodatku se stalo roku 1940 dalším milníkem rozhodnutí *Cantwell v. Connecticut*⁷⁸, které inkorporovalo svobodný výkon náboženství. Zatím pro první dodatek posledním zásadním rozhodnutím se stalo *Everson v. Board of*

---

⁷³ *Gitlow v. New York*, 268 U.S. 652 (1925)

⁷⁴ *Near v. Minnesota*, 283 U.S. 697 (1931)

⁷⁵ *DeJonge v. Oregon*, 299 U.S. 353 (1937)

⁷⁶ *Palko v. Connecticut*, 302 U.S. 319 (1937)

⁷⁷ ABRAHAM, Henry; PERRY, Barbara. *Freedom and the Court* 7. vyd. New York: Oxford University Press. 1998. str. 57.

⁷⁸ *Cantwell v. Connecticut*, 310 U.S. 296 (1940)

*Education*⁷⁹ roku 1947, které dovedlo oddělení státu a církve i na státní úrovni. Po rozhodnutí *Palko* došlo k inkorporaci většiny hmotných práv Listiny pod čtrnáctý dodatek do konce 40. let, k inkorporaci procesních práv pak v období Warrenova soudu. Celkově lze shrnout, že kromě práva petičního došlo k rozšíření působnosti všech práv prvního dodatku na státní úroveň, přičemž teoreticky nejspornější je rozšíření zákazu zavádění náboženství, neboť zcela určitě nemůže obstát ve světle historického výkladu (v době přijetí prvního dodatku několik států Unie mělo zaveden systém jedné či více státních církví, viz kapitola 1.1.2).

2.5 Prvý dodatek a Nejvyšší soud

Po neúspěchu Článků konfederace nová Ústava Spojených států zabezpečila politickou jednotu států Unie, striktně oddělila jednotlivé složky moci a přesně definovala jejich pravomoci. Jednu otázku však ponechala nedořešenou – kdo bude mít v případě konfliktu mezi těmito složkami poslední slovo. Obdobný problém nastal u aplikace Listiny práv, jež sice zaručila ochranu základních občanských práv a svobod před potenciálním narušením ze strany federální vlády, ale nespécifikovala jejich obsah ani způsob právní ochrany. Odpověď nelze vysledovat ani ze záměrů tvůrců Ústavy. Ti soudnictví příliš pozornosti nevěnovali, neboť jej pokládali za nejméně zneužitelnou součást veřejné moci. Otázku jednoznačně zodpověděl až v roce 1803 první předseda Nejvyššího soudu John Marshall, když v *Marbury v Madison*⁸⁰ etabloval doktrínu soudního přezkumu ústavnosti (judicial review). Marshall argumentoval tím, že Ústava je zákon nejvyšší právní síly a v případě rozporu ústavy s běžným zákonem si soud, rozhodující konkrétní případ, musí vybrat, zda aplikovat ústavní předpis či obyčejný zákon. Logicky pak musí použít ústavní ustanovení – v opačném případě by Kongres mohl vydávat zákony, které by byly v rozporu s Ústavou, a tím by porušoval celou legitimitu amerického politického systému vyjádřenou v Ústavě. Tato doktrína

---

⁷⁹ *Everson v. Board of Education*, 330 U.S. 1 (1947)

⁸⁰ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 137 (1803). Kořeny toho případy vedou až do roku 1800, kdy ve Spojených státech proběhly prezidentské volby. Ty vedly k dalekosáhlé změně politické situace, že je někteří současníci označovali jako „druhá americká revoluce“. Stranu federalistů porazili republikáni, jejichž nový prezident Jefferson měl nastoupit do svého úřadu v březnu 1801. Odstupující federalisté se snažili obsadit zbývající pozice v soudnictví svými lidmi. Jedním z nich byl i William Marbury, jehož jmenovací dekret do poměrně nevýznamné pozice v justici byl podepsán tři dny před Jeffersonovou inaugurací. Když však nový prezident nastoupil do úřadu, jmenovací dekret Marburymu nedoručil a Marbury se následně domáhal svého jmenování soudem.

umožnila Nejvyššímu soudu prohlašovat zákony vydané Kongresem pro jejich rozpor s Ústavou a Listinou práv za neplatné a stát se tak vrcholnou autoritou pro výklad Ústavy, potažmo jejího prvního dodatku.

Doktrína judicial review byla plně v souladu s koncepcí přirozených práv člověka, na kterých byla mladá americká republika založená⁸¹. Pravomoc soudu rušit akty parlamentu implikovala, že soud není vázán pouze pozitivními normami, ale i právem „vyšším“ (přirozeným). Právě koncepce přirozených práv (natural law) však po celé 19. století představovala teoretickou překážku pro aktivnější roli Nejvyššího soudu v prosazování prvního dodatku. V tehdejší pojetí demokracie bylo nsnadné teoreticky odůvodnit aktivní obranu pozitivních práv jednotlivých občanů vůči státu založenému na suverenitě lidu, v němž parlament i vláda reprezentovaly vůli lidu a výsostně vyjádření práva lidu na samovládu. Obecný úkol soudnictví spočíval v nalézání a sladění vyšších právních principů. To se v konkrétní ústavní judikatuře projevovalo hlavně v hledání hranic pravomocí federálních orgánů a jasných kontur vztahu federace a jednotlivých států Unie. Po americké občanské válce (1861-1865) a období státoprávní problematiky tzv. rekonstrukce Jihu nejvyšší soudnictví řešilo hlavně otázky týkající se ekonomiky, například zákony o minimální mzdě, maximální pracovní době a pracovních podmínkách jednotlivých profesí. Pokusy o radikálnější vládní reformy ekonomiky chápal Nejvyšší soud negativně a s odkazem na přirozená práva občanů je rušil, což se nejzřetelněji projevilo v případě *Lochner v. New York*⁸², ve kterém pro rozpor se smluvní volností zakázal omezení pracovní doby v pekárnách na deset hodin denně. Pod pojmem přirozená práva chápal Nejvyšší soud hlavně (v americké revoluci akcentované) právo majetkové a zaručení smluvní volnosti. Subjektivními právy prvního dodatku se Nejvyšší soud zabýval jen výjimečně anebo se k nim stavěl velmi zdrženlivě. V roce 1897 potvrdil zákaz pronést projev na veřejném prostranství s odůvodněním: „Účinkem (Ústavy - pozn. aut.) není vytvoření nějakých

---

⁸¹ Americká demokracie konce 18. století byla založena na ideji přirozených práv (natural law). Podle této koncepce má člověk přirozená práva, odvozená z vyššího, na platném právu nezávislého principu (například od Boha či transcendentálně sdíleného rozumu). Vztah suveréna (panovníka, př. státu) a jednotlivých lidí (podřízených vůli suveréna) je založen na dobrovolném odevzdání některých práv ze strany podřízených (poddaných) do rukou suveréna, který s touto mocí zachází tak, aby chránil přirozená práva lidí. Pokud se suverén své roli zpronevěří a neplní ji, ztrácí účel i celá společenská smlouva a lid má právo vložit svá práva do rukou suveréna jiného.

⁸² *Lochner v. New York*, 198 U.S. 45 (1905)

konkrétních a osobních práv občana užívat veřejný majetek v rozporu s ústavou či zákony státu.⁸³

Zásadní událostí pro první dodatek je až příchod soudce O. W. Holmese na Nejvyšší soud v roce 1902. Holmes byl stoupencem co nepřísnejší ochrany svobody projevu, kterou chápal jako základ svobodného politického systému. Holmes nejprve formuloval základní test (*clear and present danger*) svobody projevu⁸⁴ a poté se stal kritikem jeho extenzivní aplikace. Holmes také poprvé použil koncepci „trhu myšlenek“ jako základu obecné teorie svobody projevu: „Nejlepší test pravdivosti je schopnost myšlenky samotné obstát v tržní konkurenci.“⁸⁵ V ostatních oblastech Holmes zastával stanoviska klíčová pro filozofii právního realismu (*legal realism*). Právní realismus odmítal vidět právo jako uzavřený systém axiomů, řízený pravidly formální logiky, a koncentroval se na sepětí práva s dalšími společenskými a politickými jevy. Abstraktní ideje přirozených práv nahrazoval empirismus. Morální skepticismus až nihilismus⁸⁶ právního realismu se v praxi projevoval v doktríně „soudní zdrženlivosti“ (*judicial restraint*): „soudci mohou zrušit pouze zákony, které žádný inteligentní a rozumný člověk nemůže považovat za správné.“⁸⁷ Doktrína soudní zdrženlivosti se začala plně prosazovat po roce 1937, kdy souboj soudnictví s pokusy vlády prezidenta Roosevelta napravit státními zásahy následky hospodářské krize končí kapitulací soudu a příklonem k příznivějšímu postoji k sociálním a ekonomickým reformám. „Tuto éru charakterizovala prudká reakce proti přirozeným právům a silné hnutí za právní relativismus a pozitivismus. (...) Dřívější odpor soudců k vládní regulaci ekonomiky byl vnímán jako pokus rozšířit jejich pravomoci a rozvracení stávajícího řádu.“⁸⁸ Nový trend předznamenává rozhodnutí *United States v. Carolene Products Company*⁸⁹, ve kterém Nejvyšší soud deklaruje záměr více se v budoucnosti soustředit na ochranu subjektivních práv jednotlivce, důležitých pro bezproblémové fungování demokratického politického procesu. Vláda, legislativa i soudnictví se více nechaly

---

⁸³ *Davis v. Commonwealth of Massachusetts*, 167 U.S. 43 (1897)

⁸⁴ *Schenck v. United States*, 249 U.S. 47 (1919)

⁸⁵ *Abrams v. United States*, 250 U.S. 616 (1919)

⁸⁶ Jeden z Holmesových kolegů poznamenal, že tehdejším testem ústavnosti zákona se stala otázka „Chce se ti z toho zvracet?“ (*Does it make you puke?*)

⁸⁷ DWORIN, Ronald. *Freedom's law: the moral reading of the American constitution*. 1 vyd. Oxford: Oxford University Press, 1999, str. 340.

⁸⁸ COX, Archibald. *The role of the Supreme Court in American government*. New York: Oxford University Press, 1976, str. 34.

⁸⁹ *United States v. Carolene Products Company*, 304 U.S. 144 (1938)

ovlivňovat širším veřejným míněním a vzájemně spolupracovaly. V oblasti prvního dodatku se však tato nežádoucí pasivita Nejvyššího soudu projevila ve schválení povinného holdu vlajce v roce 1940⁹⁰, jež způsobilo vážnou hrozbu pro náboženskou svobodu a svobodu svědomí. O tři roky později Nejvyšší soud toto rozhodnutí překonal, když v oblasti prvního dodatku nadále odmítl uplatňovat doktrínu „soudní zdrženlivosti“: „Právo státu upravit veřejné záležitosti (...) může legitimizovat veškerá omezení, pokud jsou přijata na ‚racionálním základě‘. Ale svoboda projevu a tisku, svoboda shromažďování a náboženská svoboda nemohou být narušeny na základě tak chabé argumentace.“⁹¹

Počátek studené války, poválečná obnova a vysoká kriminalita počátku 50. let posílily paternalistické tendence státu. Obavy z příliš rozsáhlé státní moci a silná osobnost soudce Warrena⁹² vedly ke „vzkříšení filozofie soudního aktivismu, nejprve ve vztahu ke svobodě projevu, tisku a politické svobodě, pak v oblasti vzájemných vztahů různých etnických skupin a dalších sfér. (...) (Nejvyšší soud - pozn. aut.) byl ovlivněn extrémním smyslem pro soudní odpovědnost za menšiny, za utlačované, za transparentní a rovnostranné kroky politického systému a za různé druhy práv těch, kteří nebyli v politice dostatečně reprezentováni.“⁹³ Politické a sociální menšiny začaly využívat soudního přezkumu ústavnosti jako prostředku pro dosažení svých politických cílů, množily se žaloby podané radikálními občanskými organizacemi. Warrenův soud (1953-1969) značně posílil práva zaručená prvním dodatkem, zejména ve vztahu k věcem veřejného zájmu: „Projev týkající se veřejných záležitostí je více než pouhé vyjádření myšlenek, je to samotná podstata suverenity lidu.“⁹⁴ Tato maxima se logicky promítla hlavně do svobody tisku: soud omezil možnost žalovat tisk pro nactiutrhání nastavením vyššího standardu tolerance pro veřejné osoby⁹⁵. Sympatie k radikálním politickým hnutím (které podle Nejvyššího soudu rozšiřovaly a zkvalitňovaly veřejnou debatu) vedly k větší toleranci vůči projevům, které svým

---

⁹⁰ *Minersville School District v. Gobitis*, 310 U.S. 586 (1940)

⁹¹ *West Virginia State Board of Education v. Barnette*, 319 U.S. 624 (1943)

⁹² Warren, paradoxně bývalý republikánský politik, byl jmenován konzervativním prezidentem Eisenhowerem. Eisenhower později Warrenovo jmenování označí jako největší chybu, které se ve svém úřadu dopustil.

⁹³ COX, Archibald. *The role of the Supreme Court in American government*. New York: Oxford University Press, 1976, str. 35-36.

⁹⁴ *Garrison v. Louisiana*, 379 U.S. 64 (1964)

⁹⁵ *New York Times Co. v. Sullivan*, 376 U.S. 254 (1964)

obsahem či formou mohly šokovat většinovou společnost⁹⁶. Tato tolerance se týkala i obscénních materiálů, pokud byly užívány v soukromí dospělými osobami⁹⁷. „Warrenův soud (...) kladl důraz na svobodu vyjadřování jako na přednostní právo. Nadřazenost prvního dodatku nad ostatními právy byla pevně zakotvena.“⁹⁸

Na judikaturu Warrenova soudu v oblasti prvního dodatku navázal i Burgerův soud (1969-1986), který „s výjimkou oblasti trestního práva neprojevoval žádný viditelný odklon od odkazu Warrenova soudu a v podstatě vytvořil i některá práva zcela nová.“⁹⁹ Burgerův soud tak vztáhl ochranu prvního dodatku například na do té doby opomíjenou oblast komerčního projevu¹⁰⁰. Burgerův soud se také rozhodně postavil za svobodu tisku, proti předběžným vládním zákazům publikovat materiály, dokonce i ty, které by mohly ohrozit bezpečnost státu (kauza *Pentagon Papers*)¹⁰¹. Jistá rezervovanost panovala ve vztahu k případům prvního dodatku týkajících se trestního procesu: Nejvyšší soud odmítl existenci tzv. novinářského privilegia¹⁰²; odmítl též rozšiřování kategorie osob, které lze pokládat za osoby veřejně činné¹⁰³. Burgerův soud projevil také určité konzervativní tendence v oblasti pornografie: nepropůjčil jí obecnou ochranu prvního dodatku¹⁰⁴ ani ústavní právo na její komerční využití: „citlivé a základní vztahy lidské existence, klíčové pro rodinný život, blaho společnosti a rozvoj lidské osobnosti, mohou být znehodnoceny nebo deformovány zneužitím sexu ke komerčním účelům.“¹⁰⁵ S výjimkou výše uvedeného však Burgerův soud nepřekonal žádné z významných subjektivních práv spadajících pod první dodatek.

Nástup konzervativního prezidenta Reagana avizoval pokus o zvrát dosavadního ústavního vývoje – soudnictví mělo být více disciplinované a méně politické, založené

---

⁹⁶ Například odsouzení za přestupek spočívajícím v pronesení hanlivých vulgárních urážek a výhrůžek smrti vůči policistovi na protiválečné demonstraci bylo shledáno jako neústavní, viz *Gooding v. Wilson*, 405 U.S. 518 (1972)

⁹⁷ *Stanley v. Georgia*, 394 U.S. 557 (1969)

⁹⁸ SCHWARTZ, Bernard. *A history of the Supreme Court*. New York: Oxford University Press, 1993, str. 283.

⁹⁹ ABRAHAM, Henry; PERRY, Barbara. *Freedom and the Court*. 7. vyd. New York: Oxford University Press. 1998. str. 9.

¹⁰⁰ *Virginia State Pharmacy Board v. Virginia Citizens Consumer Council*, 425 U.S. 748 (1976)

¹⁰¹ *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971)

¹⁰² Právo novináře utajit zdroje svých informací i v případě vyšetřování trestného činu, viz *Branzburg v. Hayes*, 408 U.S. 665 (1972)

¹⁰³ *Gertz v. Robert Welch, Inc.*, 418 U.S. 323 (1974)

¹⁰⁴ *Miller v. California*, 413 U.S. 15 (1973)

¹⁰⁵ *Paris Adult Theatre I v. Slaton*, 413 U.S. 49 (1973)

na teorii originálního výkladu¹⁰⁶ Ústavy („original intention theory“ - Ústava měla být vykládána v souladu se záměrem jejích tvůrců). Proti originalistické interpretaci Ústavy se zvedla vlna ostré liberální kritiky, která v originalismu spatřovala teoretický základ pro revizi judikatury Warrenova soudu, což by podle kritiků znamenalo například návrat k rasové segregaci a výrazné okleštění práv prvního dodatku. K tak radikální proměně Nejvyššího soudu nakonec nedošlo¹⁰⁷, konzervativní myšlenky však přesto našly v Rehnquistově soudu (1986-2005) určitou odezvu. Rehnquistův soud sice žádné význačné právo konstituované Warrenovým nebo Burgerovým soudem nepřekonal¹⁰⁸, zato však projevil vstřícnější postoj ke spolupráci státu a církví (např. umožnil státům nepřímou podporu soukromých škol¹⁰⁹ nebo potvrdil ústavnost vystavení desatera příkázání u státní budovy¹¹⁰). Z hlediska práv prvního dodatku se stalo pravděpodobně nejkontroverznějším rozhodnutí *Smith*¹¹¹, kterým Rehnquistův soud odmítl preferovat právo na svobodné vyznávání náboženství před jinými státními zájmy.

Komplexně zhodnotit působení současného Robertsova soudu (2005 -) v oblasti prvního dodatku je zatím ještě předčasné, zdá se však, že Nejvyšší soud vykazuje silnou tendenci k ochraně práv prvního dodatku. „Tento (soud - pozn. aut.) je soudem, který chrání svobodu projevu nejkonzistentněji a nejsilněji v historii.“¹¹² Například v roce 2010 uspěly všechny žaloby domáhající se ochrany svobody projevu. Mezi nejmarkantnější případy liberálního přístupu soudu ke svobodě slova patří rozhodnutí

---

¹⁰⁶ Originalistické teorie interpretace ústavy jsou založeny na konzervativním výkladu ústavy. Dělí se do dvou směrů – první z nich hledá původní záměr ústavodárců („original intention of Framers“), jedná se tak v podstatě o historickou interpretaci ústavy. Druhý směr se koncentruje na původní význam („original meaning“). Ústavy, spíše než směr první je tato interpretační metoda soustředěna na výklad jazykový (odtud někdy „textualismus“).

¹⁰⁷ Mimo jiné díky neúspěchu kandidáta na soudce Nejvyššího soudu Roberta Borka, který obhajoval originalistickou interpretaci Ústavy. V roce 1987 jeho jmenování po ostré celonárodní kampani americký Senát odmítl.

¹⁰⁸ Dokonce ani to snad nejkontroverznějším - právo na soukromí, na jehož základě byl prohlášen zákaz interrupcí za neústavní. *Roe v. Wade* (1973)

¹⁰⁹ *Zelman v. Simmons-Harris*, 536 U.S. 639 (2002)

¹¹⁰ *Van Orden v. Perry*, 545 U.S. 677 (2005)

¹¹¹ *Employment Division, Department of Human Resources of Oregon v. Smith*, 494 U.S. 872 (1990)

¹¹² BLOCH, Susan Low. United States of America--Supreme Court Term 2010 Overview--Major Themes: Free Speech and Hostility to Multi-Litigant Cases--After Period of Personnel Change Court Settles in for Period of Stability. *Public Law*. (2011) str. 838

*Snyder v. Phelps*¹¹³ nebo prohlášení neústavnosti zákonů zakazujících počítačové hry zobrazující explicitní násilí¹¹⁴.

---

¹¹³ *Snyder v. Phelps*, 562 U.S. ____ (2011), Nejvyšší soud konstatoval, že hesla typu „Díky Bože za mrtvé vojáky“ jsou ústavní, i když jsou vystavena na pohřbech padlých vojáků, pokud se demonstrace týká sféry veřejného zájmu.

¹¹⁴ *Brown v. Entertainment Merchants Assn.*, 564 U.S. ____ (2011)

3. Vývoj interpretace náboženské svobody v USA

3.1 Zákaz zavádění náboženství

Generace tvůrců Ústavy nepředvídala a ani nemohla předvídat ústavní problémy moderní epochy. V době přijetí Ústavy byla většina institucí (jako jsou školy, nemocnice atd.) pod vedením církví či soukromoprávních nadací, neboť tehdejšímu státu chyběly materiální zdroje na jejich provozování. Jak postupem času stát přebíral úkoly v oblasti vzdělávání, mnoho původně církevních škol přešlo pod jeho správu, kde ovšem zůstala zachována tradiční protestantská vyučovací praxe. Zároveň narůstal počet a vliv minoritních náboženských skupin (zejména katolíků a židů), které provozovaly vlastní soukromé školy. Těmto soukromým školám však místní administrativa, v níž dominovali protestanti, mnohdy odpírala finanční podporu. V roce 1947 v prvním moderním případě (*Everson v. Boards of Education*)¹¹⁵ vytyčujícím ústavní limity státní podpory církevním školám¹¹⁶ potvrdil Nejvyšší soud ústavnost výdajů státu New Jersey, který finančně pomáhal v dopravě dětí do privátních škol, a to včetně škol náboženských. Odůvodnění rozsudku však vůči vztahu státu a náboženství vyznělo značně negativně: „Ani stát ani federální vláda nemůže ustanovit církev. Nemohou přijmout zákon, který pomáhá jednomu náboženství, všem náboženstvím, upřednostňuje jedno náboženství nad jiné. (...) Žádná daň, v jakémkoli množství, vysoká či nízká, nemůže být uvalena s cílem podporovat jakoukoli náboženskou aktivitu nebo instituci, která jakkoli nazývána nějakým způsobem vyučuje či praktikuje náboženství.“¹¹⁷ Majoritní stanovisko se citací Jeffersonova dopisu zřetelně přihlásilo k teorii zdi oddělení („wall of separation“), viz kapitola 2.3. Jelikož v *Everson* byla ústavní klauzule zákazu zavádění náboženství poprvé aplikována proti státu Unie, dosavadní praxe mnoha států Unie, které materiálně podporovaly soukromé vzdělávací instituce, byla zpochybněna, což vedlo k dramatickému nárůstu žalob sledujících striktní oddělení státu od náboženství.

---

¹¹⁵ *Everson v. Board of Education*, 330 U.S. 1 (1947)

¹¹⁶ Tato oblast klauzule zakazující zavádění náboženství bývá také nazývána „parochial aid“ nebo „financial assistance“.

¹¹⁷ *Everson v. Board of Education*, 330 U.S. 1 (1947)

Základní oficiální doktrínu pro zákaz zavádění náboženství ze strany státu zformuloval Nejvyšší soud v případě *Lemon v. Kurtzman*¹¹⁸ v roce 1971, kde zakázal státům finančně podporovat neveřejné školy vedené církvemi. Aby byla legislativa států ústavně konformní, musí splnit tři podmínky. „Za prvé musí sledovat sekulární účel, za druhé její základní či hlavní efekt nesmí propagovat ani potlačovat určité náboženství, a konečně nesmí podporovat ‚nepřiměřené provázání státu a náboženství‘.“¹¹⁹ Test *Lemon* se stal předmětem ostré kritiky, neboť ve svých praktických důsledcích jde dle názorů příznivců teorie spolupráce proti společnému teoretickému smyslu náboženských klauzulí prvního dodatku (podpora náboženské svobody obecně). McConnel uvádí: „Bez státní pomoci školám jediná cesta, jak mohou rodiče uniknout státní ‚standardizaci‘, (...) je platit dvakrát: jednou pro vzdělávání všech ostatních dětí (prostřednictvím daní) a ještě jednou pro vzdělávání svých vlastních dětí.“¹²⁰ *Lemon* test tedy kolidoval s ústavním právem¹²¹ rodičů poslat děti do soukromých škol. Kritiku sklídila i formulace třetí podmínky *Lemon* testu, neboť vágní termín „nepřiměřené provázání“ neposkytoval dostatečně pevné vodítko pro další rozhodování a činil nižší soudy náchylné k tlaku veřejného mínění.

Absurdní důsledky *Lemon* testu lze demonstrovat na *Committee for Public Education v. Nyquist*¹²², v němž Nejvyšší soud prohlásil za neústavní části zákona, které umožňovaly státu finančně podpořit opravu a údržbu neveřejných škol a zajistit stipendia a daňové zvýhodnění rodin, jež poslaly své děti do soukromých škol. Nejvyšší soud shledal, že takové finanční výhody „jako svůj hlavní cíl podporují náboženství, neboť ve svém důsledku sponzorují nábožensky vedené vzdělávání. Je tomu tak proto, že stát nedokáže zajistit, aby tato finanční podpora mířila pouze do sekulárních soukromých škol. (...) To pohřbilo mnoho pokusů států podpořit sekulární soukromé vzdělávání.“¹²³

---

¹¹⁸ *Lemon v. Kurtzman*, 403 U.S. 602 (1971)

¹¹⁹ *Lemon v. Kurtzman*, 403 U.S. 602 (1971)

¹²⁰ MCCONELL, Michael W. *Religious Freedom at Crossroads*. In: STONE, Geoffrey a Richard EPSTEIN. *The Bill of Rights in the modern state*. 1. vyd. Chicago: The University Press of Chicago, 1992, str. 132.

¹²¹ Formulováno v *Pierce v. Society of Sisters*, 268 U.S. 510 (1925).

¹²² *Committee for Public Education v. Nyquist*, 413 U.S. 756 (1973)

¹²³ FINKELMAN, Paul. *Religion and American Law: An Encyclopedia*. 1. vyd. New York: Garland Publishing, Inc., 2000, str. 389.

Po intenzivním odmítnutí *Lemon* ze strany teorie a praxe nastal posun směrem k jeho méně striktní aplikaci, charakterizovaný několika tendencemi. Soudy nyní příznivěji nahlíží na finanční pomoc univerzitnímu vzdělání, například pokud byla povolena podpora církevní univerzity při stavbě budov, které slouží pouze sekulárnímu účelu¹²⁴. Tento benevolentní přístup lze vysvětlit tak, že „univerzity přidružené k náboženství nejsou tak nábožensky indoktrinované jako základní a střední školy a starší studenti nevnímají finanční pomoc jako identifikaci vlády s náboženstvím.“¹²⁵ Stát může finančně podpořit pomocné služby (např. psychologické) studentům soukromých škol, pokud jsou prováděny zaměstnanci veřejných škol a soukromé školy na způsob jejich provádění nemají vliv¹²⁶. Finanční pomoc je více přijatelná, pokud jde nikoli školám, ale přímo rodičům dětí navštěvujících soukromé školy či samotným žákům¹²⁷. Pro tyto případy představil Nejvyšší soud roku 2002 v *Zelman v. Simmons-Harris*¹²⁸ ústavní test tzv. soukromé volby (Private Choice Test). Pokud finanční pomoc jde přímo rodičům, kteří mají širokou škálu možností a sekulární školy představují náboženským rovnocennou alternativu, je finanční pomoc ústavně konformní.

Odmítavý postoj ke vztahu státu a náboženství, vyjádřený v *Lemon*, otevřel také otázku, do jaké míry může stát uznávat náboženské tradice. Spojené státy americké nepochybně vznikly na křesťanském základě, což se odráží v hojném užívání symboliky spojené s křesťanstvím, které by v restriktivním přístupu testu *Lemon* a doktríně wall of separation stěží obstálo – například samotné heslo Spojených států vyražené na dolarech zní „Věříme v Boha“ (In God we trust), ke křesťanství odkazují názvy některých měst (St. Paul, Corpus Christi) a sám Nejvyšší soud zahajuje svá zasedání slovy „Bůh ochraňuj Spojené státy a ctihodný Soud“. V *Marsh v. Chambers*¹²⁹ Nejvyšší soud potvrdil ústavnost praxe státu Nebraska zahajovat zasedání místního zákonodárského sboru modlitbou s argumentací, že této tradice se účastnily již tvůrci Ústavy a první dodatek tedy jimi nemohl být přijat proto, aby tuto praxi zakázal. Tento historický výklad prvního dodatku představuje odklon od předchozí interpretace a znamená tak

---

¹²⁴ *Tilton v. Richardson*, 403 U.S. 672 (1971)

¹²⁵ FINKELMAN, Paul. *Religion and American Law: An Encyclopedia*. 1. vyd. New York: Garland Publishing, Inc., 2000, str. 390.

¹²⁶ *Wolman v. Walter*, 433 U.S. 229 (1977)

¹²⁷ *Mueller v. Allen*, 463 U.S. 388 (1983)

¹²⁸ *Zelman v. Simmons-Harris*, 536 U.S. 639 (2002)

¹²⁹ *Marsh v. Chambers*, 463 U.S. 783 (1983)

posun k aprobaci těsnějšího vztahu státu a náboženství, neboť v době přijetí prvního dodatku existovala celá řada jevů, které byly počínaje *Everson* Nejvyšším soudem prohlášeny za neústavní (za všechny např. existence státních církví na úrovni jednotlivých států). Striktní užití doktríny *wall of separation* výslovně zpochybnil Nejvyšší soud v *Lynch v. Donnelly*¹³⁰, v němž odmítl prohlásit za neústavní vystavení vánočního stromečku a jesliček v centru města: „Koncept *wall of separation* mezi státem a církví je užitečná metafora, ale není to výstižný popis praktických aspektů vztahu, který reálně existuje. Ústava nevyžaduje úplné oddělení státu a církve; stát nejen pouze toleruje, ale i vychází vstříc všem náboženstvím a zakazuje pouze nepřívznivý postoj vůči jakémukoli konkrétnímu z nich.“¹³¹ *Lynch* předznamenává komplexnější přístup k první podmínce testu *Lemon* – sekulárnímu účelu legislativy. „Zda vláda poruší klauzuli zákazu zavádění náboženství, závisí na všech okolnostech tohoto konkrétního vztahu mezi náboženstvím a postupem státu. Nejvyšší soud začal zohledňovat kontext – historické dědictví nebo fyzické okolí – státem podporované náboženské symboliky.“¹³² Za neústavní zvyk bylo prohlášeno vystavení prakticky stejného náboženského symbolu jako v *Lynch* (tj. vánočních jesliček), neboť byly umístěny na prominentním místě v budově městského soudu a opatřeny náboženskými nápisy v latině¹³³. Přístup Nejvyššího soudu lze jasně ilustrovat na případech vystavení Desatera přikázání: zatímco vystavení kamenného panelu s vytesaným desaterem spolu s několika desítkami sekulárních historických symbolů bylo shledáno ústavním¹³⁴, ve stejný den přikázal Nejvyšší soud odstranit desatero přikázání ze soudních budov a škol, protože několik okrsků státu Kentucky je vystavilo samostatně nebo s dalšími náboženskými symboly¹³⁵.

Další komplexní oblastí problematiky zákazu zavádění náboženství je otázka¹³⁶, zda veřejné školy mohou či musí poskytnout příslušníkům náboženských skupin

---

¹³⁰ *Lynch v. Donnelly*, 465 U.S. 668 (1984)

¹³¹ *Lynch v. Donnelly*, 465 U.S. 668 (1984)

¹³² FINKELMAN, Paul. *Religion and American Law: An Encyclopedia*. 1. vyd. New York: Garland Publishing, Inc., 2000, str. 390.

¹³³ *County of Allegheny v. American Civil Liberties Union*, 492 U.S. 573 (1989)

¹³⁴ *Van Orden v. Perry*, 545 U.S. 677 (2005)

¹³⁵ *McCreary County v. ACLU of Kentucky*, 545 U.S. 844 (2005)

¹³⁶ Judikatura v této oblasti je známá pod názvem případy školních modliteb („school prayers cases“).

příležitost k výkonu jejich náboženství¹³⁷. Soud jí poprvé rozhodoval v roce 1962 v *Engel v. Vitale*¹³⁸ a shledal jako neústavní praxi veřejných škol zahajovat vyučování modlitbou, a to přesto, že ona modlitba byla formulována neutrálně a studenti mohli v době její recitace opustit místnost. O rok později¹³⁹ bylo ve veřejných školách zakázáno i nepovinné společné předčítání Bible. V odůvodnění se soud zabýval účelem těchto aktivit (jejichž podstatu shledal jako náboženskou) a navíc zpochybnil jejich údajnou neutralitu (jak modlitba, tak čtení Bible podporovaly určitou skupinu náboženství – zde míněno judaismus a křesťanství). Nejvyšší soud tím položil základy testu *Lemon*, který zahrnuje sekulární účel a náboženskou neutralitu jako první dvě podmínky pro soulad sporné legislativy s prvním dodatkem. V roce 1985 Nejvyšší soud prohlásil¹⁴⁰ za neústavní zákon státu Alabama, který umožňoval veřejným školám před zahájením vyučování nařít „tichou chvíli“ (a moment of silence) pro meditaci či dobrovolnou modlitbu, neboť tento zákon nebyl přijat za sekulárním účelem. V roce 1992 v *Lee v. Weisman* Nejvyšší soud konstatoval, že dobrovolná modlitba vedená duchovním (v tomto případě rabínem) na oficiálním slavnostním zakončení školního studia porušuje první dodatek: „Netvrdíme, že každá státní akce zahrnující náboženský prvek je protiústavní, pokud je jeden či několik občanů akcí pohoršeno. (...) Ale také víme, že někdy bývá cenou za nonkomformitu a zachování svého přesvědčení sociální izolace či přímo hněv ostatních. Ať již nahlížíme na tyto případy jakkoli, právě v tomto případě byla konformita vyžadovaná na studentovi příliš razantně, než aby obstála v testu klauzule zákazu zavádění náboženství.“¹⁴¹ Soud tak konstatoval, že strach ze sociální izolace pramenící z absence na významné školní společenské události vytváří na studenty nepřipustný sociální nátlak a studenti jsou tak fakticky nuceni účastnit se společenské akce a tím i původně dobrovolné náboženské aktivity, i když je náboženství proti jejich přesvědčení. Motivován ochranou dětí jakožto osob zvláště citlivých na ovlivňování, *Lee* tak zformuloval další podmínku pro ústavnost školních aktivit: „Máme zvýšenou obavu o ochranu svobody svědomí, která je v základních a středních školách

---

¹³⁷ V této souvislosti je třeba připomenout, že v době přijetí Ústavy existoval minimální počet veřejných škol. Všechny byly vedené církvemi či jinými organizacemi a pod správu státu se dostávaly až v průběhu druhé poloviny 19. století, přičemž v mnoha z nich stále fungovala praxe zahajovat vyučování modlitbou.

¹³⁸ *Engel v. Vitale*, 370 U.S. 421 (1962)

¹³⁹ *Abington School District v. Schempp*, 374 U.S. 203 (1963)

¹⁴⁰ *Wallace v. Jaffree*, 472 U.S. 38 (1985)

¹⁴¹ *Lee v. Weisman*, 505 U.S. 577 (1992)

podrobena nenápadnému nátlakovému mechanismu. (...) Co se věřícímu bude jevit jako více než přiměřený požadavek na respektování náboženských aktivit ze strany ateistů, se ve školním prostředí může jevit z pohledu ateisty či nonkonformisty jako pokus státu vynucovat náboženskou ortodoxii.¹⁴² Se stejnou argumentací byla prohlášena v roce 2000 za neústavní i studenty iniciovaná a vedená modlitba recitovaná na školou organizovaném fotbalovém turnaji¹⁴³.

Klauzule zákazu zavádění náboženství se týká i otázka výuky evoluční teorie na školách. Teorie přirozeného výběru druhů prezentovaná Darwinem je v rozporu s Biblií a křesťanským učením o stvoření člověka Bohem. První a nejznámější případ¹⁴⁴ se v roce 1925 týkal ústavnosti zákona, který zakazoval výuku „jakékoli teorie, která popírá biblické Boží stvoření člověka a učí, že člověk pochází z nižších živočišných druhů.“¹⁴⁵ Přestože případ nedospěl až k Nejvyššímu soudu, jeho ústavnost byla potvrzena Nejvyšším soudem státu Tennessee, což povzbudilo další státy k přijetí obdobné legislativy. Ústavnost legislativy zakazující výuku evoluční teorie byla odmítnuta Nejvyšším soudem až v roce 1968 v případě *Epperson v. Arkansas*¹⁴⁶ pro rozpor s prvním dodatkem: „(takový zákon - pozn. aut) z celého objemu lidských znalostí zakazuje její určitou část pouze z toho důvodu, že se zdá být v rozporu s určitou náboženskou doktrínou,¹⁴⁷ čímž tento zákon postrádá sekulární charakter. Ze stejného důvodu zastavily soudy pokusy o výuku kreacionismu^{148,149} či teorie inteligentního plánu.^{150,151}

---

¹⁴² *Lee v. Weisman*, 505 U.S. 577 (1992)

¹⁴³ *Santa Fe Independent School Dist. v. Doe*, 530 U.S. 290 (2000)

¹⁴⁴ Tzv. Scopesův případ nebo také „opičí proces“, v němž se angažovali tehdejší prominentní obhájci C. Darrow a W. Bryan. Později byl o tomto procesu natočen celovečerní snímek.

¹⁴⁵ The Butler Act, Tennessee House Bill No. 185 (1925)

¹⁴⁶ *Epperson v. Arkansas*, 393 U.S. 97 (1968)

¹⁴⁷ *Epperson v. Arkansas*, 393 U.S. 97 (1968)

¹⁴⁸ Teorie vzniku člověka stvořením Boha.

¹⁴⁹ *Edwards v. Aguillard*, 482 U.S. 578 (1987)

¹⁵⁰ Upravená forma kreacionismu, která se neodvolává přímo na Boha, avšak za stvořením člověka vidí nikoli neřízené genetické jevy, ale promyšlený plán řízený vyšší bytostí.

¹⁵¹ *Tammy Kitzmiller, et al. v. Dover Area School District, et al.* (400 F. Supp. 2d 707, Docket no. 4cv2688)

3.2 Svobodné vyznávání náboženství

Záruka svobodného vyznávání náboženství vyjádřená v prvním dodatku v sobě zahrnuje dva aspekty: státu „zamezuje vymáhání přijetí určitého náboženského vyznání či jakékoli formy účasti na bohoslužbě“ a občanům naopak „zaručuje svobodné vyznávání náboženského přesvědčení.“¹⁵² Hranicemi svobodného vyznávání náboženství se Nejvyšší soud poprvé zabýval v roce 1878 v případě *Reynolds v. United States*¹⁵³. Církev mormonů, u nichž byla v tu dobu polygamie běžným a podle některých názorů panujících v jejich církvi dokonce nábožensky žádoucím jevem, se cítila poškozena přijetím federálních zákonů prohlašujících polygamii za kriminální delikt. Aby se soudně domohli jejich zrušení, jeden z vůdců mormonské církve se dobrovolně nechal za polygamii odsoudit a poté namítal porušení práva na svobodné vyznávání náboženství vyjádřeného v prvním dodatku. Soud jeho nárok odmítl a prohlásil, že náboženské přesvědčení nemůže sloužit jako okolnost vylučující protiprávnost (defense) v trestním řízení. Soud vyjádřil názor, že první dodatek chrání svobodu víry, nikoli však činy na této víře založené. „Zákony slouží k regulaci lidského chování. Nemohou zasahovat do pouhého náboženského vyznání či víry, avšak mohou regulovat náboženské praktiky. Předpokládejme, že někdo věří v lidské obětiny jako nezbytné součásti uctívání jeho boha. Vážně by to znamenalo, že vláda nemůže proti němu zasáhnout a zabránit mu ve výkonu lidské oběti?“¹⁵⁴ *Reynolds* tak povoloval Kongresu přijímat zákony nábožensky neutrální, i kdyby jejich vedlejší efekt v podstatě znemožňoval některé náboženské praktiky. *Reynolds* však nijak nedefinoval podmínky regulace zasahující do náboženských praktik, čímž v podstatě nepřinesl do ústavní teorie nic nového¹⁵⁵.

Ústavní vývoj náboženské svobody první poloviny 20. století je úzce spojen s náboženskou organizací Svědků Jehovových. Charakteristiky této sekty – hierarchizace a přísná disciplína členů, aktivní propagace nábožensky motivovaných názorů na veřejných prostranstvích, radikální postoje vůči organizovaným náboženstvím (hlavně vůči katolické církvi, kterou Svědci Jehovovi prohlašovali za dílo

---

¹⁵² *Cantwell v. Connecticut*, 310 U.S. 296 (1940)

¹⁵³ *Reynolds v. United States*, 98 U.S. (8 Otto.) 145 (1878)

¹⁵⁴ *Reynolds v. United States*, 98 U.S. (8 Otto.) 145 (1878)

¹⁵⁵ Neboť common law obecně přijímalo názor, že vnitřní náboženské přesvědčení (forum internum) je nemožné regulovat (viz kapitola 2.3)

Satanovo), striktní odmítání existence států a jakýchkoli projevů loajality vůči nim včetně vzdávání holdu vlajce či účasti na ozbrojených silách aj. - se pochopitelně dostávaly do konfliktu s většinovou populací a jejími zákony. V tomto střetu však byli Svědci Jehovovi stejně jako další okrajové sekty poměrně úspěšní. „Od poloviny třicátých let vyhráli Svědci Jehovovi před Nejvyšším soudem 90% případů týkajících se prvního a čtrnáctého dodatku.“¹⁵⁶ Prvním významným případem týkající se Svědků Jehovových se stal *Cantwell v. Connecticut*¹⁵⁷ v roce 1940. V něm se N. Cantwell dostal do rozporu se zákony státu Connecticut, když v katolické čtvrti rozdával náboženské letáky a pouštěl zvukové nahrávky tvrdě atakující katolickou církev. Pobouřil tím místní obyvatele a byl obviněn z narušení veřejného pořádku (breach of peace) a navíc z porušení zákonů státu Connecticut, které podmiňovaly propagaci náboženských aktivit státní licencí. Nejvyšší soud uznal Cantwellovo zadržení za nezákonné s argumentací, že nábožensky motivované názory mohou rušit veřejný pořádek jen pokud obsahují výzvu k bezprostřednímu porušení zákona. Povinné licence pro distribuci náboženských letáků soud považoval za neodůvodnitelné břemeno pro výkon náboženské svobody, které ve světle prvního dodatku nemůže obstát. *Cantwell* tak znamenal opuštění *Reynolds*, protože vláda již neměla mít volnou ruku v nepřímém omezení náboženských praktik, neboť svoboda vyznání bez možnosti jeho vyjádření činem by byla právem bez skutečného obsahu. I zdánlivě nábožensky neutrální zákony musely být v souladu s ústavně zaručenou svobodou náboženského vyznání. *Cantwell* také rozšířil prostřednictvím čtrnáctého dodatku působnost svobodného vyznávání náboženství na státní úroveň.

Druhá světová válka a s tím spojené zvýšené ohrožení Spojených států vedlo k sérii případů týkajících se povinného holdu vlajce USA (The Flag Salute Cases). V roce 1940 vyloučila veřejná škola dva své žáky, syny člena Svědků Jehovových W. Gobitise, za odmítnutí pozdravu vlajce Spojených států, jenž byl za účelem utužení vlastenectví povinný pro všechny děti ve veřejných školách státu Pensylvánie. Gobitis namítal porušení náboženské svobody svých dětí, neboť dle učení Svědků Jehovových je vyjádření jakékoli podřízenosti komukoli jinému než Bohu smrtelný hřích. Majoritní vótum, formulované konzervativním soudcem Frankfurterem, však jeho argumenty

---

¹⁵⁶ ABRAHAM, Henry; PERRY, Barbara. *Freedom and the Court* 7. vyd. New York: Oxford University Press. 1998. str. 236.

¹⁵⁷ *Cantwell v. Connecticut*, 310 U.S. 296 (1940)

odmítlo: „vlajka je symbol naší národní jednoty, spojující naši vzájemnou odlišnost, jakkoli velkou, pod záštitu Ústavy. (...) Národní jednotu je základem naší bezpečnosti. (...) Zabýváme se zájmem, který není podřízen žádné z našich právem zaručených hodnot.(...) Státní moc má právo na přežití.“¹⁵⁸

Rozhodnutí *Gobitis* vyvolalo rozsáhlou perzekuci Svědků Jehovových. Ti byli nyní v některých lokalitách pokládáni za zrádce či spojence nacistů a ve vypjaté nacionalistické atmosféře atakováni, vyháněni z měst nebo lynčováni. Množily se i případy perzekuce právní, kdy státy v souladu s *Gobitis* začaly přijímat zákony namířené proti náboženským praktikám Svědků Jehovových. Tyto nepříjemné následky spolu se změnou personálního obsazení Nejvyššího soudu vedly o tři roky později ke změně právního názoru v případě *West Virginia State Board of Education v. Barnette*¹⁵⁹. Stát Západní Virginie, povzbuzen *Gobitis*, šel ve vymáhání patriotismu ještě dále než stát Pensylvánie. Odmítnutí holdu vlajce USA ve školních zařízeních bylo v Západní Virginii považováno za akt vzpoury (act of insubordination), jehož důsledkem bylo vyloučení žáka ze školy. Vyloučení na základě odmítnutí holdu vlajce pak stát považoval za neomluvenou absenci (unlawful absence) a za údajné zanedbání výchovy rozšiřoval represi i na rodiče vyloučených dětí. Vyloučeno ze školy bylo i sedm dětí Waltera Barnette a spor se dostal až k Nejvyššímu soudu. Následné rozhodnutí stojí za pozornost zvláště kvůli rozporu mezi novým právním názorem a původními argumenty pro ústavnost holdu vlajce, formulovanými soudcem Frankfurterem v *Gobitis*. Zatímco Frankfurter považoval zákony ukládající povinnost patriotismu ve školách za racionální prostředek zaručující národní jednotu a bezpečnost, majorita se ve svém stanovisku zabývala samotnou podstatou Listiny práv: „Hlavním účelem Listiny práv je vyjmout některá témata z nestálé sféry politiky, umístit je za dosah moci většiny a státních orgánů a zakotvit je jako právní principy, které jsou aplikovány soudy. Právo na život, osobní svobodu, majetek, svoboda projevu, tisku, náboženství a sdružování a jiná základní práva nejsou předmětem hlasování, nezávisí na výsledku voleb.“¹⁶⁰ Soud argumentoval, že stát může svobody prvního dodatku potlačit pouze v případě vážné a okamžité hrozby, čímž v podstatě setrval na své doktríně zřejmého a přítomného nebezpečí (*clear and present danger*), známé již z případů

---

¹⁵⁸ *Minersville School District v. Gobitis*, 310 U.S. 586 (1940)

¹⁵⁹ *West Virginia State Board of Education v. Barnette*, 319 U.S. 624 (1943)

¹⁶⁰ *West Virginia State Board of Education v. Barnette*, 319 U.S. 624 (1943)

týkajících se svobody projevu. *Barnette* vyjadřuje „první jednoznačný závazek k přísnému zkoumání (strict scrutiny) zákonů pro možný rozpor s prvním dodatkem. (...) Zákony regulující majetková práva nebo tržní chování subjektů je možné napadat pro nesoulad s Ústavou pouze pokud je prokázáno, že nemají žádné opodstatnění v dosahování veřejného blaha. Na druhou stranu, zákony potlačující nebo trestající vyjádření určité myšlenky, pokud tato myšlenka má vztah k věcem veřejného zájmu, budou prohlášeny za ústavní pouze ve vzácných případech, kdy vláda prokáže, že vyjádření oné myšlenky způsobí zřejmé a přítomné nebezpečí podstatného zla.“¹⁶¹ *Barnette* vyjadřuje prioritu práv prvního dodatku, která mají oproti jiným právům přísnější ústavní ochranu a neuplatňuje se v nich doktrína soudní zdrženlivosti.

Po rozhodnutích *Cantwell a Barnette*, které omezovalo právo státu regulovat nejen svobodu vyznání, ale i náboženské praktiky, vyvstala otázka, jaká omezení náboženských praktik zákony sledujícími jiný veřejný zájem jsou ještě přípustná. Jestliže přímá diskriminace (direct burden) na základě náboženského vyznání byla nesporně zakázána (jak bylo potvrzeno *Reynolds*), hranice nepřímé diskriminace (indirect burden) byly nadále nejasné. V roce 1961 v případě *Braunfeld v. Brown*¹⁶² Nejvyšší soud potvrdil ústavnost zákonů nařizujících neděli jako den odpočinku, v němž mají být všechny obchody zavřené, přestože pro ortodoxní židy je posvátným dnem odpočinku sobota, a tak v případě židovských obchodníků docházelo k nepřímé diskriminaci vůči obchodům křesťanských majitelů. Od restriktivního přístupu vyjádřeného *Braunfeld* se soud odchýlil již o dva roky později v případě *Sherbert v. Verner*¹⁶³. Adell Sherbert, příslušnice Adventistů sedmého dne, kteří uznávají obdobně jako židé sobotu jako den odpočinku, odmítla o sobotách chodit do svého zaměstnání, za což byla z práce propuštěna a následně jí nebyla přiznána ani podpora v nezaměstnanosti. To jí podle soudu postavilo před obtížnou volbu – aby dosáhla podpory v nezaměstnanosti¹⁶⁴, musela přijmout pracovní místo, v němž by však

---

¹⁶¹ COX, Archibald. *The court and the constitution*. 1.vyd. Boston: Houghton Mifflin Company. 1987. str. 195-196.

¹⁶² *Braunfeld v. Brown*, 366 U.S. 599 (1961)

¹⁶³ *Sherbert v. Verner*, 374 U.S. 399 (1963)

¹⁶⁴ Americké státy vesměs přiznávají podporu nezaměstnaným pouze v případě, že o pracovní pozici nepřišli vlastní vinou. Odmítnutí uchazeči pak často před soudy argumentovali, že se místa vzdali nebo byli propuštěni kvůli neslučitelnosti s jejich náboženským přesvědčením, tedy že byli v podstatě legislativní úpravou či určitými pracovními podmínkami donuceni (coerce) o toto místo přijít.

nedostála základní povinnosti svého náboženství. Nejvyšší soud dodal, že zákon obsahující nepřímou diskriminaci (spočívající v uložení citelného břemena pro výkon určitého náboženství) by akceptoval pouze za podmínek, že vláda má na takové regulaci vážný zájem (compelling interest) a výsledku nelze dosáhnout jinak (no alternative form of regulation), čímž položil zároveň základy nového ústavního testu pro svobodné vyznání náboženství. *Sherbert* test je pokládán za dosud nejširší interpretaci klauzule svobodného vyznávání a lze jej považovat za charakteristický pro obecný trend rozšiřování práv prvního dodatku nastolený Warrenovým soudem. Použitím tohoto testu tak mohl být shledán neústavním zákon státu Wisconsin, který pro všechny děti stanovil povinnou školní docházku delší než základních osm tříd základní školy, což se neslučovalo s náboženským přesvědčením sekty Amishů¹⁶⁵. *Sherbert* test se stal také základem pro rozhodnutí *Thomas v. Review Board of the Indiana Employment Section*¹⁶⁶ z roku 1981, kdy před Nejvyšším soudem neobstálo odmítnutí podpory v nezaměstnanosti člena Svědků Jehovových, který byl vnitřně přesvědčen, že se zaměstnání ve zbrojní továrně neslučuje s jeho náboženstvím. Soud nepřesvědčil ani fakt, že v továrně bez námitek pracovalo několik dalších členů Svědků Jehovových.

Koncem osmdesátých let však nastal v interpretaci klauzule svobodného výkonu náboženství citelný obrat směrem k restriktivnějšímu přístupu. V *Goldman v. Weinberger*¹⁶⁷ (1986) Nejvyšší soud odmítnul přiznat právo židovskému důstojníku letectva Spojených států nosit k uniformě jarmulku s odůvodněním, že na armádu se neaplikuje první dodatek tak přísně jako na civilisty; spory armádních záležitostí s náboženskou svobodou tak nadále nepodléhaly testu *Sherbert*. Federální vláda mohla vykácet lesy, které byly užívány pro náboženské rituály indiánských kmenů¹⁶⁸. Vyvrcholením antiliberálního trendu se stalo rozhodnutí *Smith*¹⁶⁹ (1990). Za rozhodnutím *Smith* stál fakt, že dva zaměstnanci byli propuštěni za užívání halucinogenu peyotlu (peyote), jehož narkotické účinky jsou součástí rituálů posvátných pro Církev původních Američanů (Native American Church). Nejvyšší soud konstatoval, že odmítnutí podpory v nezaměstnanosti nebylo neústavní a neporušilo

---

¹⁶⁵ *Wisconsin v. Yoder*, 406 U.S. 205 (1972)

¹⁶⁶ *Thomas v. Review Board of the Indiana Employment Security Division*, 450 U.S. 707 (1981)

¹⁶⁷ *Goldman v. Weinberger*, 475 U.S. 503 (1986)

¹⁶⁸ *Lyng v. Northwest Indian Cemetery Protective Association*, 485 U.S. 439 (1988)

¹⁶⁹ *Employment Division, Department of Human Resources of Oregon v. Smith*, 494 U.S. 872 (1990).

svobodné vyznávání náboženství, pokud bylo založeno na porušení všeobecně závazného nábožensky neutrálního práva (v daném případě trestního práva). Rozhodnutí *Smith* bylo podrobena drtivé kritice, neboť nerespektovalo náboženství jako svébytný fenomén. „Každé pravidlo, které bylo na první pohled neutrální a přímo nediskriminovalo obyvatele na základě náboženské příslušnosti, od té chvíle nemuselo být hájeno vládou, která dříve musela prokázat ‚vážný zájem‘. Toto břemeno se přesouvalo na věřící, kteří museli prokázat, jakým způsobem jednal stát iracionálně.“¹⁷⁰ Náboženské organizace žádající o výjimku ze zákona či jiné právní normy se nyní nemohly spoléhat na soudní moc, ale měly se obracet na zákonodárce¹⁷¹.

Na zužování prostoru pro svobodu vyznávání náboženství eskalující v rozhodnutí *Smith* zareagovala vláda, podpořená mnoha občanskými organizacemi, která v roce 1993 v Kongresu prosadila přijetí zákona o obnovení náboženské svobody (The Religious Freedom Restoration Act - RFRA). RFRA „bránil vládě uvalit podstatné břemeno na svobodné vyznávání náboženství, i kdyby toto břemeno bylo výsledkem zákona obecně závazného. Výjimku tvořil případ, kdy by zákony sledovaly vážný zájem státu a tento zájem by prováděly způsobem co nejméně narušující svobodné vyznávání náboženství.“¹⁷² RFRA tak v podstatě navracel do sféry náboženské svobody standard přísného zkoumání (strict scrutiny) artikulovaný rozhodnutím *Sherbert*. Přijetí tohoto zákona však vyvolalo debatu o jeho ústavní konformnosti. Nebylo zřejmé, zda Kongres může přijmout legislativní akt, který by v podstatě soudní moci ukládal, jakým způsobem má interpretovat Ústavu. Současný stav se dá shrnout tak, že federální RFRA (a tím i *Sherbert* test) se aplikuje na případy týkající se federální legislativy¹⁷³, avšak

---

¹⁷⁰ CHOPKO, Mark. The Challenge of Liberty for Religions in the USA. In: HILL, Mark. *Religious Liberty and Human Rights*. Cardiff: University of Wales Press, 2002, str. 15.

¹⁷¹ Nicméně ani test *Smith* neposkytl státu volnou ruku v přijímání zákonů znesnadňujících či znemožňujících určité náboženské praktiky. Názorný příklad přinesl *Church of the Lukumi Babalu Aye, Inc. v. Hialeah* (1993). Před Nejvyšším soudem se ocitla obecní vyhláška města Hialeah na Floridě, zakazující rituální zabíjení zvířat za jiným než potravinářským účelem. Nejvyšší soud prohlásil toto nařízení za neústavní. Vyhláška neprošla testem *Smith*, neboť svým faktickým dopadem postihovala pouze náboženské praktiky žalobce, čímž nemohla být shledána za nábožensky neutrální ani obecně závaznou.

¹⁷² BARRON, Jerome; DIENES, Thomas. *Constitutional Law in a Nutshell*. 3. vyd. St. Paul: WEST PUBLISHING CO. 1995. str. 466.

¹⁷³ Potvrzeno Nejvyšším soudem v roce 2006 v *Gonzales v. O Centro Espirita Beneficente Uniao do Vegetal*, 546 U.S. 418 (2006)

užití tohoto zákona na úrovni jednotlivých států bylo shledáno jako neústavní¹⁷⁴. V případě zkoumání, zda stát porušil právo na svobodné vyznávání náboženství, se užije standard *Smith* pouze pokud státní legislativa nestanoví něco jiného.

---

¹⁷⁴Shledáno neústavní pro rozpor se XIV. dodatkem v *City of Boerne v. Flores*, 521 U.S. 507 (1997).

4. Vývoj interpretace svobody projevu v USA

4.1 Projev a národní bezpečnost

Svoboda projevu byla podrobena těžké zkoušce pouhých několik let po schválení prvního dodatku. Roku 1798 přijal americký Kongres v období strachu z možné francouzské invaze řadu zákonů směřujících k posílení obranyschopnosti Federace, mezi nimi i zákony proti nepřátelským cizincům a pobuřování (The Alien and Sedition Acts 1798). Tyto akty, v podstatě přejímající doktrínu pobuřujícího hanopisu do zákonné podoby, obsahovaly široce formulovaná ustanovení namířená proti svobodě projevu (mj. zakazovaly nakládání s materiály, které by mohly u obyvatel vzbudit odpor vůči jakémukoli zákonu či rozhodnutí vlády, prezidenta a jiných vládních činitelů) a byly zaměřeny hlavně proti domácím odpůrcům vlády pro-britských federalistů. Soudní řízení na základě nich vedená neobstála ani ve světle tehdejších právních záruk spravedlivého procesu, formulovaných již v Zengerově procesu. Protože v té době nebyla ještě přijata doktrína soudního přezkumu ústavnosti, došlo ke zrušení zákonů politickou cestou v roce 1801. Celkový dopad zákonů proti nepřátelským cizincům a pobuřování vzdáleně připomínají politický efekt procesu se Zengerem. „Všichni odsouzení byli pokládáni za mučedníky. (...) Jefferson omilostnil všechny uvězněné a probíhající procesy zastavil. (...) Zákony o nepřátelských cizincích a pobuřování byly tak nenáviděné, že podobné zákony nepřijala federální vláda dalších 114 let.“¹⁷⁵

Devatenácté století nepřineslo z hlediska svobody projevu žádný pokrok¹⁷⁶ a v podstatě setrvalo na stanoviscích vyjádřených již při přijetí Listiny práv, tedy že jakékoli škodlivé, nebezpečné, pobuřující nebo urážlivé vyjádření může být bez ústavního omezení potrestáno. Nejvyšší soud se problematice svobody projevu poprvé

---

¹⁷⁵ STEVENS, John D. *Shaping the First Amendment: The Development of Free Expression*. 1. vyd. Beverly Hills: Sage Publications, 1982, str. 139.

¹⁷⁶ Např. v období před občanskou válkou mnoho státní legislativy jižních států zakazovalo projevy podněcující otroky ke vzpouře; v občanské válce sice žádná z válčících stran explicitně formulované zákony proti svobodě projevu nepřijala, nicméně vydávání některých novin bylo zastaveno pod záminkou vojenských opatření; stejně tak v rámci povalečné rekonstrukce Jihu bylo mnoho novin zakázáno z rozhodnutí vojenské správy.

důkladně věnoval až v období tzv. první rudé hrozby (first red scare)¹⁷⁷ v případě *Schenck v. United States*¹⁷⁸ v roce 1919. Charles Schenck, funkcionář Socialistické strany USA, byl obviněn z rozeslání několika tisíc protiválečných letáků, kde nabádal brance americké armády, aby vzdorovali odvodům. Tímto jednáním porušil zákon o špionáži (The Espionage Act 1917), který výše popsané jednání explicitně zakazoval. Schenck a jeho spoluobvinění se odvolali k Nejvyššímu soudu a domáhali se zrušení zákona o špionáži pro rozpor s prvním dodatkem Ústavy. Jejich nárok byl jednomyslně odmítnut: „Povaha každého skutku závisí na okolnostech, za nichž je učiněn. (...) I ten nejprísnejší standard ochrany svobody slova nechrání člověka, který v divadle nepravdivě zvolá Hoří! a způsobí tak paniku. (...) Základní otázkou je, zda jsou slova řečena v takových situacích a jsou takové povahy, že mohou způsobit podstatné zlo, jehož vzniku má Kongres právo zabránit.“¹⁷⁹ Přestože byla ústavnost zákona o špionáži se stejnou argumentací záhy potvrzena i v dalších dvou rozhodnutích (v nichž rovněž šlo o otázku vyzývání k obstrukcím při armádních odvodech), Nejvyšší soud v *Schenck* zejména zásluhou soudce Holmese zformuloval první obecný test svobody projevu – test *zřejmého a přítomného nebezpečí* (clear and present danger test), který poskytoval poměrně silnou záruku svobody projevu, neboť k omezení projevu musela vláda prokázat vysokou pravděpodobnost podstatného zla (substantive evil) a příčinnou a hlavně blízkou časovou spojitost mezi ním a projevem. „Holmesův test zní jako analogie pokusu trestného činu. Stejně tak jako pokus trestného činu musí dojít do svého závěrečného stádia, aby se stal záležitostí veřejného práva, pobuřující projev může být omezen jen v případě skutečného nebezpečí, že vyvolá porušení zákona.“¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ Vítězství komunistických myšlenek v Rusku, vyšší sepětí americké a evropské kultury díky americkým vojskům na západní frontě, vlna stávek a příliv emigrantů z válkou rozvrácené Evropy vytvořily po první světové válce v USA klima příhodné pro pronikání radikálně levicových myšlenek. Radikalizace se projevila v do té doby nevídaném politicky motivovaném násilím a teroristickými útoky (např. bombovými útoky proti významným podnikatelům), rasovými nepokoji a násilnými stávkami, které získávaly pod vlivem levicových agitátorů politický ráz. Vypukla všeobecná panika a vlna xenofobie, byly schváleny přísné antiemigrační zákony. Hlavní postavou boje proti domnělé hrozbě se stal generální prokurátor Palmer, který prováděl nezákonné deportace levicových agitátorů a tvrdou perzekuci odborových vůdců. Palmer dokonce předpověděl na 1. 5. 1920 (Svátek práce) začátek celonárodního levicového povstání. Když však nepřišlo, ztratil důvěryhodnost a vlna hysterie pomalu utichla.

¹⁷⁸ *Schenck v. United States*, 249 U.S. 47 (1919)

¹⁷⁹ *Schenck v. United States*, 249 U.S. 47 (1919)

¹⁸⁰ SCHWARTZ, Bernard. *A history of the Supreme Court*. New York: Oxford University Press, 1993, str. 223.

Doktrína *zřejmého a přítomného nebezpečí* byla modifikována pouhých šest měsíců po rozhodnutí *Schenck*. V tu dobu Nejvyšší soud rozhodoval o ústavnosti zákona proti pobuřování (The Sedition Act of 1918), který znamenal pro svobodu projevu ještě větší nebezpečí než zákon o špionáži. Zákon o pobuřování kriminalizoval například publikaci „neloajální, neuctivé, obhroublé či hanlivé řeči proti formě vlády Spojených států, armádním nebo námořním silám Spojených států či vlajce Spojených států.“¹⁸¹ Před Nejvyšším soudem se ocitl levicový aktivista Jacob Abrams, který v létě roku 1918 v New Yorku rozhazoval ze střech budov letáky vyzývající dělníky ze zbrojních továren ke generální stávce a aktivnímu bojkotu spojenecké intervence proti ruským bolševikům. Za to byl spolu se čtyřmi spoluobviněnými newyorským soudem odsouzen k vysoké pokutě a dvaceti letům vězení. Nejvyšší soud namítané porušení prvního dodatku odmítl v poměru 7 ku 2. Majorita soudců se přiklonila k názoru, že Abramsovy letáky sice přímo nevyzývaly k násilné akci, ale jejich účelem bylo přesvědčit občany Spojených států, aby mařili vládní úsilí vést válku proti nepřátelským mocnostem. Tím se tedy Abrams dopustil úmyslného jednání s cílem sabotovat válečné úsilí Spojených států, které mělo sklon (tendency) způsobit násilné akce. Formálně byl aplikován test *zřejmého a přítomného nebezpečí*, avšak ve značně rozšířené podobě, neboť nebezpečí způsobené projevem již nemuselo být striktně „přítomné“. Toho si všiml i soudce Holmes, který, ač sám byl autor testu v případě *Schenck*, se s argumentací majority neztotožnil a ve svém disentním stanovisku napsal: „Kongres smí omezovat vyjadřování názoru bez ohledu na soukromá práva jen tehdy, je-li přítomno bezprostřední nebezpečí zla nebo úmyslu jej vyvolat. Jistě nemůže zakázat veškerou snahu změnit názory panující v zemi. Nikdo přitom nemůže předpokládat, že by tajné zveřejnění pošetilého letáku neznámým mužem samo o sobě znamenalo bezprostřední ohrožení úspěchu vládních vojenských jednotek nebo jakékoli jejich zřetelné ovlivnění v tomto smyslu.“¹⁸² Holmes pak doporučoval zpřesnit formulaci testu *zřejmého a přítomného nebezpečí* na test *zřejmého a bezprostředního nebezpečí* (clear and imminent danger), přičemž bezprostřednost nebezpečí měla být interpretována tak, že mezi projevem a zlem jím vyvolaným není možné pronést projev, jež by silou argumentace napravit následky projevu pobuřujícího.

---

¹⁸¹ The Sedition Act 1918

¹⁸² *Abrams v. United States*, 250 U.S. 616 (1919)

Vývoj, naznačený majoritou v *Abrams*, došel k oficiální modifikaci doktríny *zřejmého a přítomného nebezpečí* o 6 let později, roku 1925. Benjamin Gitlow, v tu dobu přední socialistický politik, publikoval jako šéfredaktor články obhajující boj za svržení kapitalismu a nastolení komunismu, za což byl obviněn a odsouzen podle právního řádu státu New York. Majoritní stanovisko Nejvyššího soudu vyjádřilo názor, že: „jedna revoluční jiskra může rozdmýchat oheň, který může propuknout ve všeobecný a ničivý požár (...) stát má právo potlačit toto hrozící nebezpečí již v jeho zárodku.“¹⁸³ Formulace majoritního stanoviska naznačuje opuštění doktríny „zřejmého a přítomného nebezpečí“. „Pokud je stát oprávněn potlačit pouhou hrozbu, a to dokonce v jejím počátečním stádiu, linie tolerance se posunuje ze zřejmého a přítomného nebezpečí k pouhému směřování k němu. Stěží můžeme nalézt něco zřejmého či přítomného v Gitlowových aktivitách,“¹⁸⁴ neboť Gitlowovy články byly nevalné literární úrovně, omezené na úzký okruh čtenářů a spíše teoretizující. Za povšimnutí stojí opět nesouhlasné separátní vótum soudce Holmesa, který se stejně jako ve věci *Abrams* vyslovil pro větší svobodu projevu, založené na koncepci „trhu myšlenek“ (marketplace of ideas): „Každá idea je svým způsobem podněcování. Jediným rozdílem mezi vyjádřením názoru a pobuřováním je v úzkém smyslu pouze řečníkovo nadšení pro věc. Pokud časem budou myšlenky diktatury proletariátu akceptovány většinou společnosti, jediný význam svobody projevu je v tom, že by těmto myšlenkám měla být uvolněna cesta a dána šance k realizaci.“¹⁸⁵ Ani Holmesův dissent však nezabránil tomu, že *Gitlow* zavedl test zakázaného směřování (projevu) k podnícení či způsobení zakázané činnosti (*bad tendency test*). *Gitlow* je z hlediska prvního dodatku významný také tím, že rozšířil ochranu svobody slova též proti zásahům jednotlivých států (viz kapitola 2.4).

Doktrínu *bad tendency* potvrdil Nejvyšší soud v roce 1927 v posuzování ústavnosti kalifornského zákona o zločinném spolčení (Criminal Syndicalism Act of 1919). V něm se Anita Whitney, příslušnice prominentní kalifornské rodiny, domáhala zrušení svého odsouzení podle zákona o zločinném spolčení za „účast na organizaci podporující zločinné spolčení“. Anita Whitney sice formálně byla členkou radikálně

---

¹⁸³ *Gitlow v. New York*, 268 U.S. 652 (1925)

¹⁸⁴ ABRAHAM, Henry; PERRY, Barbara. *Freedom and the Court* 7. vyd. New York: Oxford University Press. 1998. str. 158.

¹⁸⁵ *Gitlow v. New York*, 268 U.S. 652 (1925)

Komunistické strany práce, jež propagovala násilí coby prostředek svržení kapitalistického systému, osobně však žádné obdobné názory nehlásala a v době obvinění již byla politicky neaktivní. Majorita soudců odsouzení potvrdila s odkazem na *Gitlow*, proti většině vystoupili soudci Holmes s Brandeisem, setrvávajících na stanoviscích Holmesova disentu v *Abrams* a *Gitlow*. Namítali, že pouhé potenciální nebezpečí obsažené v názoru nemůže být důvodem porušení práva na pronesení projevu, jelikož jedním ze základních úkolů demokratického a svobodného systému je odhalit toto nebezpečí ve svobodné debatě. Základním požadavkem na ústavní test svobody projevu by proto mělo být vyjádření „bezprostřednosti“ (imminency) nebezpečí. Právě tyto myšlenky se staly zásadními pro další vývoj svobody slova v USA.

V průběhu třicátých a čtyřicátých let se soud postupně přikláněl k Brandeisově a Holmesově verzi testu ústavnosti a požadoval prokázání blízké časové souvislosti mezi projevem a nebezpečím. Odmítl tak potvrdit odsouzení za pouhé vyvěšení rudé vlajky¹⁸⁶ či za pouhou účast na schůzce organizované aktivisty, kteří při jiných příležitostech vyzývali k násilným aktivitám proti vládě¹⁸⁷. Přerušení tohoto trendu nastalo v době vrcholící tzv. druhé rudé hrozby (second red scare)¹⁸⁸ v *Dennis v. United States*¹⁸⁹. Ten řešil ústavnost federálního tzv. Smithova zákona (The Smith Act of 1940), přijatého v době druhé světové války z obavy před působením nepřátelských agentů Osy, na jehož základě později docházelo k persekuci Komunistické strany USA. V *Dennis* bylo jedenáct funkcionářů Komunistické strany v souladu se Smithovým

---

¹⁸⁶ *Stromberg v. California*, 283 U.S. 359 (1931)

¹⁸⁷ *De Jonge v. Oregon*, 299 U.S. 353 (1937)

¹⁸⁸ Počátek tzv. druhé rudé hrozby je obvykle datován do roku 1949. V tomto roce poprvé otestoval Sovětský Svaz atomovou bombu, což vyvolalo překvapení mezi odbornou a zděšením mezi laickou veřejností. V téže roce zvítězil V Číně Mao Ce Tung nad Kuomintangem, jež byl masivně podporován Spojenými státy, a o rok později zahájila komunistická KLR ofenzívu proti OSN garantované hranici na Korejském poloostrově. V roce 1950 byla také prokázána zrada vysokého politického činitele a později diplomata reprezentujícího USA v jaltské konferenci Algera Hisse, agenta KGB, usvědčeného Výborem pro neamerickou činnost pod vedením senátora McCarthyho. Po tomto úspěchu rozšířil Výbor svoji působnost do dalších společenských oblastí (kultury, státní správy, vzdělávání, odborů), kde postihoval americké občany na základě podezření ze sympatií ke komunismu. Mnoho lidí bylo obviněno a postihováno bez důkazů. Nebezpečí údajné komunistické infiltrace do amerického státního aparátu a kultury bylo zveličováno. Období McCarthyismu ukončil neúspěch Výboru při vyšetřování armády Spojených států a několik rozhodnutí Nejvyššího soudu v polovině padesátých let.

¹⁸⁹ *Dennis v. United States*, 341 U.S. 494 (1951)

zákonem odsouzeno za obhajobu násilného svržení vlády Spojených států. Trestnost neměla spočívat v konkrétní akci odsouzených, ale v samotné ideologii strany, jež byla dle soudů obhajobou (advocacy) násilného převzetí moci. Obžalovaní sami násilí nehlásali, jako důkazní materiál vůči nim byly užity citace pasáží děl Karla Marxe či Vladimira I. Lenina. Nejvyšší soud potvrdil ústavnost Smithova zákona a formuloval další obměnu testu *zřejmého a přítomného nebezpečí* slovy: „V každém jednotlivém případě musí (soudy - pozn. aut.) zkoumat, jestli vážnost nebezpečí, snížená o pravděpodobnost jeho výskytu, ospravedlňuje narušení svobody projevu, jež je nezbytné k odstranění nebezpečí.“¹⁹⁰ *Dennis* tedy akcentoval vážnost nebezpečí (oproti jeho pravděpodobnosti či bezprostřednosti), čímž na úkor svobody projevu státu poskytoval široký prostor v boji s potenciálně extrémně děsivými následky komunistického převratu: „Eliminací slova ‚přítomné‘ a opuštění požadavku bezprostřednosti jako nezávislého činitele soud v podstatě tvrdil, že z časového hlediska postačuje pouhá pravděpodobnost, že se zlo někdy v budoucnu objeví.“¹⁹¹

Změna politické atmosféry v druhé polovině padesátých let způsobila, že represivní tendence vyjádřená *Dennis* přežila pouhých několik let. Nejintenzivnější období studené války skončilo¹⁹². Zkušenosti z působení senátora McCarthyho a Výboru pro neamerickou činnost naznačovaly, že takové pojetí boje proti komunismu představovalo pro demokracii mnohdy větší nebezpečí než marginální komunistické organizace. Odklon od restriktivního přístupu předznamenal případ *Yates v. United States*¹⁹³, v němž se dostal před Nejvyšší soud opět Smithův zákon. Skutkový stav velmi připomínal kauzu *Dennis*. Před soudem se tentokrát ocitli nižší funkcionáři Komunistické strany USA, obvinění ze stejných skutků jako jejich kolegové v případě *Dennis*. Nejvyšší soud je však osvobodil s argumentací, že Smithův zákon nezapovídá hlásání abstraktních myšlenek propagujících násilné svržení vlády USA, ale pouze aktivní a konkrétní pokusy o svržení vlády.

---

¹⁹⁰ *Dennis v. United States*, 341 U.S. 494 (1951)

¹⁹¹ GREENAWALT, Kent. *Speech, crime, and the uses of language*. New York: Oxford University Press, 1989, str. 202.

¹⁹² Uvedme například konec korejské války v roce 1953, Stalinova smrt roku 1953, projev N. Chruščova odhalující zločiny stalinismu 1956.

¹⁹³ *Yates v. United States*, 354 U.S. 298 (1957)

Vyvrcholením liberalizačního procesu, nastíněného menšinovým stanoviskem v rozhodnutí *Whitney*, se stalo rozhodnutí *Brandenburg v. Ohio*¹⁹⁴ z roku 1969. Clarence Brandenburg, jeden z vůdců rasistického Ku Klux Klanu, pozval televizního reportéra na shromáždění, kde ozbrojen puškami spolu s dalšími osobami v bílých kápích pod zapáleným křížem pronášel urážlivé komentáře na Afroameričany a Židy a vyzýval k odvetě proti nim a proti vládě, která je podle Brandenburga měla podporovat. Za to byl odsouzen za obhajobu násilí jako prostředku k dosažení politických cílů podle zákona státu Ohio o zločinném spolčení (Criminal Syndicalism Act 1919), přijatému stejně jako mnoho jiných obdobných státních zákonů v době první rudé hrozby. Tento zákon shledal Nejvyšší soud jako neústavní, čímž překonal precedens *Whitney* z roku 1927, ve kterém byla kalifornská obdoba zákona o zločinném spolčení potvrzena jako ničím neodporující prvému dodatku. Soud nyní formuloval test pro posouzení ústavnosti projevu takto: „ústavní ochrana svobody projevu a svobody tisku neumožňuje státům znemožnit či zakázat obhajobu užití násilí či porušení zákona vyjma případů, kdy je tato obhajoba vedena k podnícení či vyvolání bezprostředního činu a zároveň je pravděpodobné, že jej skutečně podnítl či vyvolá.“¹⁹⁵ „Pouhá obhajoba již není ve světle prvního a čtrnáctého dodatku trestná, musí být spojena s „přímým podnícením bezprostředně hrozícího a pravděpodobného činu. *Brandenburg* tak v podstatě rozšířil test zřejmého a bezprostředního nebezpečí požadavkem na pravděpodobnost následku.“¹⁹⁶ Důraz na reálnost hrozby (true threat) znamená, že prvním dodatkem je chráněna také nadsázka nebo výzvy k násilí, jehož provedení je velmi málo pravděpodobné, např. vyhrožování smrtí prezidentovi USA („první, koho zabiju, jestli dostanu pušku, bude L.B.J.“ – mluvil prezident Lyndon Johnson)¹⁹⁷ nebo i výzvy k násilnému bojkotu obchodníků určité barvy pleti („jestli chytne někoho v obchodě těch rasistů, zlomíme mu vaz“ – proneseno černošským aktivistou na demonstraci za práva Afroameričanů).¹⁹⁸ *Brandenburg* představuje historicky nejpříznivější přístup ke svobodě projevu, neboť definitivně opouští neblahé dědictví

---

¹⁹⁴ *Brandenburg v. Ohio*, 395 U.S. 444 (1969)

¹⁹⁵ *Brandenburg v. Ohio*, 395 U.S. 444 (1969)

¹⁹⁶ ABRAHAM, Henry; PERRY, Barbara. *Freedom and the Court* 7. vyd. New York: Oxford University Press. 1998. str. 162.

¹⁹⁷ *Watts v. United States* 394 U.S. 705 (1969)

¹⁹⁸ *National Association for the Advancement of Colored People v. Claiborne Hardware Co.*, 458 U. S. 886 (1982)

doktríny pobuřujícího hanopisu, a tak (až na případy bezprostředního a pravděpodobného nebezpečí) poskytuje ústavní ochranu obhajobě násilí při sledování politických cílů¹⁹⁹.

4.2 Urážky a provokace

V roce 1942 určil Nejvyšší soud jednomyslným rozhodnutím v *Chaplinsky v. New Hampshire*²⁰⁰ další druh projevu, který nespadal pod ochranu prvního dodatku. V tomto konkrétním případě se jednalo o výkřiky „jsi zatracený vyděrač“ a „jsi zatracený fašista“, adresované policejnímu komisaři. Výše uvedené výroky byly hodnoceny jako pouhé urážky či provokace (fighting words), jejichž podstatou je pouze osobní útok, narušující veřejný pořádek. Urážky a provokace nesdělují žádný názor, a tak neobsahují žádnou hodnotu, jež by bylo třeba ústavně chránit. Nejvyšší soud tím v *Chaplinsky* rozdělil projev do dvou kategorií: ústavně chráněný a ústavně nechráněný, který neobsahuje žádnou společenskou hodnotu a jenž nesděluje žádné myšlenky (krom urážek sem Nejvyšší soud zařadil i obscenitu a nactiutrhání). Rozhodnutí *Chaplinsky* bylo kritizováno pro svoji neurčitost a povrchnost. Nejvyšší soud se nezabýval okolnostmi incidentu, ani blíže nespécifikoval způsob, jakým urážky mají škodit, a pouze konstatoval, že neústavní je každá urážka, která inklinuje k narušení veřejného pořádku. „Nejvyšší soud zašel příliš daleko, když prohlásil, že jakékoli urážlivé poznámky mohou být zakázány jen proto, že zraňují něčí city.“²⁰¹

Neurčitý postup založený *Chaplinsky* začal být precizován v roce 1971 v *Cohen v. California*²⁰². Rozhodnutí předcházelo odsouzení devatenáctiletého studenta, který v budově soudu nosil bundu s nápisem „Fuck the Draft“. Nejvyšší soud judikoval, že státy nemohou zakázat urážlivý projev jen z obecného důvodu ochrany veřejného pořádku, ale musí mít více specifický důvod. O rok později v *Gooding v. Wilson*²⁰³ shledal Nejvyšší soud jako neústavní odsouzení za výroky „Zabiju tě, bílý

---

¹⁹⁹ Což se zdá být plně v souladu s koncepcí demokracie nastíněnou soudcem Holmesem: pokud není nebezpečí násilí bezprostřední, nic nebrání odhalení škodlivosti ideologií hlásajících násilí jako prostředek politického boje v nenásilně vedené demokratické diskusi.

²⁰⁰ *Chaplinsky v. New Hampshire*, 315 U.S. 568 (1942)

²⁰¹ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2.vyd. New York: Oxford University Press. 2007. str. 295.

²⁰² *Cohen v. California*, 403 U.S. 15 (1971)

²⁰³ *Gooding v. Wilson*, 405 U.S. 518 (1972)

z kurvysyne²⁰⁴, adresované při demonstraci policejnímu důstojníkovi. Došlo tak ke zřetelnému odklonu od precedentu *Chaplinsky*, neboť při prakticky stejných okolnostech byla použita ještě urážlivější slova. Ke konci sedmdesátých let se judikatura Nejvyššího soudu ustálila na právním názoru, že pouhá inklinace k narušení veřejného pořádku není pro stíhání urážlivého projevu postačující. Projev je neústavní pouze v případě, že urážky a provokace mohou způsobit bezprostřední násilný akt ze strany adresáta. Není tedy rozhodující charakter či síla (vulgarita) urážek, ale okolnosti, za nichž byly proneseny. Tak je možné shledat projev adresovaný obyčejnému občanovi jako pouhou urážku bez ústavního významu, zatímco stejná slova pronesená směrem k policistovi mohou být pod ochranou prvního dodatku, neboť „policie je trénovaná k větší zdrženlivosti než průměrný občan.“²⁰⁵

Do sféry urážek a provokací spadá z větší části i problematika rasistického projevu (tzv. nenávistného projevu - „hate speech“). Klíčovým precedentem se stal v roce 1992 případ *R. A. V. v. City of St. Paul*²⁰⁶. Skupina nezletilců zapálila na trávníku přiléhajícím k domu rodiny Afroameričanů dřevěný kříž²⁰⁷ a byla za tento skutek stíhána podle nařízení města St. Paul, které zakazovalo veřejné užívání rasistických symbolů, včetně explicitně uvedeného hořícího kříže a nacistické svastiky. Odsouzení nezletilců bylo prohlášeno za neústavní, neboť „regulace urážek (fighting words) nemůže být založena na obsahu jejich sdělení. (...) Nařízení města St. Paul (...) je neústavní, neboť postihuje pouze řečníky, kteří vyjadřují svůj pohled na kontroverzní témata, jako jsou „rasa, barva pleti, vyznání, náboženství nebo pohlaví“.²⁰⁸ Soud sice potvrdil právo místních komunit regulovat hate speech (tj. nenávistné, rasistické projevy, jež v souladu s *Chaplinsky* nespádají pod ochranu prvního dodatku) a tím i jeho zařazení do kategorie fighting words, nicméně obsah vyhlášek nesmí být selektivní, tj. zakazovat urážky namířené pouze proti určitým jevům nebo skupinám obyvatel. „Vláda může zakázat pomluvy, ale nemůže zakázat pouze pomluvy motivované kritikou vlády.“²⁰⁹ Majoritní vótum, zformulované konzervativním soudcem Scaliou, v podstatě ochromilo pokusy zakázat hate speech a veřejné užívání

---

²⁰⁴ “I will kill you, you white son of a bitch.”

²⁰⁵ *Lewis v. City of New Orleans*, 408 U.S. 913 (1972)

²⁰⁶ *R.A.V. v. City of St. Paul*, 505 U.S. 377 (1992)

²⁰⁷ Hořící kříž - symbol rasové nesnášenlivosti, používaný hnutím Ku-Klux-Klan.

²⁰⁸ *R.A.V. v. City of St. Paul*, 505 U.S. 377 (1992)

²⁰⁹ *R.A.V. v. City of St. Paul*, 505 U.S. 377 (1992)

rasistických symbolů, což se samozřejmě setkalo s ostrou reakcí ze strany občanskoprávních organizací. Jejich kritika je cenná, neboť představuje polemiku o smyslu prvního dodatku: „Účelem prvního dodatku je maximalizovat prostor pro veřejnou diskuzi. Trh myšlenek však nesmí být pokřiven privilegii či donucovací pravomocí. Hořící kříže nepřinášejí do diskuze nové myšlenky.“²¹⁰

Liberální trend ve vztahu ke svobodě slova v oblasti urážek a provokací byl nedávno (2011) potvrzen ve *Snyder v. Phelps*²¹¹. V něm figurovala extrémistická církev Westboro Baptist Church v čele s pastorem Phelpssem, jež často demonstruje na vojenských pohřbech proti údajné toleranci armády Spojených států vůči homosexualitě. Na pohřbu veterána z Iráku vystavili členové církve transparenty s nápisy jako např. „Bůh tě nenávidí“, „Díky Bože za mrtvé vojáky“, „Teplouši – zkáza národa“²¹² nebo „Přijdeš do pekla“, za což byli pozůstalými žalováni pro způsobení emocionální újmy. Nejvyšší soud nároky pozůstalých odmítl a potvrdil, že první dodatek chrání demonstranty i vůči odpovědnosti za emocionální újmu. Nejvyšší soud opět zdůraznil nutnost co nejvyššího standardu ochrany veřejného projevu. „Veřejný projev se dotýká oblasti veřejného zájmu, pokud může být považován za jakkoli související s politickou, sociální či jakoukoli jinou oblastí veřejného zájmu. (...) Případný sporný či kontroverzní charakter tvrzení nesouvisí s otázkou, zda se projev týká veřejného zájmu.“²¹³ Jelikož demonstranti stáli na veřejném chodníku, přímo nenarušovali pohřeb a demonstrace se jasně dotýkala politického a morálního jednání Spojených států a jejich občanů, jakkoli urážlivý obsah jí nemohl odejmout ochranu prvního dodatku. Ochrana prvního dodatku se tedy vztahuje i na žaloby proti úmyslnému způsobení emocionální újmy, jež jsou svou povahou soukromoprávní.

Doktrínu fighting words lze shrnout tak, že představuje jednu z oblastí „projevu nízké hodnoty“ (low value speech), která se nachází mimo sféru prvního dodatku. Od doktríny zřejmého a bezprostředního nebezpečí, zformulované v *Brandenburg*, se liší v tom, že verbální projev je zacílen na konkrétní osobu, v níž může vzbudit agresivní reakce. *Brandenburg* naopak pokrývá situace, kdy verbální projev směřuje k bližším neurčeným adresátům a podněcuje je k nezákonnému jednání. Od předchozích dvou

²¹⁰ MATSUDA, Mari, DELGADO, Richard et al. *Words That Wounds: Critical Race theory, Assaultive Speech, and the First Amendment*. 1. vyd. Boulder: Westview press, 1993, str. 136.

²¹¹ *Snyder v. Phelps*, 562 U.S. ____ (2011)

²¹² „Fags Doom Nation“

²¹³ *Snyder v. Phelps*, 562 U.S. ____ (2011)

typů projevu je třeba odlišit ještě jednu obdobnou sféru ústavně nechráněného projevu, tzv. výtržníkovo veto²¹⁴ (heckler's veto). Jedná se o případ, kdy agresivní, hanlivá či provokativní forma či obsah řečnickova projevu podněcuje blíže neurčené osoby k nezákonnému jednání proti řečníku samotnému.

Prvním případem týkající se výtržníkova veta se v roce 1949 stal *Terminiello v. City of Chicago*²¹⁵. Nejvyšší soud shledal odsouzení bývalého katolického kněze, který se před stovkami posluchačů dopouštěl provokativních komentářů na adresu různých rasových skupin, což se setkalo s nepřátelskou reakcí publika, jako neústavní, neboť účelem prvního dodatku je rozpoutat debatu, byť emotivní, jež je omezena pouze doktrínou zřejmého a přítomného nebezpečí. *Terminiello* tak implicitně popírá existenci výtržníkova veta, jež bylo etablováno o dva roky později v *Feiner v. New York*²¹⁶. Feiner, univerzitní student, pronášel na veřejném prostranství nadávky na adresu prezidenta Trumana, armády, policie a vyzýval k ozbrojení Afroameričanů a boji za jejich práva. Projev vzbudil nevoli u přihlížejících a policista poté Feinera zatknul kvůli obavám o jeho bezpečnost. Nejvyšší soud shledal, že policie nepochybila, neboť Feinerovo zatčení „bylo motivováno zájmem o udržení pořádku a ochrany veřejného blaha. (...) Stěžovatel nebyl zatčen pro obsah své řeči, ale pro reakci, kterou jeho projev vzbuzoval.“²¹⁷ Výtržníkovo veto jako ústavní institut vzbuzovalo již od počátku velkou kontroverzi, což lze demonstrovat na ostré formulaci nesouhlasného vóta soudce Blacka: „Její (policie - pozn. aut.) povinností bylo chránit stěžovatelovo právo mluvit, i za cenu zatčení muže z publika, který mu vyhrožoval. Této povinnosti se však vyhnula a jednala tak, že potlačila svobodu projevu.“²¹⁸ Z precedentu *Feiner* nebylo zřejmé, v jakém okamžiku lze projev zakázat, jak dokázat příčinnou souvislost mezi projevem a nepřátelskou reakcí okolí, jestli záleží na obsahu řeči nebo spíše na způsobu, jakým je projev prezentován. Tyto otázky se staly zvláště naléhavými v období velkých demonstrací 60. a 70. let, kdy proti sobě nezřídka stály dva zneprátené tábory, které se navzájem provokovaly a snažily se demonstraci oponentů co nejvíce narušit. Jednotlivé kauzy se často dostávaly až před Nejvyšší soud, který postupně určil současné právní

---

²¹⁴ Někdy je tato problematika prvního dodatku nazývána „nepřátelské publikum“ („hostile audience“).

²¹⁵ *Terminiello v. City of Chicago*, 337 U.S. 1 (1949)

²¹⁶ *Feiner v. New York*, 340 US 315 (1951)

²¹⁷ *Feiner v. New York*, 340 US 315 (1951)

²¹⁸ *Feiner v. New York*, 340 US 315 (1951)

limity výtržníková veta: demonstranti nemusí uposlechnout příkaz policie k rozpuštění demonstrace, pokud jsou konfrontováni nepřátelským davem²¹⁹; „místní orgány (pokud se o demonstraci dozví s předstihem) mají zajistit dostatečný počet policistů k ochraně svobody projevu a shromáždění; (...) příkaz rozpustit demonstraci může být vydán pouze v případě jasného a zřejmého nebezpečí nebo nebezpečí bezprostředního násilí a po explicitním varování řečníka, jemuž musí být vysvětleny důvody pro rozpuštění demonstrace.“²²⁰ Lze uzavřít, že výtržníkové veto vytváří prostor omezující svobodu projevu, třebaže je tento prostor minimální a samotná existence výtržníková veta je stále zpochybňována (např. v roce 2000²²¹ jej Nejvyšší soud nazval „ústavně problematickým“ institutem).

4.3 Symbolický projev

První dodatek explicitně chrání svobodu projevu a svobodu tisku, tedy právo Američanů vyjádřit svůj názor slovem či písmem, což jsou způsoby, jakými se účastnili politický debat ústavodárci konce 18. století. Moderní doba hromadných sdělovacích prostředků však s sebou přinesla rozšíření nových forem participace na politické debatě. Spálit vlajku či příkaz k odvodu do armády před miliony televizních diváky mnohdy svou efektností, jednoduchostí a zároveň poselstvím, jenž v sobě tento akt nesl, předčilo myšlenku vyjádřenou prostými slovy. Tato kapitola se soustřeďuje na problematiku ústavně chráněného neverbálního jednání sdělujícího nějakou myšlenku (Expressive Conduct, Symbolic Speech). Symbolický projev můžeme definovat jako „jednání za účelem předání určitého vzkazu, jež bude s velkou pravděpodobností pochopen i těmi, jež toto jednání sledují.“²²² Nepřekvapí, že symbolický projev jako ústavně zaručené právo se začal plně prosazovat²²³ v 60. letech 20. století, kdy Nejvyšší soud rozhodoval v souladu s touhou Američanů po větší svobodě, vyjádřenou celonárodním hnutím za občanská práva. K faktorům podporujících ochranu

---

²¹⁹ *Gregory v. Chicago*, 394 U.S. 111 (1969)

²²⁰ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2. vyd. New York: Oxford University Press. 2007. str. 306.

²²¹ *Hill v. Colorado*, 530 U.S. 703 (2000)

²²² *City of Harvard v. Gaut*, 660 N.E.2d 259 (1996)

²²³ Poprvé byla symbolickému projevu poskytnuta ochrana v *Stromberg v. California* (1931), kdy Nejvyšší soud prohlásil za neústavní zákon státu Kalifornie zakazující vyvěsit rudou vlajku jakožto symbol odporu vůči vládě. Nicméně obecné základy práva na symbolický projev byly zformulovány až v 60. letech.

symbolického projevu jistě patřil i rozsáhlý odpor vůči válce ve Vietnamu a rozšíření televize coby masového média schopného zprostředkovat jasný a všeřikající vzkaz během několika sekund.

V atmosféře protestu vůči válce ve Vietnamu se zrodily první precedenty utvářející rámec ústavní svobody symbolického projevu. V roce 1965 patnáctiletý John Tinker začal nosit do své střední školy černé pásky přes ruku, kterými vyjadřoval podporu mírovému hnutí. Střední škola však takové jednání zakázala a po několika marných varováních Tinkera a jeho dva kamarády vyloučila. Případ se o čtyři roky později dostal před Nejvyšší soud. Soud rozhodl ve prospěch stěžovatele a položil ústavní základy ochrany jak pro symbolický projev, tak i pro svobodu projevu ve školách: „Při nošení pásek na ruku byli stěžovatelé klidní a pasivní. Nikoho nerušili a také nezasahovali do práv ostatních. Při takových okolnostech je jejich chování chráněno prvním a čtrnáctým dodatkem. (...) Prvním dodatkem jsou chráněny i práva žáků a učitelů, s přihlédnutím ke zvláštním charakteristikám školního prostředí. (...) Zákaz vyjádření názoru bez jakéhokoli náznaku toho, že je tento zákaz nutný k zamezení podstatného narušení školní disciplíny nebo práv ostatních, je s ohledem na první dodatek nepřijatelný.“²²⁴ Ve stejné době rozhodl Nejvyšší soud případ *O'Brien*²²⁵, v němž položil základy pro obecný test neverbálního projevu v souvislosti s prvním dodatkem. *O'Brien* ve snaze demonstrovat své protiválečné přesvědčení spálil před početným přihlížejícím davem svou odvodovou knížku, čímž porušil federální zákon o službě v armádě a byl pro tento čin odsouzen. *O'Brien* se hájil tím, že pouze vyjadřoval ústavou zaručenou možnost vyjádřit svůj názor na válku ve Vietnamu. Nejvyšší soud sice jeho odsouzení potvrdil, avšak zároveň v majoritním stanovisku nastínil doktrínu, podle níž bude nadále posuzovat zákony kolidující se svobodou projevu: „Pokud jsou v (regulovaném - pozn. aut.) chování obsaženy jak prvky ‚projevu‘ tak prvky ‚projev‘ neobsahující, dostatečně důležitý zájem vlády v regulaci složek chování ‚projev‘ neobsahujícího může ospravedlnit omezení práv prvního dodatku. (...) Omezení svobod prvního dodatku musí být nezbytné pro dosažení tohoto zájmu.“²²⁶ Tento test v podstatě odpovídá standardu přísného zkoumání (strict scrutiny), který Nejvyšší soud používal při posuzování některých jiných práv prvního dodatku

---

²²⁴ *Tinker v. Des Moines Independent Community School District*, 393 U.S. 503 (1969)

²²⁵ *United States v. O'Brien*, 391 U.S. 367 (1968)

²²⁶ *United States v. O'Brien*, 391 U.S. 367 (1968)

(např. test *Sherbert* při posuzování svobodného vyznávání náboženství). Ústavní tak mohou být pouze neutrálně formulované zákony, narušující tak symbolický projev pouze nepřímo, a to navíc jen v případě, že sledují „dostatečně důležitý zájem“, při jehož dosahování je omezení svobody projevu nezbytné.

Opravdovou výzvu pro právo na symbolický projev představovaly tzv. případy hanobení vlajky Spojených států (flag desecration cases). Americká vlajka, respektovaná většinovou společností a chráněná řadou státních zákonů (zakazujících například i kreslení mírových symbolů na vlajku), se přirozeně stala oblíbeným terčem radikálních demonstrantů. Tak se stalo i v případě Gregory Johnsona, komunistického aktivisty, který na protest proti republikánskému shromáždění v Dallasu strhnul ze stožáru veřejné budovy americkou vlajku, kterou následně polil hořlavinou a před mnoha svědky ji před radnicí spálil, za což byl dle texaských zákonů odsouzen k jednoročnímu vězení. Příklad se roku 1989 dostal až k Nejvyššímu soudu jako *Texas v. Johnson*²²⁷. Soud se nejprve zabýval samotnou podstatou Johnsonova jednání, jež posoudil jako symbolický projev, neboť se konal na závěr protestu proti republikánskému shromáždění, byl doprovázen provoláváním politických hesel a měl přímou souvislost s protestem proti politice republikánské strany. Poté na základě principů formulovaných již v *O'Brien* posuzoval ústavnost zákonů států Texas, podle nichž byl Johnson odsouzen. Soud těsnou většinou (5:4) deklaroval Johnsonovo ústavní právo spálit vlajku, protože „jeho trestní stíhání nemohlo být obhájeno jako nezbytné k udržení veřejného pořádku, neboť nic nenasvědčovalo tomu, že by jeho jednání vyprovokovalo nepokoje. Stát zamýšlel kriminalizovat určitý signál týkající se vlajky, názor, že vlajka nesymbolizuje pouze národní jednotu, ale také jiné, více problematické hodnoty. (...) Žádný vážný zájem neospravedlnil zákaz vyjádření postoje, který za těchto okolností požíval stejný stupeň ochrany jako čistě verbální projev.“²²⁸ Verbální projev v období případu *Johnson* již byl posuzován podle standardu *Brandenburg* (viz kapitola 4.1), Texas tedy nemohl odepřít Johnsonovi svobodu projevu, pokud nepodněcoval k bezprostřednímu porušení zákona a neexistovala zde vysoká pravděpodobnost, že toto porušení zákona vyvolá. Proti majoritnímu stanovisku se ostře ohradili někteří soudci ve svých minoritních vótech. Spálení vlajky nepovažovali za

---

²²⁷ *Texas v. Johnson*, 491 U.S. 397 (1989)

²²⁸ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2.vyd. : New York: Oxford University Press. 2007. str. 84.

ústavně chráněný projev, ale za projev nízké hodnoty (low value speech) na úrovni pouhých urážek a provokací (fighting words): „pálení vlajky je stejné jako neartikulované chrochtání nebo řev (...) nelze jej pokládat za vyjádření nějakého názoru, ale pouze za provokaci. (...) (Vlajka - pozn. aut.) je symbol našeho národa, její jedinečnost ospravedlňuje zákaz jejího hanobení.“²²⁹

Rozhodnutí v kauze *Johnson* vzbudilo všeobecnou nevoli a pobouření. Zákony chránící vlajku Spojených států před zneuctěním, fungující v 48 z 50 států Unie, se staly neplatnými. Konzervativní politici včetně tehdejšího prezidenta Bushe staršího, podpoření minoritními stanovisky čtyř soudců Nejvyššími soudy, považovali vlajku za cosi posvátného pro americkou státnost, jejímž ničením se nekomunikuje žádná myšlenka, ale pouze se negují základní ideje americké demokracie. Také způsob, jakým Gregory Johnson svoje názory vyjadřoval, byl shledán jako nesmírně urážlivý a pobuřující²³⁰. Republikány ovládaný Kongres v reakci na *Johnson* dokonce přijal zákon, který zakazoval hanobení vlajky na federální úrovni. Ústavnost tohoto zákona však byla odmítnuta v případě *United States v. Eichman*²³¹. Majoritní stanovisko, zformulované opět v poměru 5:4 a stejnými soudci jako o rok dříve, setrvalo na argumentech užitých při prosazení *Johnson* a explicitně k nim dodávalo, že „nedávný zákaz hanobení vlajky, Kongresem prosazený coby údajný ‚národní konsenzus‘, nemůže převážit první dodatek. I když je zneuctění vlajky (...) velmi urážlivé pro mnoho lidí, stát nemůže zakázat vyjádření názoru pouze proto, že společnost považuje tento názor za urážlivý nebo s ním nesouhlasí.“²³² Nejvyšší soud se sice vyjádřil velmi jasně, nicméně k celospolečenskému přijetí tohoto názoru ve Spojených státech stejně nedošlo. Kritici *Johnson* a *Eichman* spustili rozsáhlou kampaň, jež po neúspěšných pokusech chránit vlajku na státní a federální úrovni prosazovala dokonce ochranu na úrovni nejvyšší, a to formou dodatku k Ústavě USA (Flag Desecration Amendment)²³³. Důkazem toho, že spory o rozsah prvního dodatku v symbolickém chování jsou stále v centru pozornosti nejvyšší americké politiky, je to, že návrh dodatku umožňující

---

²²⁹ *Texas v. Johnson*, 491 U.S. 397 (1989)

²³⁰ Jeden z přihlížejících dokonce popel ze spálené vlajky sesbíral a v souladu s armádní etiketou jej pohřbil na své zahradě.

²³¹ *United States v. Eichman*, 496 U.S. 310 (1990)

²³² *United States v. Eichman*, 496 U.S. 310 (1990)

²³³ Ve znění: *The Congress shall have power to prohibit the physical desecration of the flag of the United State.*

Kongresu zakázat zneuctění vlajky několikrát prošel Sněmovnou reprezentantů (ale nikdy Senátem). Naposledy se tak stalo v roce 2006.

4.4 Nactiutrání

Zatímco pomluvy osob veřejného práva (zejména státu a jeho institucí) byly v minulosti často postihovány pomocí doktríny pobuřujícího hanopisu a patří tak spíše do problematiky vztahu svobody projevu a národní bezpečnosti (viz kapitola 4.1), tato kapitola se zabývá ústavní dimenzí nactiutrání osob soukromých²³⁴. Škodlivým následkem nactiutrání je obvykle ztráta dobrého jména, což implikuje podstatu právního institutu pomluvy: pomluva je tvrzení přinášející újmu jasně identifikovatelné osobě, tvrzení musí být lživé, pronesené ve zlém úmyslu a musí být zaznamenáno třetí osobou. Protože právo postihující pomluvy vykazuje v common law velkou stabilitu a navíc neexistuje na společné (federální) úrovni, ústavní limity této oblasti vytyčil Nejvyšší soud až v roce 1964 v *New York Times Co. v. Sullivan*²³⁵. Deník New York Times otiskl celostránkový inzerát, který ve snaze hájit působení Martina Luthera Kinga popisoval okolnosti údajně brutálního (použití násilí, slzného plynu atd.) policejního zásahu proti demonstrantům za občanská práva. Jak se později ukázalo, uvedené údaje neodpovídaly realitě a policejní komisař odpovědný za popisovaný zásah podal na deník žalobu. Alabamský soud mu přisoudil odškodnění ve výši půl milionu dolarů. Toto rozhodnutí však Nejvyšší soud jednomyslně zvrátil: „Ústavní záruky vyžadují, podle našeho názoru, pravidlo, které znemožňuje veřejným činitelům požadovat náhradu škody pro pomlouvačné tvrzení vztahující se k výkonu jejich veřejné pravomoci, pokud zároveň neprokážou, že toto tvrzení bylo uveřejněno se ‚zlovolným záměrem‘. To znamená s vědomím, že neodpovídá pravdě nebo se zjevnou bezohledností k tomu, jestli je pravdivé či lživé.“²³⁶ Nejvyšší soud se zabýval obsahem inzerátu a jeho obsah shledal velmi blízkým k projevu politického charakteru, který si vzhledem k mechanismům demokracie zaslouhuje zvláštní ústavní ochranu.

---

²³⁴ V originále „defamation laws“. Common law v rámci nactiutrání dále rozlišuje instituty „slander“ (lze charakterizovat jako „pomíjivou“ pomluvu tj. hlavně slovní) a „libel“ („trvalá“ pomluva, vydaná písemně tiskem, případně uveřejněná v jiném hromadném sdělovacím prostředku).

²³⁵ *New York Times Co. v. Sullivan*, 376 U.S. 254 (1964)

²³⁶ *New York Times Co. v. Sullivan*, 376 U.S. 254 (1964)

Hlavním právním důsledkem *Sullivan* bylo zanesení termínu „zlovolný záměr“ (actual malice) do práva prvního dodatku. Veřejný činitel nyní musel pro přisouzení náhrady škody prokázat subjektivní stav mysli žalovaného (běžná profesní nedbalost pojem „zlovolný záměr“ nenaplnuje). Jelikož toto důkazní břemeno leží na žalobci, stalo se pro veřejné činitele prokázání pomluvy velmi obtížným²³⁷ (a naopak novináři se v případě publikace neověřených tvrzení nemuseli tolik obávat žalob). Vývoj po *Sullivan* se nesl ve znamení přesnějšího vymezení kategorie „veřejných činitelů“²³⁸. V roce 1971 Nejvyšší soud v *Rosenbloom v. Metromedia*²³⁹ shledal, že do této kategorie patří i distributor pornografických časopisů, nikoli snad kvůli své profesi, ale díky všeobecné známosti, kterou získal hojnou medializací jeho případu. Logika *Rosenbloom* budí oprávněné rozpaky: zatímco v *Sullivan*, týkající se voleného policejního komisaře, byl aplikován vyšší standard pro prokázání pomluvy kvůli tomu, že veřejní činitelé jsou voleni a dobrovolně se tak vystavují nebezpečí kritiky ze strany veřejnosti, distributor pornografických časopisů jistě takovou možnost neměl a po publicitě nejspíše ani netoužil. Přestože jasné pravidlo pro určení veřejných osob nebylo dosud stanoveno, klíčová je zřejmě mediální pozornost, která se osobám dostává. To lze vysledovat i v *Gertz v. Welch*²⁴⁰, kde jako veřejná osoba nebyl shledán prominentní trestní obhájce, neboť byl známý spíše v profesních kruzích. Lze souhlasit s názorem, že „čím snadnější má osoba přístup do médií, tím větší je možnost popřít její nároky na odškodnění. Toto odůvodnění má základ v teorii trhu myšlenek: ujistit se, že jsou vyslovené všechny možné pohledy na věc a rozhodnutí nechat na veřejnosti.“²⁴¹ Rozdělení na veřejné a soukromé osoby na základě míry mediální známosti je nicméně i předmětem kritiky, neboť otevírá nežádoucí prostor pro bulvární žurnalistiku: „V *New York Times v. Sullivan* bylo konstatováno, že pomluva veřejného činitele musí být podrobena přísnému zkoumání dle prvního dodatku, protože je nerozlučně spjata s politickým projevem a kritikou vlády. (...) Ale to samé se nedá říct o nařčení filmových hvězd,

---

²³⁷ Později bylo toto ustanovení zmírněno přisouzením některých zvláštních procesních práv žalobce směřujících ke zjištění okolností publikace napadaného tvrzení.

²³⁸ Zatímco *Sullivan* ještě užíval termín „veřejní činitelé“ (public officials), judikatura se v souvislosti s rozšiřováním kategorie těchto osob posunula k termínu „veřejné osoby“ (public figures).

²³⁹ *Rosenbloom v. Metromedia*, 403 U.S. 29 (1971)

²⁴⁰ *Gertz v. Robert Welch, Inc.*, 418 U.S. 323 (1974)

²⁴¹ STEVENS, John D. *Shaping the First Amendment: The Development of Free Expression*. 1. vyd. Beverly Hills: Sage Publications, 1982, str. 125.

slavných fotbalistů či jiných celebrit.²⁴² Naopak za veřejné osoby nejsou například považovány politické strany²⁴³.

Gertz je pro první dodatek významný i z dalších hledisek. *Gertz* stanovil, že státy nemohou při prokazování pomluvy nastavit objektivní odpovědnost²⁴⁴. Právo proti nactiutrhání ve Spojených státech je tak založeno na důkazu zavinění, žalobce tedy musí při publikaci tvrzení zakládajícího pomluvu prokázat alespoň nedbalost žalovaného. Tento princip má demonstrovat sílu státního zájmu na snadné publikaci informací. *Gertz* dále odlišil mezi fakty a názory: „První dodatek nezná nic takového jako špatný názor. (...) K ochraně svobody projevu musí chránit i názory mylné. (...) Avšak v publikaci lživých skutečností není žádná ústavně chráněná hodnota.“²⁴⁵ Podstatu pomluvy tedy nemohlo naplnit prezentování jakéhokoli názoru, byť založeného na nesprávných faktech, což velmi rozšířilo sféru, kam až mohl tisk bez obav ze soudních příjít (v *Gertz* bylo proti žalobci konkrétně použito označení „Leninista“ nebo „Exponent komunismu“ (Communist Fronter), což bylo považováno za „názor“). Tento důsledek *Gertz* byl ostře kritizován a překonán v roce 1990 v *Milkovich v. Lorain Journal Co.*²⁴⁶: „Nedomníváme se, že *Gertz* vytvořil hromadné vynětí z pomluvy u všech tvrzení, které mohou být označeny jako ‚názory‘. Taková interpretace by byla nejen v rozporu s vyzněním a kontextem inkriminované pasáže, ale též by ignorovala skutečnost, že vyjadřování ‚názorů‘ může často zahrnovat prosazování objektivní faktů.“²⁴⁷ *Milkovich* znamená, že jednotlivé státy Unie nejsou povinny zahrnout speciální ochranu „názorů“ (opinion privilege) ve své legislativě postihující pomluvy.

Současný americký ústavní standard prvního dodatku v oblasti nactiutrhání, tvořený precedenty *Sullivan*, *Gertz* a *Milkovich*, je v porovnání s ostatními státy nastaven velmi vysoko, což dokládá existence tzv. „libel tourism“²⁴⁸, kdy se američtí občané brání vůči údajným pomluvám podáním žaloby v jiných zemích (které mají

---

²⁴² BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2.vyd. New York: Oxford University Press. 2007. str. 209

²⁴³ LAWRENCE v. MOSS 639 F.2d 634 (10th cir, 1981)

²⁴⁴ Odpovědnost bez zavinění (strict liability).

²⁴⁵ *Gertz v. Robert Welch, Inc.*, 418 U.S. 323 (1974)

²⁴⁶ *Milkovich v. Lorain Journal Co.*, 497 U.S. 1 (1990)

²⁴⁷ Jako příklad uváděl Nejvyšší soud dvě tvrzení „John je lhář“ a „Podle mého názoru je John lhář“. Obě tato tvrzení mohou poškodit pověst stěžovatele stejným způsobem. Nactiutrháči by se tak mohli snadno vyhnout žalobě pouhým přidáním slov „Myslím, že“ před každé pomlouvační tvrzení.

²⁴⁸ Lze volně přeložit jako „hanopisná turistika“.

nižší standard pro prokázání pomluvy, např. ve Velké Británii). Tento jev byl v roce 2010 zakázán na federální úrovni přijetím SPEECH Act, který zakazuje výkon cizozemských rozsudků, pokud nejsou slučitelné se standardem ochrany prvního dodatku.

4.5 Obscenní projev

Zajímavou problematikou svobody projevu je jeho střet se sexuální morálkou společnosti. Pokud by v této oblasti nepůsobila klauzule svobody projevu, Američané by zůstali ochuzeni o některá dnes již klasická díla světové literatury jako jsou například *Obratník raka* od Henry Millera, *Milenec lady Chatterlyové* D.H. Lawrence nebo *Americká tragédie* Theodora Dreisera, jež byly svého času klasifikovány jako pornografie a jejich vydávání a prodej byl v USA zakázán. Nejvyšší soud se poprvé zabýval obscenním projevem v případě *Rosen v. United States*²⁴⁹ (1896), v němž potvrdil odsouzení dle tzv. Comstockových zákonů²⁵⁰ (Comstock laws) za rozesílání obscenních materiálů poštou. Nejvyšší soud se inspiroval anglickým případem *Regina v. Hicklin* (1868) a pro rozeznávání pornografie přijal tzv. Hicklinův test, jenž za obscenní pokládal jakýkoli materiál směřující k „morální zkáze a narušení mravnosti těch, jejichž mysl je náchylná k takovému působení a kterým se může takový materiál dostat do rukou.“²⁵¹ Takový test nejen že mohl zakázat umělecké dílo jen kvůli několika pasážím, ale hlavně „měřil obscennost tím, jak působí takové pasáže na několik zvláště zranitelných členů společnosti. Hicklinův test učinil umění a literaturu rukojmím nejvíce citlivých a problémových obyvatel.“²⁵²

První významný odklon od tohoto restriktivního přístupu přišel až roku 1933, kdy bylo ve Spojených státech povoleno vydání románu Jamese Joyce *Odysseus*,

---

²⁴⁹ *Rosen v. United States*, 161 U.S. 29 (1896)

²⁵⁰ Zákony pojmenované podle jejich hlavního proponenta, Anthony Comstocka. Comstock byl zastáncem striktního pojetí viktoriánské morálky a fanatickým bojovníkem proti údajné nemravnosti. Prosadil zákony zakazující rozesílání „obscenních, lascivních či oplzlých materiálů“ nejprve roku 1873 na federální úrovni, posléze tyto zákony přejala i většina států Unie. Tyto zákony byly velmi represivní, jejich definice zakázaného jednání zahrnovala například i propagaci antikoncepčních prostředků. Comstock sám byl jmenován vrchním inspektorem federální pošty a na dodržování zákonů osobně dohlížel.

²⁵¹ *Rosen v. United States*, 161 U.S. 29 (1896)

²⁵² BARRON, Jerome; DIENES, Thomas. *First Amendment Law in a Nutshell*. 2. vyd. St. Paul: WEST PUBLISHING CO. 1993. str. 86.

přestože tento román obsahuje mnoho sexuálně explicitních pasáží. Úplné překonání precedentu *Rosen* však přišlo o více než 60 let později, v *Roth v. United States*²⁵³ (1957). Samuel Roth, newyorský knihkupec, se dostal do konfliktu se zákony při prodeji erotické literatury obsahující fotografie nahých žen. Soudce Brennan, autor majoritního vóta, nejprve vyjádřil názor, že první dodatek slouží pouze k ochraně myšlenek, které mohou být nějakým způsobem významné pro společnost, byť jsou současníky považované za radikální, kontroverzní nebo dokonce nenávistné. Obscenita v sobě jakoukoli společenskou významnost nenese, a proto není a ani nemůže být předmětem ochrany prvního dodatku. Zároveň však definoval nový, příznivější standard pro určení obscenity: „dílo jako celek útočí na chlípnost (prurient interest) na místní poměry průměrného člověka.“²⁵⁴ Rozhodnutí *Roth* znamenalo pokrok v tom, že již posuzovalo dílo jako celek (nikoli odděleně jeho části), a poměřovalo jeho obscenitu z pohledu průměrné osoby (nikoli těch nejvíce zranitelných osob, jako například dětí). Na druhou stranu nechalo otevřenou otázku legální definice „chlípnosti“. Pokud mělo dílo působit „chlípně“, a to celým svým obsahem, *Roth* tak zároveň vytyčil Nejvyššímu soudu nový úkol – přesně definovat hardcore pornografii. Obtížnost tohoto úkolu lze demonstrovat na případě *Jacobellis v. Ohio*²⁵⁵ (1964), v jehož jádru šlo o to, zda francouzský film *Milenci (Les Amants)* je pornografické dílo. Majoritní vótum zde zformulovali pouze dva soudci a na řešení případu existovaly čtyři další rozdílné názory jiných soudců. Bezradnost soudu dokreslovala poněkud úsměvná snaha soudce Stewarta určit pornografii slovy: „podívám se a vidím ji“ (I know it when I see it). Obecné definici obscenity se Nejvyšší soud vyhnul i v precedentu *Miller v. California*²⁵⁶ (1973). V něm jako obscénní deklaroval díla, která kumulativně splňují tři podmínky²⁵⁷: 1) jako celek útočí na chlípnost na místní poměry průměrného člověka, 2) zobrazují nebo popisují sexuální chování zřejmě urážlivým způsobem, které je přesně definováno zákony jednotlivých států Unie, 3) postrádají literární, uměleckou, politickou či vědeckou hodnotu. Liberální kritici se domnívali, že *Miller test* „byl přijat, aby umožnil státům či obcím zakazovat knihy, časopisy, hry, filmy, které jsou na místní poměry

---

²⁵³ *Roth v. United States*, 354 U.S. 476 (1957)

²⁵⁴ *Roth v. United States*, 354 U.S. 476 (1957)

²⁵⁵ *Jacobellis v. Ohio*, 378 U.S. 184 (1964)

²⁵⁶ *Miller v. California*, 413 U.S. 15 (1973)

²⁵⁷ *Miller v. California*, 413 U.S. 15 (1973)

nepřípustné, spíše než aby definoval základní federální standard.²⁵⁸ Tento postup umožňovaly právě vágní pojmy jako průměrný člověk (average person) nebo místní poměry (community standards), čímž „Nejvyšší soud uspěl ve svém cíli nalézat pornografii případ od případu. Definování pornografie bylo přeneseno na nižší soudy.“²⁵⁹

Rozsudek *Miller* představoval konec předcházejícího liberálního ústavního trendu v oblasti pornografie, který započal v *Ginsberg v. New York* (1968). Nejvyšší soud v něm ustanovil jeden z dnes již tradičních principů obscénního projevu, a to dvojitý standard: dílo, které je obscénní pro mladistvé, nyní nutně nemuselo být shledáno jako obscénní vůči dospělým. Dalším významný princip byl etablován o rok později v *Stanley v. Georgia*²⁶⁰ (1969). Policie při zákonné prohlídce občana Roberta Stanleyho našla tři filmové cívky plné sexuálně explicitních materiálů. Soud státu Georgia poté Stanleyho odsoudil za držení obscénních materiálů, což Nejvyšší soud jednomyslným rozhodnutím zamítl. Soud se opět zaměřil na podstatu prvního dodatku. „Nemyslíme si, že zákony regulující pornografii, ať jsou odůvodněny čímkoli, mohou zasahovat do soukromí domova. Jestli první dodatek něco znamená, pak to, že stát nemůže říkat člověku, o samotě sedícímu v jeho vlastním domě, jaké knihy smí číst nebo jaké filmy má sledovat. Celé naše ústavní dědictví odporuje názoru, že stát má mít pravomoc ovládat myšlení svých občanů.“²⁶¹ Prohlásit pouhé držení pornografického díla za trestný čin nemohlo nadále být ústavní. Soud se tímto rozhodnutím vzdálil od argumentů užitých v *Roth*, protože nyní byla i obscenita za určitých podmínek (obscénní dílo je drženo v soukromí, mimo dosah mladistvých) chráněna prvním dodatkem. Rozhodnutí *Stanley* v podstatě znamenalo zavedení ústavního práva na pornografii (right to pornography). Toto právo bylo nicméně v roce 1973 korigováno v případě *Paris Adult Theatre I v. Slaton*²⁶² tak, že se sice vztahuje na soukromé užití, ale nikoli již na komerční produkci v pornokinech.

---

²⁵⁸ ABRAHAM, Henry; PERRY, Barbara. *Freedom and the Court* 7. vyd. New York: Oxford University Press. 1998. str. 212.

²⁵⁹ BARRON, Jerome; DIENES, Thomas. *First Amendment Law in a Nutshell*. 2. vyd. St. Paul: WEST PUBLISHING CO. 1993. str. 99.

²⁶⁰ *Stanley v. Georgia*, 394 U.S. 557 (1969)

²⁶¹ *Stanley v. Georgia*, 394 U.S. 557 (1969)

²⁶² *Paris Adult Theatre I v. Slaton*, 413 U.S. 49 (1973)

Paris Adult Theatre spolu s *Miller* (rozhodnutým ve stejném roce) v podstatě nastavily základní principy současného amerického ústavního práva v oblasti pornografie, jež můžeme shrnout do těchto bodů: pornografie je chráněna prvním dodatkem, to se však nevztahuje na její veřejnou produkci; existuje dvojí standard obscenity, jeden pro dospělé, druhý pro mladistvé; neexistuje společná federální definice pornografie, definice je různá v různých lokalitách a odvíjí se od vnímání sexuality průměrným obyvatelem těchto lokalit.

Výše uvedené principy však nelze považovat za pevně ustálené, o čemž svědčí případy z poslední doby, týkající se zejména fenoménu internetu, resp. pokusy vlády o kontrolu internetového obsahu. Střety s ústavně zaručenou svobodou slova působí zejména existence komunitního standardu v oblasti obscenity. Rozšířená je obava, že „určení pornografického obsahu s ohledem na lokální standardy by vytvořilo vážné nebezpečí pro svobodu slova, neboť nejkonzervativnější oblasti by byly schopny prosadit svoje měřítko pro celý zbytek země. Strach z toho, že by některé materiály či zprávy byly považovány za obscénní či škodlivé pro děti, by provozovatelům webových stránek znemožnil publikovat potenciální sexuálně explicitní materiály či zprávy.“²⁶³ Praktické obtíže lze demonstrovat na případu zákona na ochranu dětí před škodlivým obsahem internetu (The Child Online Protection Act - COPA), jenž měl zabránit mladistvým v přístupu k online materiálům definovaných jako škodlivé. Tento zákon, přijatý Kongresem v roce 1998, se stal předmětem značné kontroverze (definoval jako obscénní např. obnažená ženská ňadra) a právně jej napadaly nezávislé organizace chránící občanská práva. Nejvyšší soud nejprve COPA aproboval v roce 2002 rozhodnutím *Ashcroft*²⁶⁴. Zatímco majoritní vótum z větší části argumentovalo správností rozhodnutí *Miller*, disentující soudci se soustředili na ústavní problémy, které v sobě obsahuje komunitní standard. Výsledkem různých standardů v oblasti pornografie je tak absurdní zákaz přepravovat kontroverzní materiály přes některé státy, zatímco přes jiné státy by byla přeprava povolena. Komunitní standard v oblasti obscenity lze také těžko obhájit ve světle faktu, že první dodatek přiznává stejná práva všem občanům Spojených států. Je tak přinejmenším sporné, proč by měl mít občan jednoho státu Unie více ústavně zaručené svobody než občan státu jiného. Nabytí

---

²⁶³ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2.vyd. : New York: Oxford University Press. 2007. str. 367.

²⁶⁴ *Ashcroft v. American Civil Liberties Union*, 535 U.S. 564 (2002)

účinnosti COPA bylo nakonec roku 2009 nižšími soudy definitivně zmařeno, aniž by musel meritorně rozhodovat Nejvyšší soud. Zdá se však, že jednoznačné a definitivní rozhodnutí o setrvání lokálního standardu pro internetovou pornografii bude úkolem Nejvyššího soudu pro další léta.

4.6 Komerční projev

Projev za účelem zisku (commercial speech) se kvalitativně odlišuje od jiných oblastí svobody projevu. Má velmi malou souvislost s kvalitou politického režimu, zato bezprostředně přispívá k uspokojení a seberealizaci jednotlivců. Na rozdíl od projevů politických, komerční projev v podobě reklamy prostupuje a ovlivňuje náš každodenní život. Pro mnoho lidí je klíčový a má dokonce větší význam než projev politický, neboť představuje hlavní impulz pro uspokojování jejich materiálních potřeb. Zatímco faktická podstata komerčního projevu je nejspíše zřejmá i laikovi, v rovině ústavněprávní teorie není shoda dokonce ani na tom, zda vůbec má první dodatek poskytovat ochranu projevům vedeným pouze za účelem zisku. Např. Baker navrhuje tuto sféru z působnosti prvního dodatku zcela vyloučit, neboť dle jeho názoru patří komerční projev mezi majetková práva, nikoli ústavně zaručená práva osobní. I pokud bychom připustili osobní povahu komerčního projevu, Baker namítá: „První dodatek chrání právo osob užít projev k tomu, aby pomohly utvářet a uspořádat svět takový, jaký ho chtějí mít. (...) Komerční projev je však pouze odrazem působení tržních subjektů, jež sledují pouze svůj zisk. Tato demonstrace tržních sil není projevem osobní svobody či volby.“²⁶⁵ Opačný pohled nabízí Barendt, který svou argumentaci opírá o případy, kdy státy zákazem určitých druhů reklamy deklarovaly veřejný zájem na omezení „nebezpečných“ aktivit. Takové omezení však nemůže být v souladu s Ústavou, neboť „první dodatek předpokládá, že projev si zasluhuje více ochrany než jednání, a tak vláda nemůže potlačit projev, aby dosáhla omezení (určitých aktivit - pozn. aut.). Svoboda projevu tak musí být respektována, pokud obsahuje stejné nebo podobné nebezpečí jako tyto aktivity.“²⁶⁶

---

²⁶⁵ BAKER, C. Edwin. *Human Liberty and freedom of Speech*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 1992, str. 196.

²⁶⁶ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2.vyd. New York: Oxford University Press. 2007. str. 408-409.

Specifika komerčního projevu se odrazila i v nekonzistentnosti judikatury Nejvyššího soudu. V prvním případě (*Valentine v Chrestensen*²⁶⁷) nejprve Nejvyšší soud jednomyslně odmítl přisoudit komerčnímu projevu (v tomto případě distribuci obchodních letáků na ulici) ústavní ochranu: „Otázkou zde není, zda zákonodárce smí takovým způsobem zasahovat do neškodného podnikání, ale zda musí povolit jednání, které nevítaně zasahuje nebo dokonce porušuje právo občanů užívat veřejné silnice a chodníky k účelu, ke kterému byly zřízeny.“²⁶⁸ Nejvyšší soud odlišil komerční projev od politického tak, že třebaže oba informují veřejnost, komerční tak činí pouze za účelem soukromého zisku. Precedens *Valentine* byl překonán roku 1976: „Komerční projev se nenalézá zcela mimo ochranu prvního dodatku. (...) Přestože je inzerentův zájem na reklamě čistě ekonomický, nediskvalifikuje jej z ochrany prvního dodatku. Jak individuální spotřebitel, tak společnost jako celek mohou mít silný zájem na volném pohybu obchodních informací.“²⁶⁹ „Klíčovým aspektem tohoto rozhodnutí byl názor, že stát v souladu se zněním prvního dodatku nemá žádný zájem na odpírání důvěryhodných, nezavádějících informací, které jsou potřebné pro rozhodování spotřebitele.“²⁷⁰ Další názorový obrat na sféru komerčního projevu přišel o pět let později v *Metromedia, Inc. v. San Diego*²⁷¹, kdy Nejvyšší soud dovolil odlišné zacházení s komerčními a politickými billboardy, což ve výsledku de facto znamenalo návrat k *Valentine*.

Ani odůvodnění, jimiž Nejvyšší soud ospravedlňoval restrikcí komerčního projevu, nebyla přesvědčivá a postrádala pevný teoretický základ. V *Central Hudson*²⁷² Nejvyšší soud konstatoval právo státu omezit i pravdivou reklamu na elektrická zařízení, pokud regulací stát přímo sleduje zájem na úspoře energie. Podobnou argumentaci užil Nejvyšší soud i v rozhodnutí *Posadas de Puerto Rico Associates*²⁷³, kterým potvrdil zákaz komerční propagace kasin, aniž by se hlouběji zabýval faktickými okolnostmi případu. *Posadas de Puerto Rico Associates* zakládal právo státu

---

²⁶⁷ *Valentine v. Chrestensen*, 316 U.S. 52 (1942)

²⁶⁸ *Valentine v. Chrestensen*, 316 U.S. 52 (1942)

²⁶⁹ *Virginia State Pharmacy Board v. Virginia Citizens Consumer Council*, 425 U.S. 748 (1976)

²⁷⁰ BAKER, C. Edwin. *Human Liberty and freedom of Speech*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 1992, str. 195.

²⁷¹ *Metromedia, Inc. v. City of San Diego*, 453 U.S. 490 (1981)

²⁷² *Central Hudson Gas & Electric Corp. v. Public Service Commission*, 447 U.S. 557 (1980)

²⁷³ *Posadas de Puerto Rico Associates, dba Condado Holiday Inn v. Tourism Company of Puerto Rico et al.* (478 U.S. 328; 106 S. Ct 2968; 92 L. Ed. 2d 266)

omezovat informace o „nebezpečných“ výrobcích či službách (alkohol, cigarety, hazard), aniž by musel být prokázán důvod a potřeba jejich právní regulace. Nejvyšší soud se dostal do paradoxní pozice, kdy na jednu stranu nepovažoval komerční projev za hodný plné ústavní ochrany, na stranu druhou chrání občany před nežádoucími informacemi, jež komerční projev mohl obsahovat a jejichž publikace by mohla ohrozit státní zájmy. Tento přehnaně paternalistický přístup se zdá být teoreticky vadný, neboť není v souladu ani s teorií svobody projevu jako trhu myšlenek, ani s teoriemi svobody projevu založených na ochraně osobního rozvoje jednotlivce.

Současný právní stav v oblasti komerčního projevu lze demonstrovat na rozhodnutí *Liquormark, Inc v. Rhode Island*²⁷⁴, ve kterém Nejvyšší soud pro porušení svobody projevu zrušil zákon státu Rhode Island zakazující publikaci pravdivých a přesných informací o cenách destilátů. Nejvyšší soud tak sice potvrdil komerčnímu projevu ústavní ochranu, nicméně nikoli stejné intenzity jako u jiných druhů projevu: „zvláštní povaha komerčního projevu, obsahující vyšší míru objektivitu a smělosti, umožňuje státům regulovat potenciálně klamavou či přehánějící reklamu volněji než jiné druhy projevu.“²⁷⁵ Státy musí prokázat účel a potenciální účinnost regulace (v tomto případě stát Rhode Island neuspěl s prostým tvrzením, že zákaz informací o cenách alkoholu podporuje „střídmost v pití“). Regulace komerčního projevu je tak v současnosti v souladu s prvním dodatkem pouze v případě, pokud „se projev dotýká zákonné činnosti a není zavádějící, vláda má na regulaci projevu podstatný zájem a regulace tento zájem přímo sleduje.“²⁷⁶

---

²⁷⁴ *44 Liquormart, Inc. v. Rhode Island*, 517 U.S. 484 (1996)

²⁷⁵ *44 Liquormart, Inc. v. Rhode Island*, 517 U.S. 484 (1996)

²⁷⁶ *44 Liquormart, Inc. v. Rhode Island*, 517 U.S. 484 (1996)

5. Vývoj interpretace svobody tisku v USA

První dodatek americké ústavy chrání právo Američanů svobodně vyjadřovat jejich myšlenky. Explicitně však přiznává tuto svobodu i tisku, jež je však ve své postati pouze technickým prostředkem komunikace. Jelikož se první dodatek posuzuje jako celek a svoboda projevu je zaručena samostatnou klauzulí, nastává teoretická otázka, jaký právní význam vůbec má klauzule svobodného tisku (free press clause). Jinými slovy: Jaký je rozdíl mezi ústavně zaručenou svobodou projevu tisku a svobodou projevu obyčejného Američana? A je vůbec nějaký?

V ústavní historii Spojených států můžeme nejprve vysledovat historicky starší názor, že takového obsahového rozdílu není, neboť klauzule svobodného tisku se v textu prvního dodatku objevila jen proto, že „svoboda projevu byla zamýšlena k ochraně ústního projevu, svoboda tisku k ochraně projevu písemného. Jiné vysvětlení pokládá přidání klauzule svobodného tisku za důsledek toho, že v době přijímání ústavy bylo vydávání tisku předmětem větších státních omezení než prosté vyjádření osobního názoru.“²⁷⁷ Dopad tohoto myšlenkového proudu na americké ústavní právo lze shrnout slovy soudce Burgera: „Jelikož byl první dodatek zamýšlen jako garance práva vyjadřovat a sdělovat myšlenky, nevidím rozdíl mezi právem těch, kteří šíří svoje myšlenky prostřednictvím novin a těmi, kdo přednáší či činí projevy.“²⁷⁸ Proti tomu se vymezuje opačný názorový proud, který přiznává tisku jedinečnou roli v demokratické společnosti a pokládá klauzuli svobodného tisku za vyjádření práva dalšího, obsahově odlišného od prosté svobody projevu. Tento názor začíná nabývat na významnosti v 70. letech 20. století v souvislosti s rostoucí mocí masmédií, ve Spojených státech konkrétně vyjádřenou například aférou Watergate²⁷⁹, která vedla až k rezignaci prezidenta Spojených států. Hromadné sdělovací prostředky jsou považovány za neoficiální součást státní moci a systému brzd a protivah, reprezentující jednotlivé

---

²⁷⁷ PELTASON, J. W. *Understanding the Constitution*. 11. vyd. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1988. str. 154.

²⁷⁸ *First National Bank of Boston v. Bellotti*, 435 U.S. 765 (1978)

²⁷⁹ Významný politický skandál v USA. V roce 1972 vnikli do sídla Demokratické strany neznámí muži a instalovali do některých místností zařízení umožňující prostorové odposlechy. Následné vyšetřování, v němž zásadní roli hráli investigativní novináři, ukázalo na spojení vloupání s osobou prezidenta Nixona.

občany v důsledném sledování a kritice vládních kroků. Tím mají vytvářet kvalitativně odlišný celek vyžadující zvláštní ústavní přístup.

Speciální ústavní postavení tisku posuzoval Nejvyšší soud v kauze *Branzburg v. Hayes*²⁸⁰ v roce 1972. Novinář Branzburg napsal do místního tisku reportáže mapující drogovou scénu státu Kentucky. Články vzbudily velký ohlas u veřejnosti a vyústily v rozsáhlé policejní vyšetřování. Branzburg byl předvolán před velkou porotu, aby podal o svých zdrojích informací oficiální svědectví v trestním řízení. To však odmítl s odvoláním na to, že první dodatek konstruuje podobně důvěrný a právem chráněný vztah mezi novinářem a jeho zdrojem jako je tomu například u lékaře a jeho pacienta. Nejvyšší soud poměrem 5:4 rozhodl, že novinář nemá zvláštní ústavní právo odmítnout uvedení jména svého zdroje informací, pokud je trestní řízení vedeno v dobré víře (ze strany státu) a zjištění jména zdroje má vztah k věci. Tato argumentace však zároveň znamenala, že „svévolné vyšetřování novinářů vedené pouze za účelem narušení jejich vztahu se zdroji informací a nikoli pro zákonné účely by nemělo žádné ospravedlnění. Soudy nesmí zapomenout, že velké poroty mohou působit pouze v hranicích prvního a pátého dodatku.“²⁸¹ Majoritní vótum tedy implicitně uznalo zvláštní pozici novinářů v trestním řízení. Soudce Stewart navrhl toto zvláštní privilegium tisku ustálit na ústavní úrovni, přičemž doporučoval soudům posuzovat jej případ od případu a zároveň nastínil test, který by se na podobné případy aplikoval (stát by měl prokázat vážný zájem na odhalení zdroje novinářských informací, přínos odhalení zdroje k dosažení tohoto zájmu a nemožnost dosažení tohoto zájmu jiným způsobem). Od rozhodnutí *Branzburg* až do současnosti pak dochází k paradoxní situaci, kdy se federální soudy řídí podle testu navrženého soudcem Stewartem (spíše než majoritním vótem), neboť poskytuje určitější hlediska pro jejich rozhodování.

Vztah novináře a jeho zdroje informací byl zkoumán z opačného úhlu pohledu v případě *Cohen v. Cowless Media Co.*²⁸² v roce 1991. V tomto případě se v roli žalobce ocitl informátor (Dan Cohen), který poskytl novinářům informace pod příslibem anonymity. Novináři však slib porušili, Cohenovo jméno uveřejnili a Cohen v důsledku toho ztratil pracovní místo. Noviny se odvolávaly na klauzuli svobodného tisku, která podle jejich názoru nepřipouštěla omezení jejich práva na publikaci (pravdivých)

---

²⁸⁰ *Branzburg v. Hayes*, 408 U.S. 665 (1972)

²⁸¹ *Branzburg v. Hayes*, 408 U.S. 665 (1972)

²⁸² *Cohen v. Cowles Media Co.*, 501 U.S. 663 (1991)

informací. Nejvyšší soud však opět odmítl jasně deklarovat ústavně privilegované postavení tisku. Porušení slibu v tomto případě pokládal za porušení soukromého závazkového práva, tedy práva všeobecně závazného. Zřetelně navázal na *Branzburg*, když konstatoval: „aplikace prvního dodatku na tisk nemůže být prováděna přísněji, než na kohokoli jiného. (...) První dodatek nezaručuje tisku ochranu před všemi zákony, které by byt' v sebemenším rozsahu či jakýmkoli způsobem bránily tisku v publikaci pravdivých informací.“²⁸³ *Cohen* tak v podstatě opět připouští možnost neústavnosti zákona nadměru omezujícího svobodu tisku, odmítá ji však vidět v obecně závazné regulaci sledující jiný vážný zájem. V současnosti Nejvyšší soud stále zachovává svou pozici vyjádřenou v *Branzburg a Cohen*. Neexistuje tedy obecné ústavní zakotvení tzv. novinářského privilegia (reporters' privilege) ve vztahu k odhalení zdroje informací, ale v některých případech (zvláště pokud se nejedná o svědectví před velkou porotou v trestním proces) federální soudy novinářské privilegium fakticky uznávají.

Zásadním problémem týkající se svobody tisku je bezpochyby cenzura, v anglosaské právní tradici vyjádřená termínem *prior restraint* (předběžné zamítnutí). Odmítnutí instituce cenzury vychází z předpokladu, že stát nemůže kontrolovat obsah tisku ještě před jeho vydáním a může zasáhnout až v případě, pokud tisk publikuje právně závadný materiál, nespádající pod ochranu prvního dodatku. Prvním velkým případem týkajícím se cenzury se stal *Near v. Minnesota*²⁸⁴ (1931). Nejvyšší soud konstatoval, že stát Minnesota nemá právo zakázat vydávání novin, i když je jejich obsah „pomlouvačný či skandalizující“. Soud v rozsudku nicméně naznačil případy, v nichž zákaz cenzury není absolutní: těmi jsou ohrožení národní bezpečnosti, obscenita a vyzývání k násilnému svržení vlády (v souladu s tehdejší precedencí *Schenck*). Právě otázka národní bezpečnosti stála za slavnou kauzou tzv. *pentagonských akt*²⁸⁵ (*Pentagon Papers*). Pentagon Papers je označení pro tehdejší vládní studii o strategické situaci Spojených států ve vietnamské válce, kterou v utajení vypracovával tým několika desítek armádních a civilních analytiků. Jeden ze členů týmu však pobouřen obsahem studie pořídil její kopie, které za účelem odhalení záměrného klamání americké veřejnosti ze strany vlády prodal deníku *The New York Times*. Administrativa prezidenta Nixona namítala, že zveřejnění tajných materiálů, které

---

²⁸³ *Cohen v. Cowles Media Co.*, 501 U.S. 663 (1991)

²⁸⁴ *Near v. Minnesota*, 283 U.S. 697 (1931)

²⁸⁵ *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971)

nepochybně mohlo pomoci nepříteli, lze právně kvalifikovat jako špionáž a domáhala se soudního zákazu vydávání *Pentagon Papers*. To bylo po několikadenní poradě Nejvyššího soudu zamítnuto v poměru 6:3. O obtížnosti kauzy svědčí fakt, že každý ze soudců měl na věc jiný názor. Většina z nich však kauzu *Pentagon Papers* považovala za otázku cenzury a shodla se na závěru, že soudní zákaz je možný, pokud by „zveřejnění (materiálů - pozn. aut.) ústilo do přímé, okamžité a nenapravitelné škody vůči naší zemi či jejímu lidu.“²⁸⁶ V tomto případě však stát vážný zájem (compelling interest) neprokázal, neboť pro stát bylo zveřejnění sice „nepříjemné, ale neohrozilo národní bezpečnost. Nebylo tak nutné stanovit speciální test cenzury, podle něhož by Nejvyšší soud jasně stanovil právo na publikaci.“²⁸⁷

Rozhodnutí *Pentagon Papers* zpochybnilo i další dosud zavedené postupy státních orgánů, které v sobě nesly rysy předběžné cenzury. Mezi ně patřil i soudní zákaz uveřejňovat informace o okolnostech probíhajícího trestního procesu (gag order). Právě tento zákaz vydal v roce 1975 okresní soud státu Nebraska zabývající se případem šestinásobné vraždy, jenž byl intenzivně medializován, což podle názoru obviněného mohlo vést k narušení neutrality poroty. Tisk však prosazoval svoje právo na svobodný přístup k informacím. Celý spor se tak dostal o rok později před Nejvyšší soud jako *Nebraska Press Association v. Stuart*²⁸⁸. Soud se přiklonil k názoru tisku, když konstatoval: „předběžná cenzura projevu a tisku patří mezi nejvážnější a nejméně tolerovatelná porušení práv prvního dodatku.“²⁸⁹ Předběžná cenzura tak musí být podrobena standardu přísného zkoumání (strict scrutiny). Soudní zákaz by byl možný za předpokladu, kdyby publikací informací hrozilo přímé nebezpečí zásahu do práva obviněného na spravedlivý proces, což se v tomto případě nestalo, neboť okresní soud mohl použít k zajištění tohoto práva jiných právních prostředků (instrukce členům poroty, odročení případu do doby, kdy utichne jeho medializace apod.). Nejvyšší soud se také obecně zabýval rolí tisku ve společnosti a konstatoval, že tisk v trestním řízení plní důležitou funkci další záruky vůči justičním omylům. Tím přisvědčil názoru, že tisk má jedinečnou společenskou úlohu, což legitimizuje jeho ochranu nad rámec prosté svobody projevu.

---

²⁸⁶ *New York Times Co. v. United States*, 403 U.S. 713 (1971)

²⁸⁷ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2.vyd. : New York: Oxford University Press. 2007. str. 144.

²⁸⁸ *Nebraska Press Association v. Stuart*, 427 U.S. 539 (1976)

²⁸⁹ *Nebraska Press Association v. Stuart*, 427 U.S. 539 (1976)

Zákaz předběžné cenzury vyjádřený v *Pentagon Papers* a *Nebraska Press Association* zůstává v americkém právním řádu nadále jako jeden z hlavních principů ústavního práva. Tento zákaz však není absolutní. Situace, za kterých by byla předběžná cenzura přípustná i v rámci prvního dodatku, lze ilustrovat na aprobaci soudního zákazu publikace návodu na sestrojení vodíkové bomby²⁹⁰. Zde federální soud po výslechu znalců potvrdil zákonnost zákazu vydání vědeckého časopisu s tím, že zveřejnění návodu na sestrojení vodíkové bomby by ohrozilo národní bezpečnost více než publikace *Pentagon Papers*.

---

²⁹⁰ *United States of America v. Progressive, Inc., Erwin Knoll, Samuel Day, Jr., and Howard Morland*, 467 F. Supp. 990 (W.D. Wis. 1979)

6. Vývoj interpretace práva shromažďovacího a petičního v USA

Posledními právy prvního dodatku jsou právo pokojně se shromažďovat (freedom of assembly) a právo podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd (petitioning the government for the redress of grievances). Právo pokojně se shromažďovat a právo petiční lze chápat buď jako samostatná, vzájemně oddělená práva tak, jak vyplývá z historického výkladu a záměru ústavodárců (viz kapitola 2.2). Právo petiční v tomto pojetí zaručuje právo obracet se s žádostmi či jinými podněty ke státním orgánům a funkce práva shromažďovacího by pak znamenala „ochraňovat nenásilné, neohrožující chování, vyjadřující určité postoje, před tlakem politiky či většinové společnosti a dovolit lidem neuznávat, napadat či vyzývat hodnoty většinové společnosti.“²⁹¹ Postupem času však obsah těchto práv přejímají jiné mechanismy liberální demokracie (hlavně svoboda projevu a obecné mechanismy volebního procesu) a ústavní teorie se tak postupně přiklání ke koncepci deklarující, že obě práva patří neoddělitelně k sobě: „Právo petiční je primární právo, právo pokojně se shromažďovat je právo sekundární a pomocné.“²⁹² Tento názor výslovně potvrdil i Nejvyšší soud, když interpretoval první dodatek jako „právo pokojně se shromažďovat *za účelem* podávání žádostí o nápravu křivd.“²⁹³ Výsledkem je dnes převažující chápání práva shromažďovacího a petičního jako práva jediného (práva sdružovat se s jinými osobami za účelem hájení společných zájmů - freedom of association), výjimečně je Nejvyšší soud posuzuje odděleně: například v roce 1983 konstatoval, že „právo na přístup k soudu je součástí ústavního práva na podávání petic státním orgánům,“²⁹⁴ a i když toto právo může být regulováno za účelem eliminace zjevně neopodstatněných podání, soud nemůže zastavit řízení bezdůvodně.

Petiční právo a právo shromažďovací bylo již od počátku přijetí Ústavy potlačováno. Prvně se tak stalo nechvalně proslulými Alien and Seditions Acts 1798 (zákony proti pobuřování a nepřátelským cizincům), další restrikce přišly před

---

²⁹¹ INAZU, John. The Forgotten Freedom of Assembly, 84 *Tulane Law Review* (2010) str. 568

²⁹² CORWIN, Edward. *The Constitution and what it means today*. 14. vyd. Princeton: Princeton University Press. 1978. str. 293.

²⁹³ *United States v. Cruikshank*, 92 U.S. 542 (1876)

²⁹⁴ *Bill Johnson's Restaurants, Inc. v. NLRB*, 461 U.S. 731 (1983)

občanskou válkou (zákaz podávat petice za zrušení otroctví) či během první světové války, kdy byli postiženi žadatelé o zrušení represivních zákonů proti pobuřování a špionáži. Nejvyšší soud se k takovým flagrantním případům porušení občanských práv buď nevyjadřoval anebo zaujímal postoj, který bychom dnes mohli jen stěží označit za přínosný pro demokratickou společnost. Tehdejší výklad shromažďovacího práva můžeme demonstrovat na případu *United States v. Cruikshank*²⁹⁵ (1876), který následoval po masakru osvobozených otroků ze strany rasistických bělochů. Federální vláda se snažila podobným případům zabránit přijetím zákona, který zakazoval sdružování osob za účelem narušení ústavních práv druhých. Nejvyšší soud však prohlásil, že ústavně zaručené právo pokojně se shromažďovat nemůže být užito k ospravedlnění federálního zákazu shromažďovat se za účelem spáchání nezákonné akce, čímž zamezil možnosti federální vlády zasáhnout vůči rasistickým shromážděním.

Až atmosféra padesátých a šedesátých let 20. století, provázená hnutím za občanská práva a celonárodními protesty proti vládě, přinutila soud přehodnotit postoj ke sdružovacímu právu. V průběhu boje za práva Afroameričanů odmítl stát Alabama působení vlivné občanské organizace Národní asociace pro podporu barevných lidí (National Association for the Advancement of Colored People, NAACP) s poukazem na to, že jako organizace založená v jiném státě Unie (New York) nesplnila formální požadavky na registraci podle alabamských zákonů, když odmítla státu poskytnout jména svých členů. Nejvyšší soud s odvoláním na účel svobody sdružování konstatoval: „Efektivní hájení veřejných a soukromých zájmů, byť kontroverzních, je neodmyslitelně podporováno sdružováním občanů do skupin. (...) Vyloučení státní kontroly požadující jména členů organizace je zde úzce spjato s právem stěžovatele hájit své soukromé zájmy bez publicity a s právem svobodně se sdružovat. (...) Stát nijak neprokázal nezbytnost kontroly, která požadavkem na zveřejnění členů organizace vede k možnému odrazení stěžovatelů od zákonného uplatnění svých práv na svobodné sdružování.“²⁹⁶ Svoboda sdružování tak byla prohlášena za nedílnou součást svobody projevu, neboť někdy může jednotlivec efektivně prosazovat svoje myšlenky pouze ve spojení s ostatními lidmi. Požadavek státu Alabama na zveřejnění členů organizace byl

---

²⁹⁵ *United States v. Cruikshank*, 92 U.S. 542 (1876)

²⁹⁶ *National Association for the Advancement of Colored People v. Alabama*, 357 U.S. 449 (1958)

shledán neústavním, byť pouze fakticky (nikoli právně) omezoval práva občanů na členství v občanských sdruženích.

V *NAACP v. Alabama* se Nejvyšší soud přihlásil k přístupu, který nese rysy obdobných testů prvního dodatku (*Sherbert*) soustřeďující se na porovnání státního zájmu regulace s narušením práva na sdružování. Vážný zájem státu hrál klíčovou roli v potvrzení ústavnosti antidiskriminačních zákonů v *Roberts v. United States Jaycees*²⁹⁷. Nesoulad antidiskriminačních zákonů s ústavně zaručeným právem na sdružování namítalo občanské sdružení připouštějící členství pouze mužů od 18 do 35 let. Majoritní stanovisko soudu se stěžovatelem nesouhlasilo: „Požadavek zákona na přijetí žen jako řádných členů do stěžovatelova spolku nijak nenarušuje právo mužů sdružovat se. (...) (Případné - pozn. aut.) narušení tohoto práva může být ospravedlněno regulací přijatou za účelem dosažení vážného státního zájmu, nesouvisejícího s potlačením názorů, kterého nemůže být dosaženo regulací méně intenzivním způsobem narušující právo sdružovat se.“²⁹⁸ Státní vážný zájem (compelling interest) na zamezení diskriminace žen v tomto převážil nad svobodou sdružování a Nejvyšší soud tím v podstatě přijal doktrínu přísného zkoumání (strict interest) stejně jako u některých dalších práv prvního dodatku.

Hranice sdružovacího práva ve vztahu k antidiskriminačním zákonům stanovil případ *Boy Scouts of America v. Dale*²⁹⁹ v roce 2000. Americká skautská asociace, nezisková organizace vzniklá za účelem vychovávat chlapce k určitým hodnotám, odvolala jednoho ze svých vedoucích poté, co v tisku otevřeně přiznal svoji homosexualitu, čímž podle žalobce porušila antidiskriminační zákony. Soud však právo skautské organizace nepřipustit homosexuála jako vedoucího potvrdil, neboť podle něj nešlo o stejné faktické okolnosti jako v *Roberts*. Skautská organizace vznikla jako sdružení za účelem vyjádření názorů, podle nichž pak měla vychovávat mladé skauty. Připuštění otevřeného homosexuála jako vedoucího by pak podle soudu narušilo vzkaz, který původně chtělo skautské sdružení veřejnosti a svým členům vyslat. Skautská organizace tak má právo vyloučit člena, který by tento vzkaz narušoval, neboť „stát může neústavně narušit svobodu sdružování například příkazem přijmout někoho, koho

---

²⁹⁷ *Roberts v. United States Jaycees*, 468 U.S. 609 (1984)

²⁹⁸ *Roberts v. United States Jaycees*, 468 U.S. 609 (1984)

²⁹⁹ *Boy Scouts of America et al. v. Dale*, 530 U.S. 640 (2000)

skupina akceptovat nechce. (...) Svoboda sdružování jednoduše předpokládá svobodu nesdružování.³⁰⁰

---

³⁰⁰ *Boy Scouts of America et al. v. Dale*, 530 U.S. 640 (2000)

Závěr

V úvodní části diplomové práce jsem přiblížil kontrast mezi úrovní práv prvního dodatku v Anglii a v jejích amerických koloniích. V raně novověké Anglii hrálo náboženství bezpochyby klíčovou roli. Náboženství a stát byly nedílně spjaty, takže od období reformace až do tzv. Slavné revoluce roku 1688 byly náboženské faktory významnou příčinou občanských válek, vážných ústavních krizí a radikálních změn systému vlády. Tyto otřesy pak byly spojeny s represemi vůči jednotlivcům, jejichž náboženské vyznání bylo spojováno s poraženou stranou. Perzekuované skupiny obyvatel pak nezdědala hledaly útočiště právě v amerických koloniích. Ač nelze americkou zkušenost příliš zobecňovat (jak víme, tehdejší kolonie tvořily tři navzájem odlišné státoprávní kultury, v nichž se vztah náboženství a státu podstatně lišil), náboženská heterogenita, neblahé zkušenosti z perzekuce v mateřské zemi, stejný sociální status obyvatel rozdílného vyznání a též i osvícenská filozofie vytvořily oproti mateřské zemi prostředí náboženské tolerance, kterému se dalo vytknout snad jen občasná zneužívání státního aparátu ze strany dominantních náboženských skupin k financování jejich církví. V době přijetí prvního dodatku se tak všechny tyto faktory promítly do velmi vysoké úrovně veřejné debaty o významu náboženské svobody pro život společnosti, jejíž myšlenky mohou být aktuální i v současnosti.

Oproti velkorysému pojetí náboženské svobody představuje úroveň svobody projevu velké zklamání. Jak americké kolonie, tak jejich mateřská země vyjadřování myšlenek tvrdě potlačovaly a přestože většina represivních právních nástrojů postupně vyšla z užívání, doktrína pobuřujícího hanopisu účinně bránila kritice vlády a tím širší diskusi o správě veřejných záležitostech. Dramatický převrat v tomto směru neznamenal ani poněkud přeceňovaný Zengerův proces, jehož závěry nebyly přejaty do ucelenější právní doktríny a nerezonovaly ani v prvním dodatku. Pod svobodou projevu tak ústavodárci chápali zejména zákaz cenzury, což ani koncem 18. století nepředstavovalo nijak radikální požadavek.

Listina práv byla přijata po rozsáhlé a sofistikované diskusi, která hloubkou právních a státoprávních úvah udivuje i dnes. Další vývoj Spojených států prokázal, že tehdejší obavy antifederalistů z nárůstu federální agendy nebyly přehnané. Listina práv se ukázala jako účinný mechanismus zabraňující nejkřiklavějším případům zneužitím

moci, a tím zpochybnění legitimacy celého federálního systému. První dodatek tak nepochybně přispěl k zabezpečení jednoty velmi rozdílných států Unie, jež byla na krátko rozbita pouze sporem o institut otroctví, nacházejícím se mimo oblast práv prvního dodatku. Krom výše uvedených faktů musíme z právního hlediska ocenit také další názor zastánců přijetí Listiny práv, že pozitivně formulovaná subjektivní práva představují lepší záruku pro rozvoj občanských práv než cesta vymezování sfér, kam státní moc nemůže zasahovat. Správnost tohoto stanoviska se potvrdila nejen ve značném počtu zákonů narušujících občanská práva, které pro rozpor s prvním dodatkem musel zrušit Nejvyšší soud, ale i ve srovnání s vývojem Velké Británie, kde náboženství hrálo a doposavad hraje zásadní roli v závažných vnitrostátních konfliktech (zde mám na mysli zejména konflikt mezi protestanty a katolíky v Severním Irsku).

Celé devatenácté století nepřineslo v oblasti práv prvního dodatku žádný významný pokrok. Mladý stát potřeboval nejprve zabezpečit svou existenci, upravit vztahy mezi jednotlivými složkami veřejné moci a čelit vážné, takřka smrtelné krizi v podobě občanské války. Také tehdejší právní filozofie přirozených práv bránila Nejvyššímu soudu v aktivnějším přístupu k subjektivním právům prvního dodatku. Ani v prvních letech století dvacátého nepřichází výraznější změna. Dají se vysledovat určité indicie nasvědčující liberalizaci v oblasti, zejména argumenty jednotlivých soudců užití v minoritních vótech. Ty však zatím působí pouze silou přesvědčivosti, nepřecházejí v žádný právně závazný precedens. Opravdový zlom v právu prvního dodatku tak podle mého názoru přišel až ve čtyřicátých letech, a to rozhodnutími *Barnette* (1940) a *Everson* (1947). Zatímco prvním z nich přisuzují dalekosáhlý teoretický význam, když práva prvního dodatku deklarovalo jako práva nadřazená ostatním a odmítlo v nich nadále uplatňovat doktrínu soudní zdrženlivosti, *Everson* pak znamenal první nekompromisní naplnění tohoto přístupu, jež aplikací prvního dodatku na státní úroveň radikálně ukončil zavedený systém financování amerického školství.

Uvádění nadřazenosti práv prvního dodatku do praxe je pak charakteristické pro léta šedesátá a první roky let sedmdesátých. V této době prodělává právo prvního dodatku zcela bezpochyby nejvíce dynamický rozvoj v historii Spojených států. Maxima svobody projevu nyní působila v dříve nemyslitelných oblastech (symbolický projev, vulgarita, pornografie, pouliční demonstrace) a v kategoriích již zavedených byl prostor pro vyjádření názoru výrazně rozšířen (svoboda tisku, právo proti nactiutrhání).

Za nejvýznamnější precedens této doby považují rozhodnutí *Brandenburg* (1969), které definitivně skoncovalo s doktrínou pobuřujícího hanopisu, jež po staletí znamenala nejvážnější hrozbu pro svobodu projevu. Z tohoto období pocházejí i k individuálním právům nejpříznivější rozhodnutí v obou náboženských klauzulích, a to *Lemon* (1971) a *Sherbert* (1963). Bezprostředně po *Lemon* však přichází ukončení největší expanze prvního dodatku v *Brandenburg, Miller a Gertz* (1971-1974).

Nepřekvapí tak, že od poloviny sedmdesátých let až do současnosti je vztah Nejvyššího soudu k občanským svobodám poměřován podle toho, jak se staví k ústavnímu právu prvního dodatku vytvořeného Warrenovým a raným Burgerovým soudem. V zatím poslední fázi vývoje dochází k opuštění některých vysokých standardů prvního dodatku zejména v náboženské svobodě (*Smith* a postupná eroze striktního testu *Lemon*), nicméně v některých oblastech právo prvního dodatku víceméně stagnuje (obscénní projev stále řízený *Miller*) a v dalších naopak expanduje (obchodní projev). Diplomové práci by jistě na závěr slušela rezolutivní predikce, nicméně podle mého názoru se bohužel nedá vysledovat výrazná tendence opravňující jednoznačný závěr.

Tuto diplomovou práci je možné zakončit též stručnými úvahami nad tím, co vypovídá vývoj v judikatuře prvního dodatku o americké společnosti. Již v době přijetí Listiny práv hrála náboženská svoboda ve Spojených státech nezpochybnitelnou roli (což lze doložit množstvím záruk v ústavních listinách jednotlivých států Unie i tím, že na argumenty ústavodárců při přijímání Listiny práv se odvolává Nejvyšší soud i v současnosti), což přetrvalo až do dnešní doby. Náboženskou svobodu v současných Spojených státech charakterizuje propracovaná judikatura v oblasti vztahu státu a církve a velmi vysoký standard individuální svobody jednotlivce, jež lze podle mého názoru nejlépe demonstrovat v rozsáhlém odporu a legislativních aktivitách proti rozhodnutí *Smith* (v našich podmínkách je obtížné představit si celonárodní pohoršení nad propuštěním ze zaměstnání kvůli užívání halucinogenů) a v samotném jádru rozhodnutí *Lee* (svoboda náboženského svědomí může být narušena už pouhou možností sociální penalizace kvůli případné neúčasti na dobrovolném náboženském obřadu). Oproti neoddiskutovatelné úloze náboženské svobody byla svoboda projevu od počátku poněkud umenšována. Právní myšlení tehdejších ústavodárců ani soudců Nejvyššího soudu téměř do 60. let 20. století se nebylo schopno definitivně vypořádat s doktrínou pobuřujícího hanopisu, která se v letech ohrožení státu vracela do amerického právního

řádu. Americká demokracie jakoby se nedokázala vypořádat s existencí radikálních hnutí, které demokracii jako politickým systémem pohrdaly, a obávala se je plně vpustit do demokratické soutěže. Když se však toho v *Brandenburg* odvážila, radikální hnutí nemohla v racionálně vedené politické debatě obstát a odsoudila se do bezvýznamnosti. Odhodlání prokázat sílu demokracie potvrdil Nejvyšší soud rozhodnutím *Pentagon Papers*, kde i možné poškození národních zájmů zveřejněním tajného materiálu nemělo přednost před principem kontroly vlády širokou veřejností. Až těmito precedenty na přelomu 60. a 70. let Spojené státy plně dosáhly konceptu demokracie jako „trhu myšlenek“, vyjádřené již předním bojovníkem za svobodu projevu soudcem Holmesem. Omezením vlády jak v možnosti zakázat vyjádření myšlenek (byť na první pohled škodlivých nebo nebezpečných), tak v možnosti utajovat informace o své činnosti se americkému lidu dal co nejširší mandát k rozhodování o tom, jaký způsob správy veřejných záležitostí zvolí. Teprve tím americké pojetí svobody projevu dosáhlo úrovně svobody náboženské a mohlo se stát vzorem pro demokratický svět.

Seznam zkratk

Ústava	Ústava Spojených států amerických
Prvý (první) dodatek	Ústava Spojených států amerických, dodatek 1
Pátý dodatek	Ústava Spojených států amerických, dodatek 5
Čtrnáctý dodatek	Ústava Spojených států amerických, dodatek 14
RFRA	The Religious Freedom Restoration Act 1993
COPA	The Child Online Protection Act 1998

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie:

ABRAHAM, Henry; PERRY, Barbara. *Freedom and the Court*. 7. vyd. New York: Oxford University Press. 1998. 498 s. ISBN 0-19-509997-4

AHDAR, Rex J a I LEIGH. *Religious freedom in the liberal state*. New York: Oxford University Press, 2005, 410 s. ISBN 01-992-5362-5.

BAKER, C. Edwin. *Human Liberty and freedom of Speech*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 1992, 385 s. ISBN 0-19-505777-5.

BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2.vyd. New York: Oxford University Press. 2007. 526 s. ISBN 978-0-19-924451-5

BARRON, Jerome; DIENES, Thomas. *Constitutional Law in a Nutshell*. 3. vyd. St. Paul: WEST PUBLISHING CO. 1995. 529 s. ISBN 0-314-06379-X

BARRON, Jerome; DIENES, Thomas. *First Amendment Law in a Nutshell*. 2. vyd. St. Paul: WEST PUBLISHING CO. 1993. 531 s. ISBN 0-314-02581-2

CHOPER, Jesse H. *Securing religious liberty: principles for judicial interpretation of the religion clauses*. 1.vyd. Chicago: University of Chicago Press, 1995, 198 s. ISBN 02-261-0445-1

CORWIN, Edward. *The Constitution and what it means today*. 14. vyd. Princeton: Princeton University Press. 1978. 673 s. ISBN 0-691-02758-7.

COX, Archibald. *The court and the constitution*. 1.vyd. Boston: Houghton Mifflin Company. 1987. 424 s. ISBN 0-395-48071-X

COX, Archibald. *The role of the Supreme Court in American government*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 1976, 118 s. ISBN 01-982-7411-4.

DWORKIN, Ronald. *Freedom's law: the moral reading of the American constitution*. 1 vyd. Oxford: Oxford University Press, 1999, 427 s. ISBN 01-982-6557-3.

FARBER, Daniel. *The First Amendment*. 1. vyd. New York: The Foundation Press, Inc. 1998. 298 s. ISBN 1-56662-611-0.

FINKELMAN, Paul. *Religion and American Law: An Encyclopedia*. 1. vyd. New York: Garland Publishing, Inc., 2000, 601 s. ISBN 0- 815-30750-0.

GREENAWALT, Kent. *Speech, crime, and the uses of language*. New York: Oxford University Press, 1989, 349 s. ISBN 01-950-5799-6.

HAMILTON, Alexander, James MADISON, John JAY, Terence BALL. *The Federalist*. New York: Cambridge University Press, 575 p. ISBN 05-210-0121-8.

KAGAN, Robert. *Nebezpečný národ; zahraniční politika USA 1700-1900*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny. 2008. 569 s. ISBN 978-80-7106-969-0

LEVY, Leonard W. *Origins of the Bill of Rights*. 1. vyd. Harrisonburg: R. R. Donnelley, 1999, 306 s. ISBN 0-300-07802-1.

MATSUDA, Mari; DELGADO, Richard et al. *Words That Wounds: Critical Race theory, Assaultive Speech, and the First Amendment*. 1. vyd. Boulder: Westview press, 1993, 151 s. ISBN 0-08133-8427-3.

NELSON, William E. *The Fourteenth Amendment: From Political Principle to Judicial Doctrine*. 1. vyd. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1988, 253 s. ISBN 0-674-31625-8.

PELTASON, J. W. *Understanding the Constitution*. 11. vyd. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1988. 334 s. ISBN 0-03-022933-2

REID, John Phillip. *Constitutional history of the American Revolution*. 1. vyd. Madison, Wis.: University of Wisconsin Press, 1986, 374 s. ISBN 02991398084.

RICHARDS, David A. *Foundations of American constitutionalism*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 1989, 315 s. ISBN 0-19-505939-5.

SANDBERG, Rusell. *Law and Religion*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press. 2011. 216 s. ISBN 978-0-521-17718-4

SCHWARTZ, Bernard. *A history of the Supreme Court*. New York: Oxford University Press, 1993, 465 s. ISBN 01-950-8099-8.

SELTENREICH, Radim; KUKLÍK, Jan. *Dějiny angloamerického práva*. 2. vyd. Praha: Leges. 2011. 871 s. ISBN 978-80-87212-87-5

STEVENS, John D. *Shaping the First Amendment: The Development of Free Expression*. 1. vyd. Beverly Hills: Sage Publications, 1982, 156 s. ISBN 0-8039-1876-3.

STONE, Geoffrey; SEIDMAN, Louis et al. *The First Amendment*. 1. vyd. New York: Aspen Publishers. 2008. 686 s. ISBN 978-0-7355-6929-4

TINDALL, George; SHI, David. *Dějiny USA*. Praha: Lidové noviny. 1994. 897 s. ISBN 80-7106-088-7

Příspěvky ve sborníku:

CHOPKO, Mark. The Challenge of Liberty for Religions in the USA. In: HILL, Mark. *Religious Liberty and Human Rights*. Cardiff: University of Wales Press, 2002, s. 32-52. ISBN 0-7083-1758-8.

MCCONELL, Michael W. Religious Freedom at Crossroads. In: STONE, Geoffrey a Richard EPSTEIN. *The Bill of Rights in the modern state*. 1. vyd. Chicago: The University Press of Chicago, 1992, s. 115-195. ISBN 0-226-77531-3.

Články v odborném tisku:

BLOCH, Susan Low. United States of America--Supreme Court Term 2010 Overview--Major Themes: Free Speech and Hostility to Multi-Litigant Cases--After Period or Personnel Change Court Settles in for Period of Stability. *Public Law*. s. 835-842. (2011)

INAZU, John. The Forgotten Freedom of Assembly, 84 *Tulane Law Review*. s. 565-612 (2010)

Elektronicky dostupné zdroje:

Declaration and Resolves of the First Continental Congress 1774. In: [online]. [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: http://avalon.law.yale.edu/18th_century/resolves.asp

DOWNS, Robert B. Freedom of Speech and Press: Development of a Concept. In: [online]. [cit. 2013-03-05]. Dostupné : https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/6528/librarytrendsv19i1c_opt.pdf?sequence=1

To the Citizens of the State of New-York. 1787. vyd. Dostupné z: <http://constitution.org/afp/brutus02.htm>

Citované právní předpisy:

Pennsylvania Constitution of 1776, Declaration of Rights

The Virginia Statute for Religious Freedom, 1786

The Constitution of the United States, 1789

The Sedition Act of 1918

The Butler Act, Tennessee House Bill No. 185 (1925)

Citovaná judikatura:

United States v. Cruikshank, 92 U.S. 542 (1876)

Reynolds v. United States, 98 U.S. (8 Otto.) 145 (1878)

Rosen v. United States, 161 U.S. 29 (1896)

Davis v. Commonwealth of Massachusetts, 167 U.S. 43 (1897)

Schenck v. United States, 249 U.S. 47 (1919)

Abrams v. United States, 250 U.S. 616 (1919)

Gitlow v. New York, 268 U.S. 652 (1925)

Minersville School District v. Gobitis, 310 U.S. 586 (1940)

Valentine v. Chrestensen, 316 U.S. 52 (1942)

West Virginia State Board of Education v. Barnette, 319 U.S. 624 (1943)

Everson v. Board of Education, 330 U.S. 1 (1947)

Feiner v. New York, 340 US 315 (1951)

Roth v. United States, 354 U.S. 476 (1957)

National Association for the Advancement of Colored People v. Alabama, 357 U.S. 449 (1958)

New York Times Co. v. Sullivan, 376 U.S. 254 (1964)

Jacobellis v. Ohio, 378 U.S. 184 (1964)

Garrison v. Louisiana, 379 U.S. 64 (1964)

United States v. O'Brien, 391 U.S. 367 (1968)

Epperson v. Arkansas, 393 U.S. 97 (1968)

Stanley v. Georgia, 394 U.S. 557 (1969)

Lemon v. Kurtzman, 403 U.S. 602 (1971)

New York Times Co. v. United States, 403 U.S. 713 (1971)

Branzburg v. Hayes, 408 U.S. 665 (1972)

Lewis v. City of New Orleans, 408 U.S. 913 (1972)

Miller v. California, 413 U.S. 15 (1973)

Paris Adult Theatre I v. Slaton, 413 U.S. 49 (1973)

Gertz v. Robert Welch, Inc., 418 U.S. 323 (1974)

Virginia State Pharmacy Board v. Virginia Citizens Consumer Council, 425 U.S. 748 (1976)

Nebraska Press Association v. Stuart, 427 U.S. 539 (1976)

First National Bank of Boston v. Bellotti, 435 U.S. 765 (1978)

Bill Johnson's Restaurants, Inc. v. NLRB, 461 U.S. 731 (1983)

Lynch v. Donnelly, 465 U.S. 668 (1984)

Roberts v. United States Jaycees, 468 U.S. 609 (1984)

Texas v. Johnson, 491 U.S. 397 (1989)

Employment Division, Department of Human Resources of Oregon v. Smith, 494 U.S. 872 (1990)

United States v. Eichman, 496 U.S. 310 (1990)
Milkovich v. Lorain Journal Co., 497 U.S. 1 (1990)
Cohen v. Cowles Media Co., 501 U.S. 663 (1991)
R.A.V. v. City of St. Paul, 505 U.S. 377 (1992)
Lee v. Weisman, 505 U.S. 577 (1992)
City of Harvard v. Gaut, 660 N.E.2d 259 (1996)
44 Liquormart, Inc. v. Rhode Island, 517 U.S. 484 (1996)
Boy Scouts of America et al. v. Dale, 530 U.S. 640 (2000)
Snyder v. Phelps, 562 U.S. ____ (2011)